

IZVEŠTAJ O SUĐENJIMA

ZA RATNE ZLOČINE

U SRBIJI

U 2011.

Fond za humanitarno pravo

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011.

I Rezime

Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije (TRZ), 2011. godine, podiglo je optužnice protiv ukupno devet lica, sve zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142. stav 1. KZ SRJ.¹

Pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu u 2011. godini vođeno je 13 postupaka. Od toga je Odeljenje za ratne zločine u šest predmeta donelo presude kojima je 17 optuženih osuđeno i dvoje oslobođeno krivične odgovornosti², a preostalih sedam postupaka su još u toku³.

Odeljenje za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu, 2011. godine je donelo 11 odluka po žalbama izjavljenim na presude Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu⁴, kojima je pravnosnažno osudilo 12 optuženih, a u odnosu na 15 optuženih ukinulo prvostepene presude i predmete vratilo na ponovno suđenje⁵.

1 Optuženi su: Zoran Alić i Dragana Đekić (predmet *Skočić*); Zoran Obradović, Miloško Nikolić, Ranko Momić i Siniša Mišić (predmet *Ćuška/Qushk*); Dragan Jović i Alen Ristić (predmet *Bijeljina*). TRZ je 2011. godine podiglo dve optužnice protiv Zorana Đurđevića – za predmete *Skočić* i *Bijeljina*. Prema podacima TRZ, u 2011. godini, TRZ je podiglo optužnice protiv 55 lica. U ovaj broj je uključeno i 44 lica obuhvaćenih optužnicom Vojnog tužilaštva Jugoslovenske narodne armije protiv Šeksa i dr.

2 Predmeti *Medak, Prijedor, Lički Osik, Gnjilanska grupa, Rastovac* i *Zvornik III/IV*.

3 Predmeti *Lovas, Skočić, Beli Manastir, Bijeljina, Medak, Ćuška/Qushk* i *Tuzlanska kolona*.

4 Predmeti *Stara Gradiška, Vukovar, Lički Osik, Prijedor, Tenja, Medak, Zvornik II, Podujevo II, Banski Kovačevac, Suva Reka/Suharekë* i *Gnjilanska grupa*.

5 Predmeti *Lički Osik, Prijedor, Medak* i *Gnjilanska grupa*.

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011.

U 2011. godini, pred sudovima opšte nadležnosti vođena su dva postupka za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SRJ – predmet *Kušnin/Kushnin* pred **Višim sudom u Nišu**, predmet *Orahovac/Rahovec* pred Višim sudom u Požarevcu, i dva postupka za etnički motivisana ubistva. Predmet *Oto Palinkaš* i dr. vođen je pred Višim sudom u Kraljevu, a pred Višim sudom u Nišu je vođen postupak za etnički motivisano ubistvo u predmetu *Emini*.

Fond za humanitarno pravo (FHP), 2011. godine je zastupao oštećene u četiri predmeta pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu - *Ćuška/Qushk*, *Skočić*, *Zvornik III/IV* i *Lovas*, dok su posmatrači FHP pratili glavne pretese u ostalim postupcima koji su vođeni pred ovim sudom, kao i glavni pretres u predmetu *Kušnin/Kushnin*.⁶

I. Regionalna saradnja

4

U 2011. godini pravosudni organi Srbije i Hrvatske nastavili su da razmenjuju dokaze i sudske predmete u pogoršanim uslovima, uzrokovanim hapšenjem hrvatskog državljanina Tihomira Purde u BiH po poternici Republike Srbije, odbijanjem TRZ Republike Srbije da hrvatskom pravosuđu ustupi optužnicu i dokaze protiv hrvatskog državljanina Veljka Marića, aktiviranjem optužnice Vojnog tužilaštva bivše JNA protiv 44 državljanina Hrvatske, kao i donošenjem Zakona o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, SFRJ i Republike Srbije, koji je usvojio hrvatski Sabor 21.11.2011. godine. Između Srbije i BiH nije došlo do dogovora o ukidanju paralelnih istraga i razmene dokaza. Republika Srbija je nastavila da zahteva izručenja optuženih za zločine u Dobrovoljačkoj ulici u Sarajevu, bez obzira na pravni poraz koji je

⁶ Apelacioni sud u Nišu je dostavio FHP presudu koju je doneo u predmetu *Emini*, a FHP je pribavio spise predmeta *Orahovac/Rahovec* koji se vodi pred Višim sudom u Požarevcu.

pretrpela pred britanskim sudom za ekstradiciju, povodom zahteva za izručenje državljanina BiH, Ejupa Ganića.

TRZ je u 2011. godini nastavilo da pokreće postupke protiv stranih državljana sa čvrstim stavom da je nadležno da štiti interese srpskih žrtava na celoj teritoriji nekadašnje SFRJ. U slučaju poternice za generalom Armije BiH, Jovanom Divjakom, austrijski sud je odbio zahtev Republike Srbije za ekstradiciju, sa obrazloženjem da se „ne bi moglo očekivati pošteno suđenje u Beogradu”. U slučaju hrvatskog branitelja Tihomira Purde, TRZ je pokazalo da prema nasleđenoj dokumentaciji i predmetima Vojnog tužilaštva bivše JNA nema profesionalnu distancu. Zahtevalo je izručenje hrvatskog državljanina od pravosudnih organa BiH na osnovu optužnice bivše JNA, koja se zasniva na iznuđenoj izjavi Tihomira Purde datoj tokom zatočeništva u Srbiji. TRZ je podiglo optužnicu protiv hrvatskog državljanina Veljka Marića iako je Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske zahtevalo ustupanje predmeta u skladu sa Sporazumom o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zaključenog između Srbije i Hrvatske 2006. godine. U novembru 2011. godine, TRZ je Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske prosledilo optužnicu Vojnog tužilaštva bivše JNA protiv 44 državljanina Hrvatske za ratne zločine u Vukovaru 1991. godine. Iako je donošenje Zakona o ništetnosti, koji je doneo hrvatski Sabor, pre svega protiv interesa građana Hrvatske, treba imati u vidu da je srpsko TRZ snažno podstaklo donošenje tog zakona koji je zapretio da poništi sve dobre rezultate nadležnih tužilaštava Hrvatske i Srbije, u razmeni dokaza i ustupanju predmeta ratnih zločina.

Osim toga, BiH i Srbija još uvek nisu potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja ratnih zločina, kojim je između ostalog predviđeno sprečavanje paralelnih istraga. Meddžida Kreso, predsednica Suda BiH, smatra da taj “protokol ne bi donio ništa novo u odnosu na trajni problem koji imamo sa srbijanskim tužilaštvom, a to je bezuslovno ustupanje svih istraga protiv naših državljana za djela ratnog zločina počinjenog na

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011.

teritoriji BiH koje su otvorene na osnovu prijava bivše JNA ili naknadno dostavljene od raznih udruženja iz BiH”⁷.

2. Mali broj optuženih

TRZ RS je tokom 2011. godine optužilo svega devet lica. Od toga, samo se optužnica protiv tri lica u predmetu *Bijeljina* može smatrati novim postupkom, a optužnice protiv ostalih šest optuženih su proizašle iz dva predmeta za koje su se glavni pretresi već vodili pred sudskim većima Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu.⁸ Međutim, ni predmet *Bijeljina* nije rezultat samostalnog rada TRZ. Naime, RS (BiH) je ovaj predmet ustupila Srbiji na osnovu Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima.

6

Osim predmeta *Lovas*, *Gnjilanska grupa* i *Čuška/Qushk*, svi ostali su predmeti sa manjim brojem žrtava i optuženih.

3. Većina predmeta su ustupljeni

Tokom 2011. godine, vođeno je 20 postupaka pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu i Apelacionim sudom u Beogradu. Od toga, sedam predmeta je TRZ-u Republike Srbije ustupilo Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (DORH)⁹, a dva predmeta je ustupila Republika Srpska (BiH).¹⁰

7 Dnevni Avaz, *Dobro je što ovakav protokol nije potpisan*, 26.11.2011.

8 Predmeti *Skočič* i *Čuška/Qushk*.

9 Predmeti *Stara Gradiška*, *Vukovar*, *Lički Osik*, *Tenja*, *Medak*, *Banski Kovačevac* i *Beli Manastir*.

10 Predmeti *Bijeljina* i *Prijedor*.

Javno su dostupni podaci o jednom zahtevu za sprovođenje istrage koji je TRZ podnelo u 2011. godini¹¹, i to protiv dva lica, zbog osnovane sumnje da su u Tenji, u Hrvatskoj, 1991. godine, izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SRJ i krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SRJ. Ujedno, ovo je i jedini zahtev za sprovođenje istrage posle kojeg je u 2012. godini, do trenutka pisanja ovog izveštaja, TRZ podiglo i optužnicu. Međutim, ni ovaj predmet nije rezultat samostalnog rada TRZ već je DORH ovaj predmet ustupilo TRZ-u na osnovu Sporazuma o saradnji i progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, zaključenog između DORH i TRZ.¹²

Predmeti *Bijeljina* i *Tenja II* su svakako primeri dobre saradnje pravosudnih organa Srbije i Hrvatske odnosno BiH, ali oni pokazuju da se TRZ u velikoj meri oslanja na ustupljene predmete, pre svega DORH-a, i da nema rezultata pretkrivičnog postupka.

TRZ ima pristup Bazi podataka MKSJ, što omogućuje efikasnije procesuiranje ratnih zločina. Međutim, ni u 2011. godini TRZ nije pokrenulo nijedan postupak protiv srednje ili visoko rangiranih pripadnika srpskih oružanih snaga.

7

11 Prema podacima TRZ, u 2011. godini TRZ je podnelo zahteve za sprovođenje istrage protiv 27 lica. Međutim, prema TRZ, javnosti ne mogu biti dostupni podaci koja lica su obuhvaćena tim zahtevima, u kojim predmetima, niti koliko zahteva je rezultat samostalnog rada TRZ a koliko ih je ustupljeno od strane drugih država.

12 http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/VESTI_SAOPSTENJA_2011/S_2011_08_11_CIR.pdf http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/VESTI_SAOPSTENJA_2012/S_2012_02_10_CIR.PDF

4. Postupci pred sudovima opšte nadležnosti imaju ozbiljne nedostatke

U postupcima pred sudovima opšte nadležnosti (slučajevi *Orahovac/Rahovec*, *Emini*, *Kušnin/Kushnin*, *Oto Palinkaš* i dr.) uočavaju se ozbiljni nedostaci od momenta njihovog otpočinjanja, tokom njihovog trajanja, pa sve do samog presuđenja. Odlika ovih postupaka je i neprihvatljiva sporost u radu sudova, koju potvrđuje činjenica da se ovi postupci vode duže od 10 godina, u čemu doprinos svojom pasivnošću svakako imaju i nadležna tužilaštva. Može se primetiti i blagonaklonost suda prema okrivljenima, i često previše ekstenzivno tumačenje zakonom predviđenih prava odbrane. Prva stvar koja skreće pažnju je pravna kvalifikacija radnji okrivljenih u predmetu *Emini*¹³, imajući u vidu vreme, mesto i kontekst u kojem je izvršeno ubistvo, koje je okrivljenima stavljeno na teret. Tako se i u predmetu *Kušnin/Kushnin*¹⁴ jedan od pisanih dokaza izvedenih na glavnom pretresu vodi kao „nestao“; neprimereni istupi branilaca prolaze nekažnjeno. U predmetu *Orahovac/Rahovec*¹⁵ glavni pretres je odložen na neodređeno vreme. Pravnosnažna odluka Apelacionog suda u Nišu u predmetu *Emini* kojom su okrivljeni oslobođeni optužbe ostavlja utisak nedovoljnog angažovanja suda da na nepristrasan način ceni izvedene dokaze i pravilno utvrdi činjenično stanje, kao i postupajućeg tužilaštva da dokaže navode optužbe.

8

Slučaj *Oto Palinkaš* i dr. je svakako među najupečatljivijim primerima nepodobnosti pravosudnih organa opšte nadležnosti da procesuiraju ratne zločine i etnički motivisana krivična dela. Istovremeno, on ukazuje na nedovoljnu obučenost, a delom i na pristrasnost nosilaca pravosudnih funkcija ovih sudova i tužilaštava da na adekvatan i zakonom predviđen način pristupe rešavanju ovako teških krivičnih dela.

13 Videti pod II, tačka 18 - slučaj *Emini*

14 Videti pod II, tačka 12 - slučaj *Kušnin/Kushnin*

15 Videti pod II, tačka 13 - slučaj *Orahovac/Rahovec*

Zapravo, pre svih ostalih, organi nadležni za formulisanje pravnog okvira treba da imaju u vidu da se propusti i nezakonita postupanja ponavljaju u skoro svakom suđenju za ratne zločine i etnički motivisana krivična dela pred sudovima opšte nadležnosti. Da bi se izbeglo nezakonito postupanje tih sudova, prioritetno je pokrenuti postupak za izmene i usklađivanje postojećih zakonskih rešenja¹⁶, a aktulene predmete preneti odeljenjima za ratne zločine Višeg i Apelacionog suda u Beogradu.

5. Apelacioni sud u Beogradu ažurno postupa

Apelacioni sud je doneo 11 odluka po žalbama izjavljenim na presude sudskih veća Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, što se može okarakterisati ažurnim postupanjem.

6. Odluke Apelacionog suda u Beogradu nisu ujednačenog kvaliteta

Odlukom u predmetu *Tenja*, Apelacioni sud je pravilno zaključio da je prvostepeni sud tretirao oštećenog kao ratnog zarobljenika, iako je nesumnjivo utvrđeno da je oštećeni u trenutku zarobljavanja bio ranjen, te imao status ranjenika koji prema odredbama međunarodnog humanitarnog prava uživa veću zaštitu. Sudsko veće prvostepenog suda i TRZ nisu pravilno kvalifikovali ovo krivično delo. Imajući u vidu odredbe ZKP-a, Apelacioni sud nije mogao da izmeni kvalifikaciju krivičnog dela. Ipak, ostaje pozitivan utisak da je Apelacioni sud u presudi ukazao na propuste u radu prvostepenog suda i TRZ, i na značaj precizne

¹⁶ Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine („Sl. glasnik RS“, br.67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007 i 104/2009.)

kvalifikacije krivičnog dela pri podizanju optužnica i pravilne primene krivičnog zakona od strane suda.

Kao i u 2010. godini, ostaje zamerka Apelacionom sudu u Beogradu zbog prakse potvrđivanja niskih zatvorskih kazni koje je izreklo Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu.¹⁷ Primer loše prakse svakako predstavlja visina kazni zatvora izrečenih Miloradu Laziću (3 godine), Nikoli Konjeviću (3 godine) i Mirku Maruniću (2 godine) u predmetu *Medak*¹⁸. Ostaje sasvim nejasno koji su razlozi naveli sud da u ovom slučaju utvrdi postojanje osobito olakšavajućih okolnosti, kao i da li je uopšte primereno u ovakvim predmetima izricati kazne ispod zakonom propisanog minimuma. Najnegativniji primer je predmet *Zvornik II*, u kojem je Branko Popović osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina, a Branko Grujić na kaznu zatvora u trajanju od 6 godina. Imajući u vidu da su njih dvojica, u vreme zločina, kao nosioci civilne i vojne vlasti u opštini Zvornik, po prirodi svojih funkcija najodgovorniji, da su bili aktivni učesnici u realizaciji ili čak organizatori plana o progonu muslimanskog stanovništva sa teritorije opštine Zvornik, da je ovo samo jedan od 5 postupaka pokrenutih i vođenih zbog ratnih zločina na području opštine Zvornik¹⁹ a da su počinjeni zločini koji su predmet preostalih postupaka, posledica okolnosti i uslova stvorenih delovanjem osuđenih Popovića i Grujića – visina kazni koje su im izrečene je krajnje neprimerena.

Predmet *Zvornik II* je jedan od više predmeta pred domaćim sudom, koji se vode ili su se vodili za ratne zločine izvršene na teritoriji opštine Zvornik, ali ga najznačajnijim, a samim tim i predmetom najveće pažnje, čini status i odgovornost osuđenih, koji su svojim činjenjem i nečinjenjem

17 *Suđenja za ratne zločine i etnički motivisana krivična dela u Srbiji u 2010.* – Izveštaj, Fond za humanitarno pravo, str. 7.

18 Videti pod II, tačka 6 - slučaj *Medak*.

19 Pored navedenog pravnosnažno je okončan postupak u predmetu *Zvornik I*, a u toku su postupci u predmetima *Zvornik III i IV*, kao i u predmetu *Skočić*.

stvorili uslove za zločine drugih lica protiv kojih su vođeni ili se vode preostali postupci. O ulozi osuđenih najbolje govori svedok Milorad Davidović, komandant nekadašnje brigade Saveznog SUP-a, objašnjavajući da je politika stranke Stranke demokratske akcije (SDS), čiji je predsednik u opštini Zvornik bio Branko Grujić, bila da se Muslimani „organizovano, planski i sistematski isele sa prostora Republike Srpske“, kao i da je „alfa i omega“ svih zbivanja u Zvorniku bio Branko Popović, tadašnji komandant Teritorijalne odbrane opštine Zvornik.

Najveći problem i nedostatak konačne odluke Apelacionog suda u ovom predmetu je odluka o visini kazne zatvora osuđenima Branku Grujiću i Branku Popoviću. Izrečenim kaznama ne samo da nije ostvarena svrha kažnjavanja, već nije ispunjena ni društvena uloga suda kao institucije. U aktuelnom društvenom, istorijskom i političkom trenutku, kada dela ovakve vrste i težine ne prati adekvatna društvena i moralna osuda, Apelacioni sud je morao imati u vidu da njegove odluke nisu samo odraz stavova i shvatanja svakog sudije i veća pojedinačno, već snažna poruka celom društvu, kojom se iznosi vrednosni sud i pravi civilizacijski otklon prema zločinima najteže vrste, što ovaj u konkretnom slučaju svakako jeste.

7. Odbrana okrivljenih

Iako se sud trudi da stvori atmosferu koja podstiče i afirmiše punu zaštitu prava okrivljenih u skladu sa međunarodnim standardima, branioci to najčešće zloupotrebljavaju raznim opstrukcijama, odugovlačenjem i, pre svega, pokušajem prevođenja krivičnog u politički postupak. Takođe, pojedini branioci koriste ova suđenja za iznošenje svojih „patriotskih“ stavova. Malo je branilaca optuženih koji poznaju i koriste praksu MKSJ u odbrani svojih klijenata.

8. Zaštićeni svedoci

Specijalni izvestilac Saveta Evrope za zaštitu svedoka Jean-Charles Gardetto, na sastanku Potkomiteta za pitanja kriminala i borbu protiv terorizma koji je održan 28.10.2011. godine u Beogradu, ocenio je da zaštitu svedoka u Srbiji treba poboljšati. Preporučio je prelazak Jedinice za zaštitu svedoka (JZS) u nadležnost Ministarstva pravde; bolju zaštitu identiteta zaštićenih svedoka, i stvaranje političke klime u kojoj će svedoci-insajderi biti ohrabreni da svedoče.

FHP podseća da su dvojica policajaca, ranije zaštićeni svedoci u predmetu 37. *Odred PJP*, javno svedočili FHP-u, u medijima i na regionalnoj konferenciji o suđenjima za ratne zločine, održanoj u Beogradu 16.09.2011. godine, da ih je TRZ odvrćalo od svedočenja protiv okrivljenih pripadnika 37. *Odreda PJP*, a pripadnici JZS im pretili da će loše proći ako nastave da otkrivaju imena pripadnika policije koji su činili ratne zločine. Jednom zaštićenom svedoku ukinut je status zaštićenog svedoka 29.10.2009. godine bez ikakvog obrazloženja, a drugi je 4.07.2011. godine napustio program zaštite jer nije mogao da izdrži psihičko maltretiranje od strane TRZ i JZS.

O svedoku koji je saznao da mu je ukinut status zaštićenog svedoka kada su pripadnici JZS došli u njegov stan i naredili mu da se spakuje jer ga vraćaju kući²⁰, TRZ kaže²¹ da je taj svedok vršio pritisak na tužioca Dragoljuba Stankovića da ga zaposli u Tužilaštvu i da mu isplaćuje dnevnice. Kada je tužilac to odbio, ovaj je „počeo da iskazuje svoje nezadovoljstvo lansiranjem lažnih optužbi“. O drugom svedoku, TRZ

20 Prošireni izveštaj o nezakonitostima u procesuiranju ratnih zločina u Republici Srbiji, FHP, septembar 2011.

21 TRZ RS, Primedbe na izveštaje FHP-a, 14.11.2011. http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/VESTI_SAOPSTENJA_2011/S_2011_11_14_CIR.pdf

kaže da je taj „sve vreme ucenjivao postupajućeg tužioca [Stankovića], jer nije hteo da svedoči dok mu tužilac ne ishodi ponovno zapošljavanje u MUP-u (...) Zato se svedok nije odazivao u toku istrage na više poziva istražnog sudije da svedoči, pa na kraju ni o čemu nije ni želeo da posvedoči.“²²

Dramatičan položaj svedoka-insajdera pokazuje se i u predmetu *Ćuška/Qushk*. Tokom davanja iskaza, na glavnom pretresu 25.01.2012. godine, zaštićeni svedok Zoran Rašković, bivši pripadnik 177. Vojno-teritorijalnog odreda VJ zatražio je zaštitu od sudskog veća, istakavši da nema kome drugom da se obrati, da se oseća nesigurnim, da ga vređaju i prete mu čak i policajci koji su zaduženi za njegovu bezbednost, da su članovi njegove porodice izloženi pritiscima i maltretiranju od strane policije, te da od TRZ nije dobio nikakvu pomoć osim verbalne podrške. Tražio je da mu se kaže ako društvo nije spremno da čuje svedočenje poput njegovog - ne želi da „završi bez glave“ kao neki zaštićeni svedoci²³.

9. Ograničavanje kritičke reči

Postojeće zakonodavstvo Republike Srbije ozbiljno ograničava kritičko mišljenje o procesuiranju ratnih zločina. Krivični zakonik Republike Srbije propisuje zatvorsku (6 meseci) i novčanu kaznu za svakoga „ko za vreme trajanja postupka pred sudom, a pre donošenja pravnosnažne sudske

22 Reč je o zaštićenom svedoku K-79, koji je svedočio u dva suđenja pred Haškim tribunalom: u predmetu br. IT-02-54, *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, i u predmetu br. IT-05-87/1, *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*. U presudi V. Đorđeviću, Pretresno veće se poziva na svedočenje ovog svedoka, koje ocenjuje veoma pouzdanim. U izjavi FHP-u, ovaj svedok tvrdi da ga je tužilac Stanković odvrtao da svedoči.

23 Videti pod II, tačka 22 - slučaj *Ćuška/Qushk*.

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011.

odluke, u nameri da povredi pretpostavku nevinosti ili nezavisnosti suda, daje javne izjave u sredstvima javnog informisanja.”²⁴

Zakon o parničnom postupku ograničava pristup pravdi pojedincima, organizacijama, nezavisnim telima, asocijacijama i medijima. Članovima 499 i 500, zakonodavac preti svakome ko bi hteo da iznese kritički stav o javnim stvarima visokim novčanim naknadama²⁵.

Novi Zakonik o krivičnom postupku uspostavlja advokatski monopol u zastupanju interesa žrtava krivičnih dela i ukida njihovo pravo da sebi izaberu zastupnika koji nije advokat²⁶. Time je u predmetima ratnih zločina ekspertima ljudskih prava onemogućeno da zastupaju žrtve ratnih zločina, osim ako nisu advokati.

10. Primena međunarodnog krivičnog prava

14

U praksi domaćih sudova upadljiv je otpor prema široj primeni međunarodnog krivičnog prava i većem oslanjanju na praksu MKSJ. Kako su po Ustavu Republike Srbije pravila međunarodnog običajnog prava sastavni deo unutrašnjeg pravnog poretka²⁷, ne postoje prepreke za njihovu primenu. Ako se prihvati stav da postoje prepreke za primenu pojedinih instituta međunarodnog krivičnog prava, ostaje nesporno da se oni uvek moraju imati u vidu, a naročito prilikom izricanja krivične sankcije.

24 Nedožvoljeno javno komentarisanje sudskih postupaka, čl. 336a Krivičnog zakonika Republike Srbije.

25 Zakon o parničnom postupku („Sl.glasnik RS“, br. 72/2011) stupa na snagu 1.02.2012.

26 Čl. 50 st. 1 tač. 3 Zakonika o krivičnom postupku („Sl.glasnik RS“, br. 72/2011). U postupcima za krivična dela organizovanog kriminala i ratnih zločina ovaj Zakonik se primenjuje od 15.01.2012.

27 Ustav Republike Srbije, čl. 16, čl. 142 i čl. 194.

II Slučajevi

Pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu u 2011. godini vođeno je 13 postupaka. Apelacioni sud u Beogradu, 2011. godine, doneo je 11 odluka po žalbama izjavljenim na presude Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu²⁸. U 2011. godini, pred sudovima opšte nadležnosti vođena su dva postupka za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ – predmet *Kušnin/Kushnin* pred Višim sudom u Nišu i predmet *Orahovac/Rahovec* pred Višim sudom u Požarevcu i dva postupka za etnički motivisana ubistva, predmet *Oto Palinkaš i dr.*, pred Višim sudom u Kraljevu i predmet *Emini* pred Apelacionim sudom u Nišu.

I. Slučaj Stara Gradiška

Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, u veću sa predsednicom Vinkom Berahom – Nikićević, izreklo je 25.06.2010. godine presudu kojom je okrivljenog Milana Španovića osudilo na kaznu zatvora u trajanju od pet (5) godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ.

Apelacioni sud u Beogradu doneo je 24.01.2011. godine presudu kojom je potvrdio presudu prvostepenog suda i okrivljenog Španovića pravosnažno osudio na kaznu zatvora u trajanju od pet (5) godina.

I Presudom prvostepenog suda utvrđeno je da je okrivljeni Španović, za vreme oružanog sukoba na teritoriji Hrvatske, neutvrđenog dana u

²⁸ Predmeti *Stara Gradiška, Vukovar, Lički Osik, Prijedor, Tenja, Medak, Zvornik II, Podujevo II, Banski Kovačevac, Suva Reka/Suharekë* i *Gnjilanska grupa*.

periodu od prve polovine oktobra 1991. godine do kraja januara 1992. godine, u prostorijama zatvora u Staroj Gradiškoj, naredio oštećenom Đuri Bogunoviću da se izuje i stojeći na prstima okrene čelo prema zidu. Potom je oštećenom počeo guliti glavu o zid, povlačeći je gore-dole, nakon čega mu je ugurao šaku u usta, čupajući mu zube i desni, polomivši mu pritom više zuba donje vilice, i udarajući ga nogom po telu. Utvrđeno je i da je okrivljeni Španović, zajedno sa nepoznatim muškarcem, dana 18.10.1991. godine naredio Luki Filipoviću da stavi ruke na leđa, raširi noge i stane licem prema zidu, nakon čega ga je okrivljeni počeo tući lancem, a nepoznato lice pendrekom; zatim mu je okrivljeni udario šamar, pa su ga obojica uhvatili za glavu i više puta udarili njome u zid. U dva odvojena dana, od početka oktobra do sredine decembra 1991. godine, sa istim licem okrivljeni je naredio Josipu Kvočiću da stavi ruke na leđa, raširi noge i osloni glavu na zid, nakon čega su počeli da ga udaraju nogama u telo dok nije pao; zatim su počeli da ga gaze, a kada se po njihovom naređenju pridigao, nastavili su da ga tuku na isti način tako da je dva puta padao i pridizao se, čime je okrivljeni Španović trojici oštećenih lica naneo velike patnje i povrede telesnog integriteta i zdravlja.

16

Predmet protiv Milana Španovića Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina. Tužilaštvo za ratne zločine RS podiglo je optužnicu 3.06.2009. godine. Glavni pretres počeo je 17.09.2009. godine.²⁹

Okrivljeni Španović nije priznao krivično delo. Sud je pravilno utvrdio činjenično stanje. Pažljivo ceneći iskaze svedoka oštećenih kao i ostalih

²⁹ Održano je šest dana suđenja na kojima je saslušano 7 svedoka i 2 veštaka. Svedoci oštećeni Đuro Bogunović, Josip Kvočić i Ivan Filipović zbog starosti i zdravstvenih problema nisu bili u mogućnosti da pristupe Županijskom sudu u Zagrebu i svedoče putem video konferencijske veze, pa su ispitani zamolnim putem od strane istražnog sudijske Županijskog suda u Sisku.

ispitanih svedoka, sud je utvrdio da su u kritičnom periodu oštećeni Bogunović, Kvočić i Filipović, hrvatski civili, bili uhapšeni i zatvoreni u prostorijama zatvora u Staroj Gradiškoj. Sud je zauzeo stav da su iskazi oštećenih međusobno saglasni, da daju objektivnu sliku događaja i da demantuju odbranu okrivljenog.³⁰ Oštećeni Bogunović, Kvočić i Filipović detaljno su opisali kako ih je i u kojim položajima okrivljeni Španović tukao i njihovi iskazi su jasni i uverljivi u meri da ne ostavljaju mesta ikakvoj sumnji povodom radnji koje je okrivljeni izvršio. Sud je našao da su pojedina odstupanja i nekonzistentnosti u njihovim iskazima vezane za protok vremena od 19 godina od događaja i traume koje su oštećeni doživeli u kritičnom periodu i zaključio da to ne može biti dovoljan razlog da se celokupni iskazi oštećenih ocene kao nepouzdana.

Navodi oštećenih potvrđeni su iskazima svedoka Željka Grgića i Željka Kneževića koji su svedočili da su u spornom periodu viđali okrivljenog Španovića, da im je poznato, na osnovu posrednih saznanja, da je okrivljeni odlazio u zatvor u Staroj Gradiškoj, da poznaju oštećene i da znaju da je nad njima vršen teror u prostorijama zatvora u Staroj Gradiškoj. Nesumnjivo je i utvrđen status okrivljenog Španovića kao pripadnika teritorijalne odbrane SAO Krajina u periodu obuhvaćenom optužnicom.

17

II Apelacioni sud u Beogradu je odbio kao neosnovanu žalbu branioca okrivljenog Španovića i u celosti potvrdio presudu prvostepenog suda.³¹ U obrazloženju odluke, sud je naveo da prilikom donošenja prvostepene odluke niži sud nije učinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka, te da je na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pravilno primenio

30 U svojoj odbrani okrivljeni se branio da je u prostorijama KP Doma Stara Gradiška, po naredbi nepoznatog oficira, izvršio prepoznavanje zarobljenih lica iz njegovog sela i da je tada prepoznao Luku Filipovića, Đuru Bogunovića i Josipa Kvočića, ali ih nije maltretirao. Na glavnom pretresu 17.09.2009. godine, okrivljeni je promenio odbranu i naveo da je oštećene Filipovića, Bogunovića i Kvočića udarao po telu, da bi potom naveo da ih je gurnuo jednom ili dva puta u rame ili leđa, a da su njemu nepoznati vojnici u SNB uniformama počeli da ih tuku.

31 Tužilaštvo za ratne zločine RS nije uložilo žalbu na prvostepenu odluku.

zakon kao i da je odluka o kazni pravilna i dovoljna da bi se ostvarila svrha kažnjavanja. Kazna zatvora [u trajanju od pet (5) godina] odmerena je u odnosu na olakšavajuće okolnosti – neosuđivanost i nepovoljne materijalne prilike okrivljenog usled nezaposlednosti i otežavajuće – da je okrivljeni Španović prilikom nanošenja velikih fizičkih i duševnih patnji iskazivao upornost i bezobzirnost kao i da su njegovi motivi bili osveta zbog ubistva brata kao i različita nacionalna pripadnost oštećenih.

Ako se u obzir uzme sveukupno držanje okrivljenog Španovića za vreme suđenja, te činjenica da nije pokazao kajanje, minimalnom kaznom za navedeni ratni zločin protiv trojice civila nije u potpunosti ostvarena svrha kažnjavanja.

2. Slučaj Vukovar

18 Stanko Vujanović osuđen je presudom Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu od 1.11.2010. godine, na kaznu zatvora u trajanju od devet (9) godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ. Kako je okrivljeni Vujanović u predmetu *Ovčara* pravnosnažno osuđen za krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika na kaznu zatvora od 20 godina³², sudsko veće Višeg suda kojim je predsedavala Snežana Nikolić – Garotić izreklo je okrivljenom Vujanoviću jedinstvenu zatvorsku kaznu u trajanju od 20 godina.³³

32 Presuda Odeljenja za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu od 23.06.2010.

33 Kazna je utvđena u skladu sa čl. 49 KZ SRJ, gde se propisuje da se u slučaju da se osuđenom licu sudi za krivično delo učinjeno pre nego što je započelo izdržavanje kazne po ranijoj osudi ili za krivično delo učinjeno za vreme izdržavanja zatvora ili maloletničkog zatvora, sud će izreći jedinstvenu kaznu za sva krivična dela uzimajući izrečenu kaznu kao već utvrđenu.

Apelacioni sud u Beogradu dana 27.04.2011. godine potvrdio je presudu prvostepenog suda i okrivljenog Vujanovića pravnosnažno osudio na jedinstvenu zatvorsku kaznu u trajanju od 20 godina.

I U presudi, sudsko veće Odeljenja za ratne zločine Višeg suda, utvrdilo je da je Stanko Vujanović 14.09.1991. godine u popodnevnim časovima, kao pripadnik TO Petrova gora, pod komandom Sremsko-mitrovačke brigade JNA, uniformisan i naoružan ušao sa jednim naoružanim i nepoznatim licem u podrum kuće hrvatske porodice Sever u Ulici Drugog kongresa broj 32. Uz pretnju oružjem izveo je iz podruma Hrvate, Ivana Severa i Adama Luketića, a nepoznatom licu naredio da ostane ispred podruma i ne pušta napolje Blaženku Sever, Rožu Luketić i Mariju Kotrebu, takođe Hrvatice, koje su se krile u podrumu zajedno sa Ivanom Severom i Adamom Luketićem. Okrivljeni Vujanović odveo je Ivana Severa i Adama Luketića u podrumsku garažu i tamo ih ubio iz vatrenog oružja. Kada je Blaženka Sever čula pucnje, krenula je da izađe iz podruma, i u tom trenutku nepoznati muškarac je bacio ručnu bombu u podrum. Od prouzrokovane eksplozije stradale su Roža Luketić i Marija Kotreba, dok je Blaženka Sever zadobila teške telesne povrede opasne po život.

19

Na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu počinitelja ratnih zločina, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je 2008. godine Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije ovaj krivično pravni predmet. Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu 31.03.2010. godine.³⁴

Okrivljeni Vujanović nije priznao izvršenje krivičnog dela za koje se optužnicom teretio.

34 Glavni pretres je počeo 20.05.2010. i za četiri sudeća dana ispitana su četiri svedoka i jedan veštak. Svedokinja oštećena Mira Patković i svedok Slobodan Zagrečki ispitani su putem video konferencijske veze iz Županijskog suda u Vukovaru, dok su od strane sudskog veća u Beogradu ispitani svedokinja oštećena Blaženka Sever i svedok Dušan Jakšić.

Na osnovu izvedenih dokaza, sud je utvrdio da se dana 14.09.1991. godine odvijala akcija deblokade kasarne JNA u Vukovaru, da su trajale borbe između TO Petrova Gora u sastavu JNA sa jedne i MUP-a Hrvatske, Zbora narodne garde i [hrvatskih] dobrovoljaca, sa druge strane. U cilju uspostavljanja kontrole, srpske snage su krenule u „čišćenje terena“, što je značilo ulazak u svaku kuću i proveru ima li hrvatskih boraca. Čišćenje terena uključivalo je i naselje “Drugi kongres KPJ”. Stanko Vujanović bio je u grupi pripadnika TO koja je ušla u Ulicu Drugog kongresa KPJ. U broju 32, u podrumu kuće, krili su se Roža Luketić, Blaženka Sever, Marija Kotreba, Adam Luketić i Ivan Sever. Sud je poklonio veru iskazu svedokinje Blaženke Sever, koja je detaljno opisala kako je okrivljeni spornog dana, naoružan, izvodio njenog muža Ivana i Adama Luketića iz podruma. Zapamtila je njegov glas kada je naredio nepoznatom licu da joj ne dozvoli da izađe iz podruma. Vujanovića je poznavala od detinjstva, u ranijem periodu živeli su u komšiluku i radila je zajedno sa njegovim roditeljima. Prilikom suočenja sa okrivljenim svedokinja je bila ubedljiva, i odlučno je ponovila sve što je prethodno navela. Njen iskaz sud je ocenio kao iskren, dosledan i ubedljiv. Sud je takođe prihvatio kao autentične iskaze svedoka Dušana Jakšića, komandanta TO Petrova gora, koji je naveo da su u akciji deblokade kasarne, pripadnici TO ušli u ulicu i naselje “Drugi kongres KPJ” i zaključio da je deo odbrane³⁵ okrivljenog Vujanovića da nije bio u naselju, neosnovan i sračunat na izbegavanje krivične odgovornosti. Iz nalaza i mišljenja veštaka dr Đorđa Alempijevića utvrđeno je da je smrt Adama Luketića i Ivana Severa nasilna, prouzrokovana povredama glave - moguće, nanetim hicima iz vatrenog oružja.

Na utvrđeno činjenično stanje, sud je ispravno primenio materijalno pravo kada je radnje okrivljenog okvalifikovao kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav I KZ SRJ. Naime, iako je utvrđeno

35 Okrivljeni Vujanović branio se da je spornog dana učestvovao u akciji deblokade kasarne JNA u Vukovaru, ali da nije ulazio u naselje „Drugi kongres KPJ“, koje se po njegovim rečima nije nalazilo u pravcu kojim se kretao spornog dana. Nije video članove porodica Luketić i Sever. U svojoj odbrani naveo je da ne poznaje Blaženku Sever, da je nikada nije video i da ne zna zašto ga svedokinja oštećena tereti.

da je oštećeni Ivan Sever bio pripadnik ZNG, spornog dana, u kući nije imao oružje, nije bio na zadatku i nije imao uniformu, pa je tako uživao sva prava koja proističu iz statusa lica koje ne učestvuje u neprijateljstvu u skladu sa zajedničkim članom 3 Ženevskih konvencija. Status ostalih lica bio je nesporan – svi su bili civili.

Prilikom određivanja kazne, sudsko veće je cenilo kao olakšavajuće okolnosti porodične prilike okrivljenog koji je oženjen i otac dvoje dece, žaljenje koje je okrivljeni izjavio povodom stradanja stanovništva svih nacionalnosti u Vukovaru i neverice dokle je sve otišlo. Kao otežavajuće okolnosti veće je cenilo lišavanje života dve osobe i prethodnu osuđivanost okrivljenog. Iako je izrečena jedinstvena kazna od 20 godina, koja svakako predstavlja zakonski maksimum, ako se uzmu u obzir okolnosti i način izvršenja krivičnog dela, i da je pobuda iz koje je izvršeno ubistvo drugačija nacionalna pripadnost oštećenih, kazna od devet godina zatvora, na koju je Vujanović osuđen u konkretnom slučaju, svakako nije primerena težini izvršenog zločina.

21

II Apelacioni sud u Beogradu dana 27.04.2011. godine potvrdio je presudu prvostepenog suda i okrivljenog Vujanovića pravosnažno osudio na jedinstvenu zatvorsku kaznu u trajanju od 20 godina. Sud je naveo da prilikom donošenja prvostepene odluke niži sud nije učinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka, te da je na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pravilno primenio zakon kao i da je odluka o kazni pravilna i dovoljna da bi se ostvarila svrha kažnjavanja.

3. Slučaj Lički Osik

Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine doneo je 14. 03. 2011. godine presudu kojom je osudio okrivljene Čedu Budisavljevića, Mirka Malinovića, Milana Bogunovića i Bogdana Gruičića na po 12 godina zatvora zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZ SRJ u vezi sa članom 22 KZ SRJ.

Apelacioni sud u Beogradu doneo je, nakon većanja 9. i 10.11.2011. godine, odluku kojom je ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovno suđenje.

I Prvostepenom presudom sud je utvrdio da su tokom oktobra meseca 1991. godine na području teritorije opštine Teslingrad (Lički Osik) u Republici Hrvatskoj, zbog sumnje da poseduju radio-stanicu i da sarađuju sa hrvatskim oružanim formacijama, lišeni slobode Mane Rakić, njegovi sinovi Dragan i Milovan i ćerka Radmila, te da je okrivljeni Budisavljević, u dogovoru sa okrivljenima Malinovićem i Bogunovićem u noći između 20. i 21.10.1991. godine otišao do Široke Kule gde je bila vikendica u kojoj je živela Lucija Rakić, supruga Mana Rakića. Budisavljević je ušao u vikendicu i ubio Luciju Rakić hicima iz vatrenog oružja, dok su Malinović i Bogunović, naoružani, čuvali stražu, nakon čega su sva trojica zapalili njen leš i vikendicu. Nekoliko dana kasnije, krajem oktobra 1991. godine, prema postignutom dogovoru o ubistvu ostalih članova porodice Rakić, okrivljeni Budisavljević, Malinović, Bogunović, Gručić i Goran Novaković, protiv koga je postupak razdvojen, izveli su iz prostorija policijske stanice u Teslingradu Mana, Dragana, Milovana i Radmilu Rakić, vezali ih, uveli u vozilo marke *Tam* kojim je upravljao Gručić, odvezli do kraške jame *Golubnjača*, gde su ih lišili života hicima iz vatrenog oružja i potom bacili u jamu.

22

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je ovaj predmet Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina. Optužnica protiv okrivljenih Budisavljevića, Malinovića, Bogunovića i Gručića podignuta je 25.06.2010. godine.³⁶

36 Glavni pretres je počeo 4.10.2010. Pred prvostepenim sudom održano je sedam sudećih dana, na kojima je ispitano pet veštaka i 14 svedoka, među kojima je bilo pet svedoka oštećenih.

Okrivljeni Budisavljević priznao je izvršenje krivičnih dela koja su mu stavljena na teret. Rekao je da je od Dušana Orlovića, tadašnjeg direktora Državne bezbednosti SAO Krajine, dobio naređenje da likvidira članove porodice Rakić. Orlović mu je rekao da su kod porodice Rakić pronađeni dokazi (radio veza, šifre i plan javljanja hrvatskim snagama). Dana 20. ili 21.10.1991. godine, zajedno sa okrivljenim Bogunovićem i Malinovićem, došao je kod porodice Rakić. Tamo je zatekao Luciju Rakić. Bogunović i Malinović čuvali su stražu ispred kuće, on je ušao u kuću, i hicima iz *šorpion*a ubio Luciju. Potom su sva trojica zapalili kuću. Posle nekoliko dana, sreo se sa Malinovićem, Bogunovićem, Gručićem i Goranom Novakovićem i saopštio im naređenje. Izveli su Mana Rakića i njegovu decu, Dragana, Milovana i Radmilu iz pritvora gde su držani i odvezli ih do jame *Golubnjače*. Tamo su ih streljali. Sva petorica su učestvovala u streljanju. Potom su okrivljeni Gručić i Bogunović ubacili tela Mana i Milovana u jamu. Okrivljeni Malinović, Bogunović i Gručić negirali su izvršenje dela.

U toku praćenja glavnog pretresa u prvostepenom postupku, posmatračima FHP-a ostao je upečatljiv utisak o bahatom ponašanju okrivljenog Budisavljevića, posebno vidljivom u načinu postavljanja pitanja, kao i u tonu obraćanja. Okrivljeni Budisavljević rekao je da mu je žao porodice Rakić kao ljudi, ali se pravdao da su članovi porodice Rakić bili izdajnici, da su bile ratne okolnosti, da je dobio naređenje i da je to naređenje morao izvršiti, te da nije imao izbora. Kada ga je predsednica veća pitala da li je postojao neki drugi način da se reši problem, a ne likvidacijom, Budisavljević je odgovorio: „Postojao je, ja i kažem i navodim to, da sam pogrešio, po meni jedino, što nisam osnovao ratni vojni preki sud, u podne, izveo u Ličkom Osiku i streljao sa naređenjem pismenim i onda sada Vi kada me dovedete i pitate zašto, ja vam pokažem papir - zato.”

Prilikom ispitivanja, svedoci Dragan Mišćević, u kritičnom periodu pripadnik TO Lički Osik, Marko Dragićević, načelnik stanice javne bezbednosti Gračac, i Milorad Štrbac, pripadnik *Martićeve milicije* na teritoriji Ličkog Osika, nisu delovali iskreno i spremni da kažu sve što

im je o događaju poznato. Prilikom ulaska u sudnicu, svedok Štrbac se prijateljski rukovao sa okrivljenima, što je uradio i prilikom napuštanja sudnice, kada je namignuo okrivljenom Bogunoviću, a okrivljenog Gruičića uštinuo za obraz. Prilikom ispitivanja, svedok Radomir Narančić, komandir stanice policije u Teslingradu u kritičnom periodu, zvučao je konfuzno i neubedljivo. Pričao je nepovezano.

Prilikom izricanja³⁷ prvostepene presude, predsednica veća, sudija Vinka Beraha – Nikićević, navela je da je veće poklonilo veru iskazu okrivljenog Budisavljevića, koji je potkrepljen izvedenim dokazima. Po oceni suda, Budisavljević nije imao razloga da neosnovano tereti ostale okrivljene, jer takvim postupcima sebe nije mogao dovesti u bolju poziciju. Veće nije prihvatilo odbrane okrivljenih Malinovića, Bogunovića i Gruičića, našavši da su sračunate na izbegavanje krivične odgovornosti.

24

II Prema rešenju Apelacionog suda u Beogradu, prvostepeni sud učinio je bitnu povredu odredaba krivičnog postupka kada je iz izreke presude izostavio postojanje naredbe označene u optužnici³⁸, čime je pogrešno utvrdio bitno više izraženu volju okrivljenog Budisavljevića da poćini krivično delo. Time je takođe došlo do povrede prava na odbranu okrivljenog Budisavljevića jer mu je bila uskraćena mogućnost da se izjasni o izmenjenom činjeničnom opisu optužbe. Ostalo je nejasno da li je sud ocenio da nema dokaza o postojanju naredbe ili uopšte nije ulazio u dokazivanje da li je naređenje postojalo. U obrazloženju nisu dati razlozi o odlučujućim činjenicama vezanim za postojanje dogovora okrivljenog Budisavljevića sa okrivljenima Malinovićem, Bogunovićem i Gruičićem. Naime, sud je isključivo

37 FHP nije bio u mogućnosti da izvrši uvid i detaljnije analizira prvostepenu presudu, s obzirom na stav predsednice veća da obelodanjuje samo pravosnažnu presudu.

38 Radi se o naredbi koju je prema iskazu okrivljenog Budisavljevića, okrivljeni dobio od Dušana Orlovića, tadašnjeg načelnika resora DB MUP SAO Krajine, da liši života članove porodice Rakić zbog sumnje da poseduju radio–stanicu i da sarađuju sa hrvatskim snagama.

analizirao i prihvatio navode okrivljenog Budisavljevića da nikom od ostalih okrivljenih nije naredio niti ga uslovio da liše života članove porodice Rakić, već da su oni na to slobodno pristali, te da su postupali na osnovu zajedničkog dogovora. S druge strane, sud nije obrazložio zašto i u kom delu nije prihvatio odbrane okrivljenih Bogunovića i Gruičića koji su tvrdili suprotno.³⁹ Takođe, prilikom odmeravanja kazni okrivljenima, sud je kao otežavajuće okolnosti cenio činjenicu da je života lišena petočlana porodica i da su to bili civili koji nisu učestvovali u neprijateljstvima – činjenice koje predstavljaju obeležje krivičnog dela za koje su okrivljeni oglašeni krivim i koje ne mogu biti cenjene i kao otežavajuća okolnost.

4. Slučaj Prijedor

Presudom Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, od 1.10.2010. godine, okrivljeni Duško Kesar osuđen je na zatvorsku kaznu u visini od 15 godina za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ, u saizvršilaštvu u vezi sa članom 22 KZ SRJ.

25

Apelacioni sud u Beogradu doneo je, 28.02.2011. godine, rešenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovno suđenje prvostepenom sudu.

Nakon ponovljenog suđenja, Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu osudilo je okrivljenog Kesara 1.12.2011. godine na kaznu

³⁹ U svojoj odbrani okrivljeni Bogunović naveo je da je da nije znao stvarni razlog odlaska do vikendice u kojoj je boravila Lucija Rakić, te da mu je Budisavljević rekao da idu po radio-vezu. Nije znao da će ostali članovi porodice Rakić biti ubijeni. Budisavljević mu je rekao da moraju zatvorenike prebaciti u Knin ili Korenicu. Okrivljeni Gruičić branio se da mu je okrivljeni Budisavljević saopštio da moraju da prevezu zatvorene članove porodice Rakić u Korenicu i tek u putu mu saopštio da je prethodno lišio života Luciju Rakić.

zatvora u trajanju od 15 godina za počinjeni ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ.

1 Presudom Višeg suda od 1.10.2010. godine, sudsko veće sa predsednicom Vinkom Berahom – Nikićević, utvrdilo je da je okrivljeni Kesar kao pripadnik rezervnog sastava MUP-a Republike Srpske, zajedno sa Dragom Radakovićem, Draškom Krndijom i Radoslavom Kneževićem, protiv kojih je u vezi sa istim događajem pravnosnažno okončan postupak⁴⁰, u noći između 30. i 31.03.1994. godine, po prethodnom dogovoru da idu ubiti Muslimane, otišao do kuće u Ulici Petra Preradovića 29 u Prijedoru, u kojoj je živio Faruk Rizvić sa porodicom. On i Krndija bacili su po jednu granatu na fasadu kuće Rizvića, nakon čega je Krndija postavio plastični eksploziv na prozor kuće. Usled jačine eksplozije prozor je razoren. Na mesto događaja odmah su došli policajci Radoslav Knežević i Dragan Gvozden. U kući su zatekli žive Faruka, suprugu Refiku i Farukovu sestru Fadilu Mahmuljin, a ispred kuće videli su okrivljenog Kesara, Krndiju i Radakovića. Knežević im je rekao da ne diraju ukućane dok on i Gvozden ne napuste mesto događaja. Nakon odlaska Kneževića i Gvozdena, okrivljeni Kesar, Krndija i Radaković ušli su u kuću i udarcima tupo–tvrdim predmetima i oštrim sečivom lišili života Faruka i Refiku Rizvić, i Fadilu Mahmuljin.

26

Suđenje okrivljenom Kesaru započeto je 5.03.2010. godine.⁴¹ Okrivljeni nije priznao izvršenje krivičnog dela.⁴²

40 Presudom Vrhovnog suda Republike Srpske od 18.04.2006. godine Drago Radaković i Draško Krndija su pravnosnažno osuđeni na po 20 godina zatvora, a Radoslav Knežević na 10 godina. S obzirom da je okrivljeni Duško Kesar, sa prebivalištem u Novom Sadu, stekao državljanstvo Republike Srbije, bio je nedostupan pravosudnim organima Republike Srpske.

41 Održano je osam dana suđenja na kojima je ispitano 10 svedoka i jedan veštak.

42 Okrivljeni Kesar branio se da kritične noći nije bio u Prijedoru, te da ni na koji način nije učestvovao u ubistvu članova porodice Rizvić.

II Odeljenje za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu usvojilo je žalbe branioca i supruge okrivljenog i ustanovilo da je prvostepeni sud u svojoj odluci načinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 368, stav I, tačka 10 i 11.

Prvostepeni sud zasnovao je presudu na pravosnažnoj presudi Okružnog suda u Banja Luci od 17.11.2005. godine, koja po nalazu sudskog veća Apelacionog suda u Beogradu nije mogla sama za sebe biti dokaz. Naime, sud je imao mogućnost da izvede dokaz čitanjem iskaza i pismenih dokaza izvedenih na glavnom pretresu u krivičnom postupku pred Okružnim sudom u Banja Luci. Sud je izvršio uvid čitanjem nekih dokaza, te izveo delimičnu ocenu na osnovu koje se ne može zaključiti koje su utvrđene činjenice i okolnosti od značaja za ocenu radnji za koje se okrivljeni Kesar tereti.

Sud je takođe našao da je izreka presude nejasna i protivrečna razlozima datim u obrazloženju, kao i da su razlozi u znatnoj meri nejasni i protivrečni. Prvostepeni sud nije obrazložio na osnovu kojih dokaza je došao do zaključka da je okrivljeni Kesar zajedno sa Krndijom bacio po bombu na fasadu kuće, kao i da je nakon toga ušao u kuću porodice Rizvić i ubio troje ukućana. U izreci presude navedeno je da je okrivljeni Kesar izvršio ubistvo tri civilna lica, ali u opisu radnji krivičnog dela sud nije naveo koje je konkretne radnje izvršio okrivljeni, da bi, suprotno navodu u izreci, sud u obrazloženju naveo da je okrivljeni Kesar radnje drugih izvršilaca prihvatio kao svoje, svestan zajedničkog delovanja. U prvostepenoj odluci nisu izneti razlozi niti zaključak koji se odnosi na vezu između radnji okrivljenog Kesara, oružanog sukoba i oštećenih civila, bez čijeg utvrđivanja nema pravne kvalifikacije krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav I KZ SRJ. Sud nije jasno i argumentovano obrazložio zašto je odbio predlog branioca okrivljenog da se izvrši suočenje svedoka Dragana Gvozdena i Radoslava Kneževića čiji se iskazi razlikuju u pogledu odlučnih činjenica vezanih za prisustvo okrivljenog Kesara kritične večeri na mestu događaja. Kada je cenio otežavajuće okolnosti, prvostepeni sud nije obrazložio u čemu se sastoji otežavajuća okolnost - bezobzirnost i upornost prilikom lišavanja života tri civila.

Apelacioni sud u Beogradu naložio je prvostepenom sudu da ponovo ispita svedoke Gvozdena i Kneževića, obavi suočenje na okolnosti razlika u njihovim iskazima, utvrdi postojanje i meru veze između oružanog sukoba i izvršenja dela za koje se okrivljeni tereti, ko je i na koji način učestvovao u izvršenju krivičnog dela, te izvede po potrebi druge dokaze na osnovu kojih će jasno i argumentovano zasnovati odluku.

III Presudom Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu utvrđeno je da je okrivljeni Kesar kao pripadnik rezervnog sastava policije Republike Srpske zajedno sa Dragom Radakovićem i Draškom Krndijom, revoltiran usled pogibije kolega-policajaca na ratištu u Bihaću, u noći između 30. i 31.03.1994. godine, a po prethodnom dogovoru da idu isprepadati Muslimane, došao zajedno sa Radakovićem i Krndijom do kuće porodice Rizvić u Prijedoru. Bacio je sa Krndijom po jednu granatu, i to okrivljeni Kesar u dvorište kuće Rizvića, a Krndija na deo kuće Rizvića ispod prozora, nakon čega je Krndija postavio eksploziv na isti prozor koji je od jačine eksplozije razoren. Nakon toga se čulo zapomaganje članova porodice Rizvić i na lice mesta su došli policajci Radoslav Knežević i Dragan Gvozden i zatekli ukućane žive i uplašene, a na licu mesta su zatekli i okrivljenog Kesara, Krndiju i Radakovića. Radoslav Knežević rekao im je da ne diraju ukućane dok njih dvojica ne napuste mesto. Nakon toga, okrivljeni Kesar, Krndija i Radaković ušli su u kuću, i udarcima tupim predmetima i oštrim sečivom lišili života Faruka i Refiku Rizvić i Farukovu sestru Fadilu Mahmuljin.

28

Ponovno suđenje počelo je 8.06.2011. godine.⁴³ Okrivljeni Kesar ostao je pri svojoj odbrani, negirajući izvršenje krivičnog dela.

Prvostepeno veće postupilo je po nalogu sudskog veća Apelacionog suda i ponovo ispitalo svedoke Gvozdena i Kneževića, nakon čega je obavilo

⁴³ Veće je zasjedalo pet dana, tokom kojih je ispitalo šest svedoka.

suočenje svedoka. U kratkom obrazloženju prilikom izricanja presude⁴⁴, predsednica veća navela je da je sudsko veće poklonilo veru iskazima svedoka Dragana Gvozdena koji je ubedljivo svedočio da je kritične večeri, nakon što je čuo jaku eksploziju, zajedno sa Kneževićem došao do kuće porodice Rizvić i zatekao okrivljenog Kesara, Draška Krndiju i Draga Radakovića naspram kuće Rizvića, da ih je pitao šta rade, na šta su okrivljeni Kesar, Krndija i Radaković ćutali, te da je nakon toga Knežević njima trojici rekao da ne diraju ukućane dok Gvozden i on ne napuste mesto. Navode Gvozdena o prisustvu okrivljenog Kesara na mestu događaja kritične večeri potvrdio je i Draško Krndija. Krndija je takođe naveo da je Kesar zajedno sa njim bacio po jednu granatu na kuću Rizvića. Na osnovu zapisnika o uviđaju nakon ubistva, utvrđeno je postojanje delova eksplozivnih sredstava – ručne bombe, ispred kuće kao i na kući. Iz nalaza i mišljenja sudskih veštaka utvrđeno je da je smrt Faruka Rizvića, Refike Rizvić i Fadile Mahmuljin bila nasilna, da su im tvrdim predmetima po glavi i grudnom košu nanete povrede u vidu fraktura lobanjskih kostiju sa razaranjem i nagnječenjem moždanih tkiva, a pojedinačno, Faruku rezna rana u predelu vrata oštrim sečivom usled čega je došlo do iskrvavljenja, Refiki – povreda u vidu rane u predelu desne strane grudne kosti, a Fadili povreda u vidu nekoliko manjih rana ispod desne ključne kosti. Navedene povrede su u svojoj ukupnosti kod sve troje oštećenih direktno i neposredno prouzrokovale smrt.

Sud je naveo da je zajedničko delovanje Radakovića, Krndije i okrivljenog Kesara, koje obuhvata postojanje prethodnog dogovora da idu zaplašiti Muslimane, radnje bacanja bombi, postavljanja i aktiviranja eksploziva predstavlja celinu sastavljenu od činjenica koje su međusobno logički povezane i koje su rezultirale lišenjem života Faruka i Refike Rizvić i Fadile Mahmuljin i na osnovu kojih je svako od trojice prihvatio radnju ostalih, te posledice preduzetih radnji. Okrivljeni Kesar postupao je sa direktnim umišljajem, bio je svestan dela i hteo je njegovo izvršenje.

44 FHP nije imao uvid u prvostepenu presudu, jer je stav sudskog veća da prvostepena presuda nije javni dokument.

Prilikom ocene visine kazne, sud je kao olakšavajuće okolnosti cenio neosuđivanost, porodične prilike, nezaposlenost i zdravstveno stanje okrivljenog. Kao otežavajuću okolnost veće je ocenilo lišenje života tri nedužna i nezaštićena civilna lica.

5. Slučaj *Tenja*

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda iz Beograda, u veću sa predsednikom sudijom Rastkom Popovićem, donelo je 17.11.2010. godine presudu kojom je okrivljeni Darko Radivoj osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina za krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144 KZ SRJ.

Apelacioni sud u Beogradu, odlukom od 11.04.2011. godine, preinačio je prvostepenu presudu u pogledu visine kazne i okrivljenog Radivoja pravosnažno osudio na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina.

30

Presudom ovog suda utvrđeno je da je okrivljeni Radivoj izvršio ubistvo ranjenog i zarobljenog Marijana Pleteša, pripadnika 130. brigade hrvatske vojske. Dana 20.11.1991. godine okrivljeni je zajedno sa Brankom Stjepanovićem, pripadnikom milicije Republike Srpske Krajine (RSK) izveo Pleteša iz ambulante u Tenji, kako bi Pleteša prevezli do komande u Boboti. Na putu do Bobote, kod mesnog groblja u mestu Čelije, okrivljeni Radivoj zaustavio je vozilo, izveo Pleteša i u blizini ulaza na groblje ubio ga rafalom iz automatske puške.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je ovaj krivično–pravni predmet Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina.

Optužnica protiv okrivljenog Radivoja podignuta je 11.03.2010. godine.⁴⁵
Okrivljeni je negirao izvršenje krivičnog dela.⁴⁶

Nakon ocene izvedenih dokaza, sud je pravilno utvrdio činjenično stanje. Svedok Branko Stjepanović, koji je bio jedini očevidac događaja kada je ubijen zarobljeni Marijan Pleteš, u svim svojim iskazima bio je dosledan i ubedljiv u pogledu bitnih i odlučujućih činjenica – ko je, kada, na koji način i gde ubio Pleteša. Iz iskaza svedoka jasno je da je spornog dana svedok po naredbi komandanta TO Jovana Rebrače krenuo da preveze ranjenog Pleteša iz ambulante u Tenji u vojnu komandu u Boboti, kao i da je sa njim krenuo okrivljeni Radivoj. Svedokinja Dušanka Danilović [u spornom periodu doktorka u ambulanti u Tenji] je potvrdila da je primila ranjenika hrvatske nacionalnosti i navela da su neki civilni policajci došli po njega i odveli ga odmah nakon previjanja. Dok su, na putu za Bobotu, prolazili pored groblja u selu Čelije, na zahtev okrivljenog Radivoja, svedok Stjepanović je zaustavio vozilo kojim je upravljao, nakon čega je Radivoj izveo Pleteša iz vozila, dok je Stjepanović ostao u vozilu. Nakon toga, Stjepanović je čuo rafal, izašao iz kola i u blizini ulaza u groblje zatekao Pleteša kako upucan po telu leži na zemlji, nakon čega je preminuo. Posmrtni ostaci oštećenog Pleteša pronađeni su u masovnoj grobnici u neposrednoj blizini mesta stradanja i nakon toga identifikovani. Iz nalaza i mišljenja veštaka medicinske struke nije mogla da se isključi mogućnost da su višestruki prelomi kostiju trupa Pleteša, ukoliko su nastali zaživotno, nastali kao posledica dejstva projektila ispaljenog iz ručnog vatrenog oružja. Sudsko veće je našlo da su nepodudarnosti u iskazima svedoka Stjepanovića razumljive ako se u obzir uzme da se događaj odigrao pre 20 godina, te da one ne dovode iskaz u sumnju niti ga čine neuverljivim i nepouzdanim. Sud je utvrdio da je

45 Suđenje je počelo 6.05.2010. godine. Održano je pet dana suđenja tokom kojih je ispitano sedam svedoka. Četiri svedoka svedočila su putem video-linka iz Županijskog suda u Osijeku.

46 U svojoj odbrani naveo je da oštećenog Marijana Pleteša nikada nije video i da je za njega prvi put čuo tokom postupka. Naveo je da sa svedokom Brankom Stjepanovićem nikada nije učestvovao u prevozu ratnih zarobljenika. Takođe je naveo da ga svedok Stjepanović lažno tereti i objasnio da je njihova međusobna zavađa razlog tome.

oštećeni Pleteš bio pripadnik 130. brigade hrvatske vojske, da je bio ranjen u borbama kod Seleša i Orlovnjaka kritičnog dana 20.11.1991. godine i potom zarobljen od strane pripadnika srpskih oružanih snaga, kao i da je okrivljeni Radivoj bio pripadnik milicije u sastavu TO Tenja.

Prilikom određivanja kazne, sudsko veće je cenilo kao olakšavajuće okolnosti porodične prilike okrivljenog (oženjen i otac dvoje dece) i neosuđivanost, dok je kao otežavajuće cenilo da je oštećeni Pleteš bio mlađi čovek, da je ubijen zbog drugačije nacionalne pripadnosti i držanje okrivljenog Radivoja koji je na pitanje Stjepanovića zašto je to uradio odgovorio: „K'o mu jebe mater ustašku.“

32

II Apelacioni sud u Beogradu usvojio je žalbu TRZ i preinačio presudu prvostepenog suda u delu odluke o kazni. Apelacioni sud je ispravno postupio kada je našao da je prvostepeni sud pravilno cenio olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, ali da je u odluci odmerio kaznu kojom se ne bi postigla svrha kažnjavanja. Takođe sud je našao da je prvostepeni sud na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primenio krivični zakon. Naime, prvostepeni sud je tretirao oštećenog Pleteša kao ratnog zarobljenika u skladu sa čl. 144 KZ SRJ, dok je nesumnjivo utvrđeno da je Pleteš u trenutku zarobljavanja bio ranjen te imao status ranjenika koji prema odredbama međunarodnog humanitarnog prava uživa veću zaštitu.⁴⁷ U vezi sa ovom povredom koju je našao Apelacioni sud, postavlja se pitanje zbog čega sudsko veće prvostepenog suda nije promenilo pravnu kvalifikaciju krivičnog dela, te zašto Tužilaštvo za ratne zločine ovaj očigledan propust nije ispravilo pre okončanja postupka.

⁴⁷ Prema čl. 380 stav 1 tačka 2 ZKP, drugostepeni sud ispituje presudu u onom delu koji se pobija žalbom, ali uvek po službenoj dužnosti i da li je na štetu okrivljenog povređen krivični zakon. Kako u ovom slučaju zakon nije povređen na štetu okrivljenog Radivoja, Apelacioni sud nije izmenio kvalifikaciju krivičnog dela.

6. Slučaj *Medak*

Presudom Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu od 23.06.2010. godine, okrivljeni Milorad Lazić i Nikola Konjević osuđeni su na po tri godine zatvora, dok je Mirko Marunić osuđen na dve godine zatvora, za krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144 KZ SRJ. Perica Đaković oslobođen je krivične odgovornosti.⁴⁸

Dana 19.01.2011. godine, Apelacioni sud u Beogradu doneo je presudu kojom je potvrdio presudu u odnosu na okrivljene Lazića, Konjevića i Marunića, dok je u odnosu na okrivljenog Đakovića ukinuo presudu i predmet vratio na ponovno suđenje prvostepenom sudu.

Nakon ponovljenog suđenja, Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu ponovo je donelo 1.07.2011. godine oslobađajuću presudu prema okrivljenom Đakoviću.

33

I Presudom prvostepenog suda utvrđeno je da je dana 3.09.1991. godine, za vreme oružanog sukoba na teritoriji Hrvatske, nakon što je položio oružje posle borbe sa pripadnicima milicije SAO Krajina na putu za Bilaj, oštećeni Mirko Medunić, pripadnik MUP-a Hrvatske, zarobljen i odveden u prostorije stanice milicije, koja se nalazila u preuređenoj gostionici *Jadran* u Medaku. U toj stanici milicije, u periodu od 3.09.1991. do 8.09.1991. godine okrivljeni Lazić, Marunić i Konjević sa nepoznatim licima, prilikom i nakon ispitivanja, danonoćno su Medunića tukli rukama, nogama, palicama, drvenim kocem, rezali ga i ubadali nožem, zbog čega je oštećeni trpeo bolove jakog intenziteta i više puta padao u nesvest. Okrivljeni Milorad Lazić tukao je u više navrata Medunića rukama i nogama po glavi i telu, velikim kuhinjskim nožem parao mu je uniformu dok Medunić nije ostao go, nakon čega ga je porezao po licu, ramenima,

⁴⁸ Članovi veća su sudija Vinka Beraha – Nikićević [predsednica veća], sudija Snežana Nikolić – Garotić i sudija Rastko Popović.

leđima i naneo mu ubodnu ranu u levu butinu. Okrivljeni Mirko Marunić tukao ga je gumenom palicom po leđima, a okrivljeni Konjević tukao je Medunića kocem po telu, zatim nogama, i pivskom bocom po glavi. Navedenim radnjama okrivljeni su oštećenom Meduniću naneli velike patnje i povrede telesnog integriteta čime su izvršili krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144 KZ SRJ.

Predmet *Medak* Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo je Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina. Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je optužnicu 6.10.2009. godine.⁴⁹ Okrivljeni su negirali izvršenje krivičnog dela.⁵⁰

Tužilaštvo za ratne zločine preciziralo je optužnicu 7.06.2010. godine i odustalo od krivičnog gonjenja okrivljenog Nikole Vujnovića, nakon čega je sudsko veće donelo rešenje o obustavi postupka prema okrivljenom. Prema obrazloženju Tužilaštva, razlog odustanka od gonjenja okrivljenog Vujnovića je svedočenje oštećenog Medunića koji je u ranijim iskazima

49 Glavni pretres počeo je 24.11.2009. godine. Održano je deset dana suđenja, tokom kojih je saslušano 12 svedoka i 3 veštaka. Putem video-konferencijske veze iz Županijskog suda u Rijeci svedočio je oštećeni Mirko Medunić i svedok Milan Čubrilo, dok su pred većem u Beogradu ispitana i dva svedoka iz Nemačke [Mario Baumeister i Aurelio Ruis].

50 Okrivljeni Lazić branio se da je u kritičnom periodu bio na položaju u istočnom Gospiću, da se vratio kući na odsustvo da se presvuče i malo odmori. Tada je u kafani *Kod Bose* u jednoj prostoriji video puno ljudi i jednog nagog čoveka, koga je gardista koga su zvali *doktor Nikolić* sekao nožem po telu i licu. Saznao je da je taj čovek bio Mirko Medunić. Nije mogao to da gleda, tako da je zatvorio vrata i otišao kući. Okrivljeni Đaković naveo je da nikada nije odlazio u gostionicu gde je bila stanica milicije [Medak]. Zajedno sa Jovicom Ivančevićem čuvao je oštećenog Medunića dok je boravio u bolnici [nakon odvođenja iz prostorija gostionice]. Vujnović se branio da je u kritičnom periodu živeo i radio u Nirnbergu [Nemačka] te da nije bio u Medaku. Okrivljeni Marunić u svojoj odbrani naveo je da je u kritičnom periodu boravio delom u Beogradu, a delom u Medaku, ali da u u tom periodu nije ulazio u gostionicu *Kod Bose*, niti je učestvovao u delima koja mu se stavljaju na teret. Okrivljeni Konjević naveo je da do 7.09.1991. godine nije boravio u Medaku, te da je 8.09.1991. godine stigao u Medak, gde je istog dana sa Jovicom Ivančevićem prevezao oštećenog Medunića u bolnicu na Udbini. Uočio je da oštećeni ima povrede, ali nije znao gde ih je zadobio.

naveo da je Vujnović boravio svega 15 minuta u stanici milicije, u vreme kada je Medunić bio zatvoren, i da je Vujnović sedeo na nogama oštećenog [dok ga je okrivljeni Đaković tukao po tabanima] ali da ga nije udarao. Nije jasno zbog čega se Tužilaštvo, tek nakon svedočenja dvojice svedoka iz Nemačke koji su dali alibi Vujnoviću⁵¹, a neposredno pre završetka glavnog pretresa, odlučilo da odustane od gonjenja i zbog čega nije ostavilo sudskom veću da oceni i odluči o radnjama koje su se okrivljenom Vujnoviću stavljale na teret.

Sud je, nakon sveobuhvatne ocene dokaza, utvrdio sledeće činjenično stanje: dana 3.09.1991. godine, nakon oružanog sukoba kod puta za Bilaj, oštećeni Medunić, pripadnik MUP-a Hrvatske, predao se neprijateljskoj strani [milicija SAO Krajine] čime je stekao status ratnog zarobljenika. Oštećeni je držan u prostorijama improvizovane stanice milicije u gostionici *Jadran*, tzv. *Kod Rose*. Sud je prihvatio iskaze svedoka Medunića koji je detaljno, dosledno i uverljivo svedočio o povredama koje su mu pojedini okrivljeni naneli. Po oceni suda, u njegovim iskazima nema nedoslednosti u pogledu onog što mu se desilo kao i o postupanju okrivljenih. Iskaz Medunića potvrdili su svedokinja Jovanka Vračar-Višnjić koja je u kritičnom periodu radila u ambulanti u Medaku i koja je svedoku pružila pomoć u prostoriji gostionice, kao i svedok Bogdan Matić koji je radio u bolnici u Udbini i koji je primio i medicinski zbrinuo Medunića. Nalaz i mišljenje sudskog veštaka dr Zorana Stankovića potvrdilo je da utvrđeni način i predmeti upotrebljeni za nanošenje povreda u svemu odgovaraju navodima iz iskaza oštećenog Medunića. Sud je takođe utvrdio da Medunić nije imao nikakvog razloga da lažno tereti okrivljene. Takav stav naročito potvrđuje izjava svedoka da se neće pridružiti krivičnom gonjenju okrivljenih uz reči: „Ja bih najradije da ih pustite, nek’ im je na dušu, ja im opraštam sve.”

51 Svedoci su naveli da je okrivljeni Vujnović u kritičnom periodu bio u Nürnbergu i da su u to vreme u sportskom klubu *Nürnberg 04* zajedno trenirali rvanje.

Sud nije prihvatio odbrane okrivljenih Lazića, Marunića i Konjevića, ocenivši da su neuverljive i sračunate na izbegavanje krivične odogovornosti.

Prilikom određivanja visine kazne, sudsko veće je našlo olakšavajuće okolnosti u odnosu na okrivljenog Lazića - neosuđivanost, u odnosu na okrivljenog Marunića da je oženjen, otac dvoje dece i bez stalnog zaposlenja, a u odnosu na Konjevića neosuđivanost, ponašanje nakon izvršenja krivičnog dela – da je svedoka Medunića odvezao u bolnicu na Udbini, te da je otac dvoje dece. U odnosu na Marunića sud je našao otežavajuću okolnost - osuđivanost.

36

II Apelacioni sud u Beogradu odbio je žalbe branilaca Lazića, Konjevića i Marunića kao nesonovane i potvrdio je prvostepenu presudu u odnosu na trojicu okrivljenih. Prema oceni Apelacionog suda, niži sud nije učinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka, i na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje ispravno je primenio zakon. Sud je našao da je prvostepeni sud ispravno postupio kada je utvrđenim olakšavajućim okolnostima na strani trojice okrivljenih dao karakter osobito olakšavajućih okolnosti, nalazeći da se i ublaženom kaznom shodno članu 42 i 43 KZ SRJ, može postići svrha kažnjavanja.

Nije jasno kojim se argumentima sud vodio u konkretnom slučaju. Porođične i materijalne prilike ne predstavljaju same po sebi naročito olakšavajuće okolnosti, a otežavajuće okolnosti, naročito osuđivanost, trebalo bi da isključe mogućnost ublažavanja kazne ispod zakonskog minimuma.

Apelacioni sud u Beogradu je ispravno našao da je prvostepeni sud načinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 368 stav I tačka II ZKP, kada je naveo da nije dokazano da je okrivljeni počinio delo za koje se tereti, da bi onda naveo da nema elemenata krivičnog dela za koje se tereti. Naime, u obrazloženju u odnosu na okrivljenog Đakovića, prvostepeni sud našao je da na nesumnjiv način nije dokazano da je Đaković izvršio delo za koje se tereti, da bi nakon toga sud utvrdio

da je nesumnjivo dokazano kako je Đaković u prostorijama gostionice tukao oštećenog Medunića gumenom palicom po tabanima, ali da navedene radnje okrivljenog nisu uzrokovale veliku patnju niti narušile telesni integritet oštećenog.

Takođe, sud je ispravno našao da prvostepeni sud nije dao jasne argumente te obrazložio odluku da radnjama Đakovića nisu nastupile zabranjene posledice u vidu teških duševnih ili telesnih povreda oštećenog Medunića. Naime, oštećeni Medunić bio je izložen mučenju i nečovečnom postupanju u trajanju od pet dana, čime je zadobio povrede koje su u svom ukupnom dejstvu predstavljale tešku telesnu povredu. Kako je sud u prvostepenoj presudi u odnosu na okrivljene Lazića, Konjevića i Marunića utvrdio da je o težini bola i patnje sud zaključio na osnovu prirode nanetih udaraca, kao i na osnovu korišćenih sredstava, a isto tako i da oštećeni Medunić u konkretnom slučaju nije bio u stanju da oceni i opiše bol i patnju koje je zapravo osetio, sud nije obrazložio zbog čega je prihvatio subjektivnu ocenu oštećenog u odnosu na okrivljenog Đakovića, da nije imao nikakvih posledica od toga što ga je okrivljeni udarao gumenim pendrekom po tabanima u trajanju od 15-20 minuta do pola sata.

37

III Nakon ponovnog suđenja, Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu oslobodilo je okrivljenog Đakovića od krivične odgovornosti.⁵²

Ponovno suđenje protiv okrivljenog Đakovića počelo je 9.05.2011. godine.⁵³ Prema optužnici TRZ, okrivljeni Đaković teretio se da je zajedno sa osuđenima Miloradom Lazićem, Mirkom Marunićem i Nikolom Konjevićem, te Nikolom Vujnovićem, nečovečno i okrutno postupao

52 FHP nije imao uvid u u presudu zbog stava sudskog veća da prvostepena presuda nije javni dokument.

53 Održana su tri dana suđenja tokom kojih je u svojstvu svedoka ispitan Nikola Vujnović koji je ostao pri iskazu datom u prethodnom postupku.

prema Mirku Meduniću, u prostoriji preuređene gostionici *Jadran*, tako što su ga prilikom ispitivanja sve do 8.09.1991. godine danonoćno tukli rukama, nogama, palicama, drvenim kolcem, rezali ga i ubadali nožem, a Đaković je neutvrđenog dana u navedenom periodu tukao oštećenog drvenom palicom po tabanima dok mu je Nikola Vujnović sedeo na kolenima, usled čega je Medunić trpeo bolove jakog intenziteta od kojih je više puta padao u nesvest, čime je okrivljeni izvršio krivično delo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika. Okrivljeni Đaković nije priznao krivicu.⁵⁴

7. Slučaj *Banski Kovačevac*

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, u veću kojim je predsedavala sudija Olivera Anđelković, izreklo je 15.03.2010. godine presudu optuženima Panu Bulatu i Radetu Vraneševiću, kojom ih je osudilo na kazne zatvora u trajanju od 15 odnosno 12 godina za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ u saizvršilaštvu, u vezi sa članom 22 KZ SRJ.

38

Apelacioni sud u Beogradu, u veću kojim je predsedavala sudija Radmila Dragičević - Dičić, doneo je 14.02.2011. godine presudu kojom je preinačio prvostepenu presudu, u pogledu odluke o kazni, na taj način što su optuženi strože kažnjeni, te je Pane Bulat osuđen na maksimalnu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina a Rade Vranešević u trajanju od 13 godina⁵⁵. U preostalom delu prvostepena presuda je potvrđena.

54 Okrivljeni Đaković ostao je pri prethodno iznetoj odbrani da nikada nije odlazio u gostionicu gde se nalazio oštećeni Medunić.

55 Optuženi su se do upućivanja na izdržavanje kazne nalazili u pritvoru: optuženi Pane Bulat počev od 18.10.2007. do izricanja pravosnažne presude, a optuženi Rade Vranešević od 17.10.2007. do 4.12.2007, kada mu je pritvor ukinut, i od izricanja prvostepene presude 15.03.2010. kada mu je pritvor ponovo određen do izricanja pravosnažne presude.

I Pane Bulat i Rade Vranešević su osuđeni što su neutvrđenog dana u periodu između 19. i 23.03.1992. godine u Banskom Kovačevcu (RH) za vreme unutrašnjeg oružanog sukoba između TO samoproglašene Republike Srpske Krajine, s jedne strane, i ZNG i MUP Republike Hrvatske, s druge strane, izvršili ubistvo šest hrvatskih civila, koji nisu pripadali ni jednoj oružanoj formaciji, niti su učestvovali u vojnim operacijama. Optuženi Pane Bulat, pomoćnik komandanta za bezbednost Drugog bataljona TO, i optuženi Rade Vranešević, vojnik IV čete istog bataljona, došli su u Banski Kovačevac i od vojnika tražili da skupe preostale hrvatske civile, navodno radi prebacivanja van područja borbenih dejstava. Šest starijih civila dovedeno je u dvorište kuće Zlatka Mihalića. Optuženi su ih postrojili, a potom je optuženi Bulat pucao iz automatskog pištolja a optuženi Vranešević iz automatske puške. Jednom od pogođenih civila, Grgi Mihaliću, koji je pokazivao znake života, optuženi Bulat je pucao u glavu. Tom prilikom ubijeni su: Grga Mihalić (1920), njegova supruga Bara Mihalić (1929), Kata Mihalić (1920), Veronika Krupić (1914), Mara Lesar (1913) i Marija Đerek (1911). Optuženi su njihova tela, uz pomoć vojnika koga je doveo optuženi Vranešević, bacili u bunar u istom dvorištu, u koji je tokom noći bačena i neka eksplozivna naprava. Narednih dana optuženi Bulat je, uz učešće komande Drugog bataljona, u cilju prikrivanja zločina organizovao vađenje tela iz bunara i prebacivanje u šumu *Gusto cerje* u selu Prkos. Posle izvesnog vremena tela su spaljena u pomenutoj šumi, a jedno telo je spaljeno u seniku u istom dvorištu gde su civili ubijeni.

Predmet protiv Paneta Bulata i Radeta Vraneševića, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske je ustupilo Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije na osnovu Sporazuma o saradnji u procesuiranju počinilaca ratnih zločina. Istraga je vođena pred Županijskim sudom u Karlovcu, ali kako su obojica okrivljenih imali prebivalište u Republici Srbiji a okrivljeni Pane Bulat i državljanstvo RS, Tužilaštvo za ratne zločine RS podiglo

je optužnicu 16.04.2008. godine. Glavni pretres je počeo 2.09.2008. godine⁵⁶.

Optuženi Pane Bulat nije priznao izvršenje krivičnog dela. Sa druge strane, optuženi Rade Vranešević je u svojoj odbrani priznao da je bio prisutan kada su civili ubijeni, ali se branio da u tome nije učestvovao. Izneo je da je video kada je optuženi Bulat počeo da puca po civilima i kada je prišao ranjenom muškarcu, koji je još davao znake života, i pucao mu iz pištolja u glavu. Pored optuženog Bulata, video je i „nepoznatog vojnika“, za koga je najpre rekao da je takođe pucao, a zatim da to nije video već da pretpostavlja da je i on pucao. Nakon toga, optuženi Bulat je naredio vojnicima da ubijene civile bace u bunar, a minerima da donesu eksploziv, što su oni i učinili.

40

Prvostepeni sud nije prihvatio odbrane optuženih, osim odbrane optuženog Vraneševića u delu u kome direktno kao izvršioca tereti optuženog Bulata, budući da je taj deo njegovog iskaza portkrepljen iskazima svedoka. Sud zaključuje da je optuženi Vranešević, spominjući „nepoznatog vojnika“, hteo da izbegne svoju krivičnu odgovornost, s obzirom da je taj „nepoznati vojnik“ bio upravo on.

Najznačajnije iskaze dali su svedoci Marko Mamula i Rade Malobabić, koji su naoružane optužene zatekli na mestu gde su ležali leševi pogubljenih civila. Prvostepeni sud je zaključio da je svedok Marko Mamula, iako to osporava, bio očevidac događaja. Sud ukazuje da sam svedok u svom iskazu to nije hteo da iznese, ali se kroz suočenje sa optuženim Bulatom jasno zaključuje da je posmatrao događaj. Prilikom suočenja sa optuženim Bulatom, on je rekao: „Ubio si i priznaj. Ne možeš se izvući.

⁵⁶ Tokom glavnog pretresa održano je 29 sudećih dana. Ispitan je jedan veštak i 48 svedoka od kojih jedan zaštićeni, za vreme čijeg svedočenja je javnost bila isključena. Troje svedoka/oštećenih su ispitani pred sudskim većem Odeljenja za ratne zločine u Beogradu, dok su izjave troje svedoka/oštećenih, koje su dali pred Županijskim sudom u Karlovcu, pročitane.

Imao si *šorpion* i sa njim si ih pobio. Ubili ste babe iz koristoljublja, ne iz nacionalnih pobuda.”

Utvrđivanju činjenica doprineli su i svjedoci Stanko Čiča, Milan Džakula, Mile Gabrić, Savo Malobabić i Petar Škaljac, koji su izneli da su od vojnika koji su bili na položajima te noći, kada su ubijeni hrvatski civili, čuli da su u njih pucala obojica optuženih.

Sud je imao u vidu i ponašanje optuženog nakon izvršenog krivičnog dela, koje jasno ukazuje na njegovu ličnu odgovornost. Optuženi Bulat je iste noći pretio Radetu Malobabiću i Đuri Čeko upozorivši ih da o događaju ne pričaju, a zatim je tražio da se bunar zatrpa. Takođe, pretnje je uputio i vojnicima, govoreći im da pripaze na svoje jezike jer imaju žene i decu. Nakon vađenja leševa iz bunara, optuženi Bulat tražio je njihovo spaljivanje.

Tokom prvostepenog suđenja mnogi svjedoci, bivši saborci optuženih, menjali su svoje iskaze u odnosu na ono što su izneli pred sudovima u Hrvatskoj. Predsednica veća je dovela u sumnju ovakva svedočenja, pa je jednom prilikom čak i pitala svedoke koga štite i prikrivaju. Sud je u presudi naveo da su se ovi svjedoci uglavnom izjašnjavali da nemaju nikakvih saznanja o događaju ili da imaju posrednih saznanja [da su civili nestali ili da su ih ubili pripadnici hrvatske vojske], koja ni jednim izvedenim dokazom nisu potvrđena, tako da ovakve i slične iskaze sud nije prihvatio, niti ih je posebno obrazlagao u presudi.

Prvostepeni sud je imao u vidu činjenicu da su tela ubijenih ljudi uništena. Značajno je što je na osnovu iskaza članova porodice stradalih i više drugih svedoka uspeo pouzdano da utvrdi broj i identitet ubijenih.

Sud je od olakšavajućih okolnosti optuženima uzeo u obzir da do sada nisu osuđivani, kao i okolnost da im je u vreme izvršenja krivičnog dela uračunljivost bila smanjena usled alkoholisanosti. Međutim, postavlja se pitanje da li se činjenica da su optuženi bili u stanju smanjene, ali ne u

bitnoj meri, uračunljivosti, u koje stanje su se sami doveli, može tretirati kao olakšavajuća okolnost. Naime, prvostepeni sud je prihvatio nalaz i mišljenje veštaka psihijatrijske struke da se, analizirajući ponašanje optuženih u vreme izvršenja krivičnog dela, kao i okolnost da su rekonstruisali svoje ponašanje u potpunosti, radilo o jednostavnom pijanstvu, pri čemu je sposobnost optuženih da shvate značaj svog dela i mogućnost da upravljaju svojim postupcima bila smanjena, ali ne bitno. Takođe, optuženi su sami govorili da su tog dana konzumirali alkohol, a o tome da su bili u vidno alkoholisanom stanju svedočilo je više svedoka. Imajući u vidu navedeno, kao i institut *actiones liberae in causa*⁵⁷, ostaje utisak da je sud stanje alkoholisanosti okrivljenih nepravilno cenio kao olakšavajuću okolnost.

42

Od otežavajućih okolnosti sud je ispravno naveo da je krivično delo izvršeno nad starim i bespomoćnim licima čiji je jedini greh bio to što su druge nacionalnosti. Njihova tela su raskomadana bacanjem eksplozivne naprave u bunar. Nakon vađenja iz bunara, tela su spaljena, što je do danas onemogućilo porodice žrtava da ih dostojno sahrane. Takođe, odgovornost optuženog Bulata, kao pomoćnika komandanta bataljona zaduženog za bezbednost, bila je veća od običnog vojnika, kakav je bio optuženi Vranešević. Optuženi Bulat je zapravo bio taj koji je trebalo da se stara da se ovakve stvari ne dešavaju. Optuženom Bulatu je uzeto u obzir i ponašanje posle izvršenog krivičnog dela, kada je ispoljio naročitu bezobzirnost u želji da prikrije tragove izvršenja.

S obzirom na ovako veliki broj otežavajućih okolnosti, sa jedne strane, i samo neosuđivanost kao olakšavajuću okolnost, sa druge strane, odluka o krivičnoj sankciji kojom je osuđenom Panu Bulatu utvrđena kazna zatvora u trajanju od 15 godina, a osuđenom Radetu Vraneševiću u trajanju od 12 godina, nije srazmerna težini izvršenog zločina, posledicama i stepenu krivične odgovornosti.

⁵⁷ Institut *actiones liberae in causa* regulisan je čl. 12 st. 3 KZ SRJ.

II Odluka Apelacionog suda, kojom je preinačena prvostepena presuda u pogledu odluke o kazni, tako što je optuženima izrečena stroža kazna, zasnovana je na zakonu i u skladu je sa težinom zločina.

Po nalaženju Apelacionog suda, prvostepeni sud je utvrđenim olakšavajućim okolnostima dao prenatlažen značaj, dok sa druge strane utvrđenim otežavajućim okolnostima na strani okrivljenih nije dat adekvatan značaj. Apelacioni sud je kao olakšavajuće okolnosti naveo neosuđivanost optuženih i protok vremena od 18 godina od izvršenja krivičnog dela, ispravno izostavljajući, iako bez obrazloženja, da su optuženi bili u stanju smanjene uračunljivosti. Sa druge strane, drugostepeni sud je prihvatio sve otežavajuće okolnosti koje je prvostepeni sud naveo u svojoj presudi.

8. Slučaj *Suva Reka/Suharekë*

Optužnicom od 25.04.2006. godine, optuženima Radojku Repanoviću, Radoslavu Mitroviću, Nenadu Jovanoviću, Slađanu Čukariću, Miloradu Nišaviću, Miroslavu Petkoviću, Zoranu Petkoviću i Ramizu Papiću, stavljeno je na teret da su u svojstvu pripadnika Posebnih jedinica policije (PJP) MUP-a Srbije, aktivnog i rezervnog sastava jedinica policije, Resora državne bezbednosti i Teritorijalne odbrane, 26.03.1999. godine, naredili i izvršili ubistvo 48 albanskih civila, pljačku i uništavanje kuća, kao i rasejavanje albanskog civilnog stanovništva iz Suve Reke/Suharekë, čime su počinili krivično delo ratni zločin prema civilnom stanovništvu iz člana 142 stav I KZJ.

Prvostepeno suđenje počelo je 2.10.2006. godine pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, kojim je predsedavala sudija Vinka Beraha-Nikićević. Prvostepena presuda doneta je 23.04.2009. godine. Optuženi Radojko Repanović i Slađan Čukarić osuđeni su na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, optuženi Miroslav Petković na 15, a optuženi Milorad Nišavić na 13 godina zatvora. Optuženi Radoslav Mitrović, Nenad Jovanović i Zoran Petković oslobođeni su odgovornosti, dok je

prema Ramizu Papiću, zbog odustanka tužioca od gonjenja, optužba odbijena.

Apelacioni sud u Beogradu doneo je 30.06.2010. godine presudu, kojom je potvrdio prvostepenu presudu od 23.04.2009. godine u delu u kojem su optuženi Slađan Čukarić, Milorad Nišavić i Miroslav Petković osuđeni a optuženi Radoslav Mitrović, Nenad Jovanović i Zoran Petković oslobođeni odgovornosti, dok je u delu u kojem je optuženi Radojko Repanović osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina ukinuo presudu i vratio predmet na ponovno suđenje. Povodom oslobađanja od krivične odgovornosti prvooptuženog Radoslava Mitrovića, komandanta 37. Odreda PJP u vreme oružanih sukoba na Kosovu, a posle rata zamenika komandanta Žandarmerije Republike Srbije, FHP je ocenio da je sud stao u zaštitu generala, svaljujući krivicu i komandnu odgovornost na lokalnog načelnika policije.⁵⁸

44

I Ponovljeno suđenje optuženom Repanoviću počelo je 10.11.2010. godine pred većem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, kojim je predsedavala sudija Vinka Beraha-Nikićević⁵⁹. Sud je 15.12.2010. godine ponovo osudio optuženog Radojka Repanovića na 20 godina zatvora⁶⁰.

Optuženi Repanović osuđen je što je, u svojstvu komandira policije OUP Suva Reka, 26.03.1999. godine u Suvoj Reci/Suharekë, koristeći situaciju borbenih aktivnosti VJ protiv pripadnika OVK, odredio grupu pripadnika aktivnog i rezervnog sastava policije i naredio im da krenu u napad i ubijanje albanskih civila u naselju *Berisha*, gde su se nalazile kuće u kojima

58 Analizu postupaka i sudskih odluka u predmetu *Suva Reka/Suharekë* videti na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2011/10/Izvestaj_o_domacim-sudjenjima-za-r-zl_srpski.pdf.

59 Nezadovoljni odlukom Apelacionog suda u Beogradu, kojom je pravnosnažno oslobođen optuženi Radoslav Mitrović, komandant 37. Odreda Posebnih jedinica policije, oštećeni nisu učestvovali u ponovljenom postupku protiv optuženog Radojka Repanovića.

60 Tokom ponovljenog suđenja održano je tri dana suđenja, na kojima je ispitano tri svedoka i pročitani iskazi svedoka saslušanih na prvom prvostepenom suđenju.

su živele porodice Berisha, a potom odredio drugu grupu pripadnika policije kojoj je izdao naredbu da zajedno sa pripadnicima Civilne zaštite tela ubijenih civila utovare u kamion i odvezu sa mesta ubistva.

Optuženi Radojko Repanović nije priznao izvršenje krivičnog dela. Prvostepeni sud nije prihvatio odbranu optuženog Repanovića da je poslao grupu policajaca da izvrši samo pregled kuće u kojoj je bila smeštena Misija OEBS-a. Sud je ocenio da se nelogičnost odbrane okrivljenog ogleđa u činjenici da je grupa policajaca, nakon što nije zatekla nikoga u kući, istu zapalila i krenula odmah ka sledećoj kući, tražeći članove porodice Berisha, od kojih su neke, kada su ih našli, ubili ispred kuće.

Presuda je zasnovana na svedočenju svedoka Veljborja Veljkovića, u vreme događaja, policajca u OUP-u Suva Reka, koje je potvrđeno drugim dokazima. On je posvedočio da mu je komandir Repanović izdao naredbu, za koju ne može da se seti kako je tačno glasila, ali je shvatio da je podrazumevala da se izvrši krivično delo ubistva. Odbrana je pokušala da ospori kredibilitet ovog svedoka zato što je više puta menjao iskaze. Pri oceni njegovih iskaza sud je uzeo u obzir nalaz i mišljenje sudskih veštaka u pogledu karaktera i svojstva ličnosti ovog svedoka. Sud je zauzeo stanovište da svedok jedino ne može da interpretira tačno izgovorene reči, ali da nijednom nije rekao da mu optuženi Repanović nije izdao naredbu za ubijanje civila.

U sklopu sa iskazom svedoka Veljkovića, sud je cenio i iskaz svedoka Ivica Novkovića, zaštićenog svedoka A i svedoka [optuženog] Miroslava Petkovića. Na osnovu toga je na nesumnjiv način utvrđeno da su pri izdavanju naredbe bili prisutni sada osuđeni Slađan Čukarić i Miroslav Petković, koji kao izvršioc i ne potvrđuju navode svedoka Veljkovića, koji je odbio da po istoj postupi. Svedok Novković kaže da je optuženi izdao naredbu, ali da idu u pretres kuća i donesu dokazni materijal, a ne da idu i ubijaju civile. Sud opravdano nije prihvatio ove navode jer je mala verovatnoća da će ovaj svedok reći da je naredba bila za napad i ubijanje, a sve u cilju kako sebe ne bi izložio krivičnoj odgovornosti.

Iako se optuženi branio da je za masovno ubistvo u piceriji *Kalabria* kasnije saznao od građana i policajaca, a detalje o tom zločinu tek nakon što je napustio Suvu Reku/Suharekë i kada je počelo suđenje Slobodanu Miloševiću, sud je to odbio jer je na osnovu mnogih iskaza svedoka utvrđeno da je bio prisutan prilikom sakupljanja leševa.

Tokom ponovljenog suđenja bilo je neprimerenog ponašanja članova porodice optuženog, koji su pratili suđenje. Oni su često komentarisali i negodovali za vreme ispitivanja svedoka Veljkovića, zbog čega ih je predsednica veća upozorila da će ih udaljiti iz sudnice ukoliko budu ometali suđenje. Prilikom objavljivanja presude, članovi porodice optuženog su iznosili neprimerene komentare, te je predsednica veća, zbog remećenja reda, udaljila publiku iz sudnice.

Ceneći sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, sud je optuženom Repanoviću izrekao kaznu u trajanju od 20 godina zatvora, koja je srazmerna težini krivičnog dela.

46

Sud je u svojoj novoj prvostepenoj presudi podvukao da je optuženi Repanović iskoristio situaciju kada su se odvijale borbene aktivnosti pripadnika 37. Odreda PJP i Pete borbene grupe 549. brigade u rejonu sela Raštane/Reshtan i Studenčane/Studenčan. Prema stanovištu suda, on je stvorio plan i naredio da se krene u napad i ubijanje albanskih civila u delu grada pored Raštanskog puta. Da je plan bio usmeren na ubijanje civila ukazuje i to da nije bilo sukoba između pripadnika srpskih snaga i OVK u gradu Suva Reka/Suharekë. Sa druge strane, sud je naveo da nije mogao ni iz jednog dokaza da utvrdi da je naredba proizišla od strane nekog ko bi bio na višoj instanci. Ipak, sud je mogao imati u vidu presudu MKSJ u predmetu protiv Milana Milutinovića i drugih od 26.02.2009. godine⁶¹, kojom je Sreten Lukić, nekadašnji načelnik Štaba

61 III tom presude u predmetu IT-05-87 *Milutinovic et al* videti na: http://icty.org/x/cases/milutinovic/tjug/bcs/jud090226p3_bcs.pdf.

MUP-a za Kosovo, između ostalog, osuđen i za zločin počinjen u gradu Suva Reka/Suharekë. Naime, Pretresno veće MKSJ je konstatovalo da je van razumne sumnje ustanovljeno da je Sreten Lukić odgovoran za činjenje [putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu] sledećih zločina na lokaciji grad Suva Reka//Suharekë: deportacija kao zločin protiv čovečnosti; druga nehumana dela (prisilno premeštanje) kao zločin protiv čovečnosti; ubistvo kao zločin protiv čovečnosti; ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja⁶²; progon (ubistvo) kao zločin protiv čovečnosti; progon (razaranja ili nanošenje štete verskim objektima) kao zločin protiv čovečnosti.

II Apelacioni sud u Beogradu je 6.06.2011. godine, u veću kojim je predsedavala sudija Radimila Dragičević-Dičić, odbio kao neosnovane žalbe okrivljenog Radojka Repanovića i njegovog branioca i potvrdio prvostepenu presudu.

Po nalaženju Apelacionog suda, u delu odluke o krivičnoj sankciji, prvostepeni sud je pravilno utvrdio sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti na strani okrivljenog, te je pravilno cenio težinu izvršenog krivičnog dela i njegove posledice, tj. da je stradalo 48 ljudi koji ničim nisu doprineli odluci koju je doneo okrivljeni. Pritom treba imati u vidu i fizičke i duševne patnje nanete žrtvama koje su tom prilikom lišene života, kao i očigledne duševne patnje koje su zadesile preživеле. Apelacioni sud dalje navodi da je prvostepeni sud pravilno zaključio da je jedina opravdana kazna za okrivljenog, koji je u vreme izvršenja krivičnog dela bio pripadnik policije i to komandir čija je dužnost bila

62 Pretresno veće MKSJ zaključuje: "Budući da nema sumnje da su fizički izvršioци prozrokovali smrt 45 ubijenih članova porodice Berisha i da im je to bila namera, Veće zaključuje da su ispunjeni svi elementi ubistva kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, kažnjivog po članu 3 Statuta. Pored toga, s obzirom na činjenicu da su ubistva počinjena u kontekstu široko rasprostranjenog i sistematskog napada usmerenog protiv civilnog stanovništva, da su radnje fizičkih izvršilaca bile deo napada i da su fizički izvršioци, ili lica pod čijom su komandom delovali, to znali, Veće se uverilo da su ispunjeni svi elementi ubistva kao zločina protiv čovečnosti."

upravo da štiti civile, maksimalna kazna zatvora predviđena za ovo krivično delo, u trajanju od 20 godina.

9. Slučaj *Tuzlanska kolona*

48

Optuženi Ilija Jurišić tereti se izmenjenom optužnicom Tužilaštva za ratne zločine od 18.09.2009. godine⁶³ da je 15.05.1992. godine u Tuzli, kao pripadnik bošnjačke i hrvatske strane u sukobu, u svojstvu dežurnog u Operativnom štabu Centra javne bezbednosti (OŠ CJB) u Tuzli, sa ovlašćenjem izdavanja naredbi svim naoružanim formacijama ove strane u sukobu na području Tuzle, nakon prijema naredbe za napad od pretpostavljenog starešine (Meho Bajrić, komandant OŠ i načelnik CJB), putem radio veze neposredno izdao naredbu za napad, u trenutku kada je drugi deo kolone JNA mirno prolazio kroz Skojevsku ulicu i raskrslu *Brčanska Malta*, kojom prilikom je lišen života najmanje 51 pripadnik JNA, dok je najmanje 50 pripadnika JNA ranjeno, čime je učinio krivično delo upotreba nedozvoljenih sredstava borbe iz člana 148 stav 2 KZ SFRJ.

Prvo prvostepeno suđenje optuženom Iliji Jurišiću počelo je 22.02.2008. godine pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, kojim je predsedavala sudija Vinka Beraha-Nikićević. Sud je 28.09.2009. godine izrekao presudu optuženom Iliji Jurišiću, kojom ga je osudio na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina.

Apelacioni sud u Beogradu je 21.04.2010. godine otvorio pretres i ispitao nove svedoke. Veće kojim je predsedavao sudija Siniša Vazić,

63 Optužnica je podignuta 9.11.2007.

donelo je 11.10.2010. godine presudu⁶⁴, kojom je ukinulo prvostepenu presudu, vratilo postupak na ponovno suđenje pred izmenjenim većem i optuženom Iliji Jurišiću ukinulo pritvor⁶⁵.

Apelacioni sud je ispravno zaključio da se na osnovu izvedenih dokaza u toku prvostepenog i drugostepenog postupka nije moglo na nesumnjiv način dokazati postojanje Sporazuma između BiH i Savezne Republike Jugoslavije o mirnom povlačenju JNA sa teritorije BiH na teritoriju SRJ. Takođe, nepotpuno je uvrđeno činjenično stanje i u odnosu na status kasarne *Husinska buna* i 92. motorizovane brigade, a sve to u svetlu naredbe Generalštaba o premeštanju pripadnika JNA, državljana SRJ, sa teritorije BiH. Osim toga, ostalo je nejasno postojanje i suštinskih elemenata sporazuma između predstavnika civilne i vojne vlasti u Tuzli i komandanta kasarne *Husinska buna*, Mileta Dubajića, u pogledu vremena i modaliteta izvlačenja. Nadalje, ostalo je nejasno da li je okrivljeni u svojstvu člana OŠ CJB Tuzla mogao znati za eventualni sporazum između BiH i SRJ o mirnom povlačenju JNA sa teritorije BiH, kao i za sporazum između organa vlasti Tuzle i komande kasarne.

49

Apelacioni sud je naložio da se u novom prvostepenom suđenju analizira pitanje postojanja plana za napad na kolonu JNA, znanje optuženog Jurišića i njegovo učestvovanje u realizaciji takvog plana. Takođe, naloženo je da se brižljivije utvrde i ocene okolnosti koje se odnose na započinjanje pucnjave na kolonu i u vezi sa kolonom, kao i na drugim lokacijama, a takođe i mogućnost da se sa naredbom, koju je preneo optuženi Jurišić, upoznaju raspoređeni pripadnici policije.

64 Za izricanje presude vladalo je veliko interesovanje. Zanimljivo je da je televizijskim stanicama dozvoljeno snimanje, u skladu sa članom 59 Sudskog poslovnika koji predviđa da se video i zvučno snimanje na glavnom pretresu i javno prikazivanje snimka obavlja po odobrenju predsednika Vrhovnog kasacionog suda, uz prethodno pribavljeno mišljenje predsednika veća, sudije i saglasnost stranaka.

65 Optuženi se nalazio u pritvoru od 11.05.2007. godine.

Novo prvostepeno suđenje je počelo 6.07.2011. godine⁶⁶.

Iako nadležni organi Republike Srbije nemaju mogućnost da na novom suđenju osiguraju prisustvo optuženog Jurića, državljanina BiH, optuženi uredno učestvuje u postupku⁶⁷.

Optuženi Ilija Jurišić i u ponovljenom postupku negira krivicu.

Do sada ispitani svjedoci su saslušani samo na okolnost kako je došlo do dogovora za izlazak kolone 15.05.1992. godine, jer je tako naložio Apelacioni sud, radi razjašnjenja nepodudaranja njihovih ranijih izjava. Sud nije dobio činjenice koje potvrđuju optužnicu, s obzirom da svjedoci Mile Dubajić i Enver Delibegović nisu imali saznanja o optuženom Iliji Jurišiću, dok je svjedok Meho Bajrić naveo da je optuženi Jurišić bio dežurni, koga on lično nije obavještavao o svojim sastancima sa komandantom Dubajićem, tako da optuženi Jurišić nije znao ništa o pripremama za evakuaciju vojske iz kasarne⁶⁸.

50

U daljem toku postupka u 2012. godini, u odnosu na bitne okolnosti biće ponovo ispitani pojedini svjedoci, pribavljeni novi dokazi i obavljeno dopunsko veštačenje, nakon čega bi mogla biti doneta prvostepena presuda.

66 Do kraja 2011. godine održana su dva dana suđenja, tokom kojih je saslušan optuženi i ispitana tri svjedoka.

67 Ponovljeno suđenje prati supruga optuženog, predstavnik Fondacije Istina, Pravda, Pomirenje, predstavnici Misije OEBS-a u Srbiji, ambasade BiH u Beogradu i predstavnici medija, Fonda za humanitarno pravo i drugih nevladinih organizacija.

68 Svjedoci Mile Dubajić i Meho Bajrić svedočili su i na prvom prvostepenom suđenju pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu, kao i pred Apelacionim sudom u Beogradu, dok je svjedok Enver Delibegović svedočio samo pred Apelacionim sudom. Svjedoci Meho Bajrić i Enver Delibegović svedočili su putem video-konferencijske veze iz prostorija Suda Bosne i Hercegovine u Sarajevu.

10. Slučaj *Gnjilanska grupa*

Optužnicom Tužilaštva za ratne zločine od 11.08.2009. godine, Agush Memishi, Fazli Ajdari, Rexhep Aliu, Shaqir Shaqiri, Shefqet Musliu, Sadik Aliu, Idriz Aliu, Faton Hajdari, Shemsi Nuhiu, Ahmet Hasani, Nazif Hasani, Ramadan Halimi, Samet Hajdari, Ferat Hajdari, Kamber Sahiti, Selimon Sadiku i Burim Fazliu su optuženi za ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ, u vezi sa članom 22 KZ SRJ.

Suđenje je počelo 23.09.2009. godine pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu. Sudsko veće je 14.05.2010. donelo rešenje da se postupak razdvoji u odnosu na okrivljene kojima se sudilo u odsustvu: Shefqetu Musliu, Sadiku Aliu, Idrizu Aliu, Shemsi Nuhiu, Ramadanu Halimi, Fazliji Ajdari, Rexhepu Aliu i Shaqiru Shaqiri. Veće je zatim 11.11.2010. odlučilo da se postupak protiv ovih optuženih prekine, dok se ne izvedu još neki dokazi.

Precizirana optužnica od 16.11.2010. godine tereti optužene - Agusha Memishi, Fatona Hajdari, Ahmeta Hasani, Nazifa Hasani, Sameta Hajdari, Ferata Hajdari, Kambera Sahiti, Selimona Sadiku i Burima Fazliu, da su u periodu od početka juna do kraja decembra 1999. godine, radi uspostavljanja civilne i vojne kontrole nad teritorijom KiM i istovremenog proterivanja srpskog i drugog nealbanskog stanovništva, vršili protivzakonita zatvaranja, nečovečna postupanja, mučenja, silovanja, ubistva, telesna povređivanja, nanošenja velikih patnji i pljačkanje imovine. To je imalo za posledicu da je najmanje 80 lica surovo mučeno do smrti i ubijeno⁶⁹, najmanje 34 lica se i danas vode kao nestala i najmanje 153 lica je protivpravno lišeno slobode, mučeno a zatim pušteno. Optuženi se terete da su krivično delo izvršili kao pripadnici OVK ili lica koja su se dobrovoljno priključila OVK, nakon što se njihova jedinica početkom juna

⁶⁹ Tela osmoro ubijenih su pronađena, ali su identifikovani posmrtni ostaci samo Stojančeta i Zorice Mladenović.

1999. godine rasporedila na teritoriji Gnjilana/Gjilan i okoline (komanda jedinice u zgradu Doma JNA u Gnjilanu/Gjilan, a ostali pripadnici u zgradu Internata srednjoškolskog centra i druge objekte).

Optuženi Agush Memishi, Faton Hajdari, Ahmet Hasani, Nazif Hasani, Samet Hajdari, Ferat Hajdari, Kamber Sahiti, Selimon Sadiku i Burim Fazliu nalazili su se u pritvoru od 26.12.2008. godine. Optuženi su u svojim odbranama negirali izvršenje krivičnog dela osim optuženog Sameta Hajdari, koji se izjasnio da nije kriv, ali se branio ćutanjem.

52

I Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, u veću kojim je predsedavala sudija Snežana Nikolić-Garotić, izreklo je 21.01.2011. osuđujuću presudu. Optuženi su osuđeni na kazne zatvora i to: Agush Memishi, Selimon Sadiku i Samet Hajdari na po 15 godina, Faton Hajdari, Ahmet Hasani i Nazif Hasani na po 10 godina, a Kamber Sahiti i Ferat Hajdari na po 8 godina. Optuženima Agushu Memishi, Fatonu Hajdari, Sametu Hajdari i Selimonu Sadiku, produžen je pritvor, dok je optuženima Ahmetu Hasani, Nazifu Hasani, Feratu Hajdari, Kamberu Sahiti i Burimu Fazliu, koji su 29.12.2010. godine pušteni iz pritvora, zabranjeno da bez odobrenja suda napuste mesto boravišta i naloženo im je redovno javljanje u policijsku stanicu u mestu boravka.

II Apelacioni sud u Beogradu doneo je 7.12.2011. godine presudu kojom je ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Optuženima Agushu Memishi, Fatonu Hajdari, Sametu Hajdari i Selimonu Sadiku pritvor je produžen. Po nalazu Apelacionog suda, izreka prvostepene presude je nejasna i protivrečna razlozima datim u obrazloženju, a u kojem nema govora o odlučujućim činjenicama, a razlozi koji su dati u znatnoj su meri nejasni i protivrečni.

Apelacioni sud je konstatovao da je prvostepeni sud povredio pretpostavku nevinosti iz člana 3 Zakonika o krivičnom postupku, kojom se propisuje da će se svako smatrati nevinim dok se njegova krivica ne utvrdi pravnosnažnom odlukom nadležnog suda. Naime, prvostepeni

sud je u izreci svoje presude naveo da su okrivljeni Agush Memishi, Faton Hajdari, Ahmet Hasani, Nazif Hasani, Samet Hajdari, Ferat Hajdari, Kamber Sahiti, Selimon Sadiku i Burim Fazliu zajedno sa okrivljenima protiv kojih je postupak razdvojen (Fazli Ajdari, Rexhep Aliu, Shefqet Musliu, Sadik Aliu, Idriz Aliu, Shemsa Nuhiu, Ramadan Halimi i Shaqir Shaqiri) izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Lica u odnosu na koja je krivični postupak razdvojen ne bi smela biti navedena u izreci osuđujuće presude. Tačan je stav drugostepenog suda da ova lica nisu imala mogućnost da u ovom postupku koriste sva prava koja bi im, u slučaju da se ovaj krivični postupak vodio i protiv njih, po zakonu pripadala.

Apelacioni sud je ispravno zaključio da se nerazumljivost prvostepene presude i njena kontradiktornost, između ostalog, ogledaju i u određivanju vremena izvršenja krivičnog dela. U prvom delu izreke prvostepene presude navodi se da su se jedinice OVK, početkom jula 1999. godine, rasporedile na teritoriji Gnjilana/Gjilan i njegove okoline, a potom se kao vreme izvršenja krivičnog dela navodi period od početka juna do kraja decembra 1999. godine, kao i od prve polovine juna 1999. godine do kraja septembra 1999. godine. Zatim se u delu izreke koji se odnosi na konkretne radnje okrivljenih navodi samo jun 1999. godine (sredina juna 1999, period 17-23.06.1999. godine, 27.06.1999, 19.06.1999. i druga polovina juna 1999). Sa druge strane, prvostepeni sud u obrazloženju navodi period od početka juna do kraja decembra 1999. godine, a zatim period od prve polovine juna do kraja septembra 1999. godine, što presudu čini nerazumljivom i kontradiktornom.

Treba imati u vidu da se vreme izvršenja krivičnog dela kod krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, koje se okrivljenima stavlja na teret, pojavljuje kao njegovo bitno obeležje. U tom smislu je preciznost u vremenu veoma važna, zbog pravilne primene krivičnog zakona, koji propisuje da se ratni zločin može počiniti samo za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije. Jasno je da je u konkretnom slučaju potrebno utvrditi postojanje oružanog sukoba, koji predstavlja pribegavanje oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između

vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države. Da bi se to učinilo, neophodno je da vreme izvršenja bude određeno na jasan i nedvosmislen način.

Apelacioni sud je zauzeo stav da, kada je u pitanju postojanje oružanog sukoba, prvostepeni sud nije dao jasne razloge i zaključke. Apelacioni sud nalazi da je nejasna izreka prvostepene presude u delu gde se postojanje oružanog sukoba dovodi u vezu sa činjenicom da je OVK, protivno obavezi da odmah prekine sve ofanzivne akcije i da sprovede demilitarizaciju, nastavila sa napadima na civilno stanovništvo i pojedine civile. Napadi na civile, koje je OVK vršila nakon povlačenja srpskih oružanih snaga sa Kosova, ne mogu se okarakterisati kao oružani sukob, jer ne podrazumevaju oružanu borbu između određenih oružanih formacija.

54

Iako je nesumnjivo da su se, nakon povlačenja oružanih snaga SRJ, dešavala ubistva i nestanci Srba, Roma i Albanaca, proglašanih saradnicima srpskih vlasti, potrebno je da se faktički utvrdi postojanje oružanog sukoba. Osim toga, da bi se određene radnje mogle kvalifikovati kao krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva, mora biti utvrđena veza između zločina za koje se neko lice tereti i oružanog sukoba.

Apelacioni sud je utvrdio da je prvostepeni sud primenio dvostruka merila kod ocene iskaza svedoka saradnika *Božura 50*. U obrazloženju presude, prvostepeni sud je naveo da svedok saradnik o brojnim činjenicama govori krajnje uopšteno (ni za jedan događaj ne može ni približno da odredi vreme, ne govori o detaljima koji bi doprineli da se utvrdi identitet žrtava i sl.) zbog čega je njegov iskaz nepouzdan, te da je nejasan u pogledu učešća pojedinih optuženih u preduzimanju radnji izvršenja. I pored takve ocene, prvostepeni sud u jednom delu obrazloženja prihvata takav iskaz svedoka, pozivajući se na druge dokaze, koji potvrđuju iskaz svedoka. U nastavku obrazloženja, prvostepeni sud isti iskaz ne prihvata, pravdajući takav stav činjenicom da nije potvrđen drugim dokazima.

Vežano za ocenu iskaza zaštićenih svedokinja *C1* i *C2*, Apelacioni sud smatra da prvostepeni sud, iako navodi da je uočio razlike između njihovih iskaza datih pred istražnim sudijom i na prepoznavanju, i onoga što su rekle na glavnom pretresu, nije izneo dovoljno argumentovane razloge zašto prihvata njihove iskaze date na glavnom pretresu. Ovo naročito ako se ima u vidu da zaštićene svedokinje, prilikom saslušanja pred Okružnim sudom u Nišu 2000. godine, nisu pominjale silovanje, a ima razlika i u pogledu vremena kada su zarobljene i puštene. Apelacioni sud smatra da prvostepeni sud nije dao ocenu ovih delova iskaza oštećenih, što je trebalo da uradi imajući pri tome u vidu kompletan iskaz svedokinje Danice Marinković, koja je kao istražni sudija 2000. godine saslušala ove dve svedokinje.

Svedokinja Danica Marinković je na glavnom pretresu navela da su, prema rečima samih svedokinja, one bile zatvorene samo jedan dan, a ne pet ili šest kako su rekle na glavnom pretresu. Navela je da one nisu pominjale da su silovane. Tokom saslušanja su bile pod stresom, jedna je plakala, druga je bila nervozna i želela je da se što pre završi ispitivanje. Jedna od njih je imala medicinsku dokumentaciju. Svedokinja (istražni sudija Marinković) je nameravala da ih detaljno ispita kada se budu smirile i ozdravile, jer su u vreme saslušanja bile pod terapijom, ali je ubrzo upućena u drugi sud, tako da ne zna dalju sudbinu predmeta.

Apelacioni sud smatra nejasnim i deo obrazloženja prvostepene presude koji se odnosi na prepoznavanje okrivljenih od strane svedokinja. Naime, oštećena *C1* je obavila prepoznavanje okrivljenih nakon ispitivanja kod istražnog sudije i to u dva navrata. Prilikom prvog prepoznavanja, koje je prekinuto, oštećena *C1* nije prepoznala ni jednog od okrivljenih, dok je iz drugog puta, sledećeg dana, kao i na glavnom pretresu, prepoznala sve okrivljene. Prepoznavanja koja je obavila oštećena *C2* razlikuju se kod istražnog sudije i na glavnom pretresu.

U 2012. godini, u okviru novog prvostepenog suđenja, među svedocima biće saslušani, po nalogu drugostepenog suda, i brat i snaja oštećene *C1*,

koji su prva poznata lica koja su bila u kontaktu sa oštećenima C1 i C2, nakon njihovog puštanja i dolaska u Srbiju.

11. Slučaj Rastovac

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, u veću kojim je predsedavao sudija Rastko Popović, donelo je 23.09.2011. godine presudu kojom je optuženog Veljka Marića oglasilo krivim i osudilo na 12 godina zatvora⁷⁰ zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ⁷¹.

56

Okrivljeni Veljko Marić je osuđen zato što je 31.10.1991. godine kao pripadnik hrvatskih oružanih formacija, 77. samostalnog bataljona Grubišno Polje, prilikom akcije *Otkos 10* odnosno čišćenja sela Rastovac, u opštini Grubišno Polje (RH), uniformisan i naoružan ušao u kuću srpske porodice Slijepčević, i u Petra Slijepčevića ispalio više metaka iz automatske puške, u prisustvu njegove supruge Ane, čime je počinio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ.

Optuženi Veljko Marić je negirao izvršenje krivičnog dela.

Predsednik veća je, usmeno obrazlažući presudu, naveo da sud nije prihvatio odbranu optuženog već je poklonio veru svedočenjima Josipa Kiselog i Darka Černija. Svedok Darko Černi je na glavnom pretresu 30.05.2011. godine iskreno rekao: "Tog jutra smo pošli iz Ivanovog Sela u dva pravca: jedna grupa prema Malom Rastovcu, druga grupa u kojoj smo

70 U toku glavnog pretresa održano je ukupno šest sudećih dana, tokom kojih je ispitano deset svedoka, među kojima jedan svedok oštećeni, i jedan veštak.

71 TRZ je podiglo optužnicu protiv Veljka Marića 12.08.2010.

bili Veljko i ja glavnim putem sa zadatkom da se pretrese teren. Došavši do prvih kuća, gospodin Marić je ušao u tu kuću iz koje su se začuli pucnji. Nakon što je izašao van, kazao je da je bio napadnut i morao se braniti.”

Pred sudom je svedočio i Željko Slijepčević, sin ubijenog Petra, koji je rekao da mu je majka Ana pričala da je 31.10.1991, oko 9:00 časova, optuženi Veljko Marić sam upao u njihovu kuću i viknuo: “Ima li četnika?” Kada su mu odgovorili da nema, uhvatio je njegovog oca za grudi, gurnuo ga na krevet koji je stajao u kuhinji preko puta stola i ubio ga.

Jedini očevidac, Ana Slijepčević, zbog lošeg zdravstvenog stanja nije mogla da svedoči pred sudom već je sud prihvatio njenu izjavu koju je dala istražnom sudiji pred Županijskim sudom u Bjelovaru. U toj izjavi navela je da ne bi mogla da prepozna ubicu svog muža.

U obrazloženju visine kazne, predsedavajući je kao olakšavajuće okolnosti naveo da je optuženi Marić otac petoro dece, a kao otežavajuće bezobzirno ponašanje optuženog, da je ušao u kuću, vikao i bacio oštećenog Slijepčevića na kauč, da ga je lišio života pred njegovom ženom, da je oštećeni Slijepčević bio civil, nenaoružan i nesposoban da pruži bilo kakav otpor, te raniji život optuženog Marića. S obzirom da se, sa jedne strane, među olakšavajućim okolnostima nalaze samo porodične prilike optuženog, umesto priznanja i iskrenog kajanja, ovakva kazna nije srazmerna težini učinjenog dela niti dovodi do zadovoljenja pravde.

Osnovni nedostatak ovog suđenja je to što se Veljku Mariću, umesto u Hrvatskoj, sudilo u Srbiji. Iz razloga efikasnosti, pravičnosti i uspostavljanja kvalitetne saradnje pravosudnih organa dve države, Republika Srbija je trebalo da optuženog izruči Hrvatskoj i da Državnom odvjetništvu RH ustupi dokaze protiv njega, u skladu sa Sporazumom o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina iz 2006. godine. Situacija nastala nakon objavljivanja presude, donošenjem Zakona o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Repu-

blike Srbije, koji je hrvatski Sabor izglasao u novembru 2011. godine, za okrivljenog Veljka Marića znači da bi u slučaju donošenja pravnosnažne osuđujuće presude, kaznu morao da služi u Srbiji, odvojen od porodice i u neprijateljski nastrojenoj sredini.

Tokom glavnog pretresa, dešavalo se da zakazano suđenje bude odloženo zbog toga što odbrani nisu bili dostupni iskazi svedoka iz istrage, koji su pozvani kao svedoci na glavni pretres. Postupajući tužilac se protivio da se glavni pretres odloži, iako odbrana nije bila u mogućnosti da se pripremi na zakonom regulisan način. Svoj stav je pravdao time da smatra kako ne postoje razlozi da se glavni pretres ne održi jer su pozvani svedoci već došli pred sud. Sudsko veće je ispravno odlučivalo da glavni pretres bude odložen, dok odbrana ne bude u mogućnosti da se upozna sa sadržinom iskaza.

58

Bilo je i propusta suda u vezi sa donošenjem procesnih rešenja. Naime, odbrana je tvrdila da je Veljko Marić lišen slobode 18.04.2010. godine, a da mu nije bila predočena poternica, kao ni zahtev Tužilaštva za ratne zločine za sprovođenje istrage. Branilac optuženog je zahtevao da sud pribavi izveštaj MUP-a RS o formalno-pravnim razlozima za lišenje slobode okrivljenog Marića 18.04.2010. godine, s obzirom da je zahtev za sprovođenje istrage podnet tek sutradan, 19.04.2010. godine. Predsednik veća je rekao da će veće o tom predlogu odlučiti naknadno, ali do toga do donošenja prvostepene presude nije došlo.

12. Slučaj *Kušnin/Kushnin*

Okrivljenima Zlatanu Mančiću, Radetu Radojeviću, Danilu Tešiću i Mišelu Seregi izmenjenom optužnicom od 16.09.2002. godine⁷² stav-

72 Prvobitnom optužnicom od 19.07.2002. optuženi su za krivično delo ubistvo iz člana 47 stav 2 tačka 6 KZ RS.

ljeno je na teret krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav I KZ SRJ. Optužnica ih tereti da su neutvrđenog dana početkom aprila 1999. godine u selu Kušnin/Kushnin, opština Prizren, učestvovali u ubistvu dvojice albanskih civila. Optuženi Mančić je naredio optuženom Radojeviću, tadašnjem komandiru voda, da sa još jednim vojnikom liši života dvojicu muškaraca, koji su mu neposredno pre toga bili privedeni kao starešini organa bezbednosti. Optuženi Radojević je naređenje preneo vojniku Tešiću, na osnovu kojeg su on i vojnik Seregi povelili braću Miftara i Selmana Temaj iz sela Kušnin/Kushin prema Prizrenu i pored puta, na oko četiri kilometra od mesta gde im je jedinica bila locirana, lišili ih života iz automatske puške, a tela zapalili. Optuženom Mančiću stavlja se na teret i da je je u martu 1999. godine, od lica koje se nalazilo u izbegličkoj koloni, a koju je vojska zaustavila iznad mesta zvanog *Vran stena*, na putu Orahovac/Rahovec - Mališevo/Malishevë, oduzeo određenu količinu novca.

Prvo prvostepeno suđenje je počelo 16.09.2002. godine pred Vojnim sudom u Nišu. Optuženi Tešić i Seregi priznali su izvršenje krivičnog dela. Suđenje je završeno 11.10.2002. godine donošenjem osuđujuće presude⁷³, koju je Vrhovni vojni sud u Beogradu preinačio samo u pogledu visine kazne⁷⁴. Ipak, Vrhovni sud Srbije je ukinuo presudu iz razloga što je Vrhovni vojni sud van glavnog pretresa izveo jedan od dokaza.

73 Izrečene su sledeće kazne zatvora: optuženom Zlatanu Mančiću u trajanju od 7 godina, Radetu Radojeviću u trajanju od 5 godina, Danilu Tešiću u trajanju od 4 godine a Mišelu Seregiju u trajanju od 3 godine.

74 Optuženi Mančić osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 14 godina, optuženi Radojević u trajanju od 9 godina, optuženi Tešić u trajanju 7 godina a optuženi Seregi u trajanju od 5 godina.

Ponovljeno suđenje počelo je 6.06.2007. godine pred Okružnim sudom u Nišu⁷⁵. Zbog promene u zakonskoj regulativi⁷⁶ i sastavu sudskog veća, glavni pretres je 2010. godine počeo ispočetka pred većem Višeg suda u Nišu, kojim predsedava sudija Dijana Jaković⁷⁷.

Svi optuženi se brane sa slobode. Optuženi negiraju izvršenje krivičnog dela. Sa duge strane, njihovi branioci čak osporavaju postojanje žrtava. Miftar Temaj identifikovan je 2004. godine na osnovu DNK analize, dok se za posmrtnim ostacima Selmana Temaj još uvek traga. Na glavnom pretresu 24.03.2009. godine izveden je kao dokaz dokumentarni film *Kad pališ, pali bolje!* autora Jasne Janković koji je u produkciji B92 snimljen 2004. godine (nakon izricanja osuđujuće presude). U filmu govore optuženi Danilo Tešić, Mišel Seregi, Rade Radojević i Zlatan Mančić. Optuženi Tešić i Seregi detaljno opisuju i priznaju izvršenje krivičnog dela. Na pitanje zbog čega su promenili svoju odbranu koju su izneli pred vojnim sudom, a koju su potvrdili tokom snimanja filma, optuženi Seregi je naveo da je priznao da je učestvovao u ubistvu jer je stav njegovog prvog advokata bio da tako treba da uradi, dok je optuženi Tešić naveo da je izmislio priču o ubistvu i smatrao da će se istragom utvrditi da se ubistvo nije dogodilo, ali kako je došlo do suđenja rešio je da porekne krivicu i ispriča šta se dogodilo.

60

Sud nije dobio činjenice koje potvrđuju optužnicu zato što većina svedoka, bivših kolega optuženih, navodi da se ne seća ubistva civila u Kušninu/Kushnin. Za događaj su čuli kada je počela istraga i kada su pozvani da u svojstvu svedoka daju izjave. Samo jedan svedok tereti optuženog Mančića. Ipak, ovaj svedok ga ne tereti za izdavanje naređenja

75 Ovaj krivični predmet je prešao u nadležnost Okružnog suda u Nišu na osnovu Zakona o prenošenju nadležnosti vojnih sudova, vojnih tužilaštava i vojnih pravobranilaštava na organe država članica od 19.11.2004.

76 Zakon o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava od 22.12.2008. predvideo je da od 1. januara 2010. umesto okružnih sudova postupaju viši sudovi.

77 U toku 2011. održano je pet sudećih dana, tokom kojih je ispitano šest svedoka.

da dvojica civila iz sela Kušnin/Kushih budu ubijeni, već za oduzimanje novca izbeglicama u konvoju na mestu *Vran stena*.

Ovi svedoci su uglavnom dali izjave tokom istrage ili prvog prvostepenog suđenja 2002. godine. Predsednica veća je pre njihovog ispitivanja, nakon polaganja zakletve, svedoku pročitala raniju izjavu, što je u suprotnosti sa Zakonikom o krivičnom postupku koji propisuje da se svedoku izjava čita izuzetno, a nikako kao način podsećanja na raniji iskaz. Naime, svedok se poziva da u nesmetanom izlaganju sam iznese sve što mu je o predmetu poznato, a zatim mu se postavljaju pitanja radi proveravanja, dopune i razjašnjenja. Ako je svedok pri ranijem ispitivanju naveo činjenice kojih se više ne seća ili ako odstupi od svog iskaza, predočiće mu se raniji iskaz, odnosno ukazaće mu se na odstupanje i upitaće se zašto sada iskazuje drugačije, a, po potrebi, pročitće mu se njegov raniji iskaz ili deo tog iskaza.

Branioци optuženih su na neprimeren način komentarisali tok pretresa, a događalo se da se veću obraćaju sedeći i bez traženja reči. Predsednica veća je uvek prekidala neprimereno komentarisanje, ali nije kaznila ni jednog branioca čime bi eventualno predupredila buduće ispade.

61

Ono što je problematično je da je iz spisa predmeta nestao izvod iz matične knjige umrlih, koji je izveden kao dokaz na glavnom pretresu 25.06.2008. godine.

U toku 2012. godine očekuje se završetak dokaznog postupka i donošenje prvostepene presude.

13. Slučaj *Orahovac/Rahovec*

Optužnicom Okružnog javnog tužilaštva u Požarevcu od 19.02.2003. godine⁷⁸ okrivljeni Boban Petković tereti se da je, u svojstvu pripadnika MUP-a Republike Srbije, izvršio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ, dok se okrivljeni Đorđe Simić tereti da je u svojstvu pripadnika MUP-a RS izvršio krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva u pomaganju iz člana 142 stav 1 KZ SRJ, u vezi sa članom 24 KZ SRJ.

Prema optužnici, 9.05.1999. godine, na mestu zvanom *Ria* na izlazu iz Orahovca/Rahovec prema selu Velika Hoča/Hočë e Madhe, optuženi Petković je sustigao Albanca Ismaila Dergutija, koji je bežao iz reiona oružanih dejstava, oborio ga na zemlju i iz pištolja, koji mu je prethodno predao optuženi Simić, ispalio mu jedan hitac u glavu, usled čega je Derguti izdahnuo na licu mesta. Optuženi Petković se zatim uputio prema obližnjoj kući. Kada je ugledao kako na vrata porodične kuće izlaze albanski civili Sezair Miftari i njegova supruga Shefkie, u njihovom pravcu iz automatske puške je ispalio više projektila. Sezair i Shefkie Mitrari su pogodeni, od čega su izdahnuli na licu mesta.

Prvo prvostepeno suđenje je počelo 20.06.2000. godine pred Okružnim sudom u Požarevcu. Osuđujućom presudom od 19.07.2000. godine Boban Petković je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 4 godine i 10 meseci zbog krivičnog dela ubistvo iz člana 47 stav 2 tačka 6 KZ RS, dok je optuženi Đorđe Simić, kome je suđeno u odsustvu, osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine zbog pomaganja u ubistvu Ismaila Derguti. Optuženom Petroviću izrečena je i mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi. Vrhovni sud Srbije je 18.12.2001. godine doneo rešenje kojim je pomenutu presudu ukinuo i predmet vratio na ponovno suđenje.

⁷⁸ Optužnica je podignuta 12.11.1999. zbog krivičnog dela ubistvo iz člana 47 KZ RS.

Novo prvostepeno suđenje počelo je 28.02.2003. godine, na osnovu izmenjene optužnice, kojom je krivično delo prekvalifikovano u ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Druga prvostepena presuda doneta je 21.08.2003. godine. Optuženi Boban Petković je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od pet godina, kao i meru bezbednosti obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi, dok je optuženi Đorđe Simić oslobođen optužbe. Rešenjem Vrhovnog suda Srbije od 25.05.2006. godine, prvostepena presuda je ukinuta i predmet ponovo vraćen prvostepenom sudu.

Okružni sud u Požarevcu se 9.02.2007. godine oglasio mesno nenadležnim i odredio da se predmet dostavi paralelnom Okružnom sudu u Prizrenu, sa sedištem u Požarevcu⁷⁹. Pred ovim sudom suđenje je počelo ponovo 22.01.2008. godine⁸⁰. Zbog promene u zakonskoj regulativi⁸¹ i sastavu sudskog veća, glavni pretres je 20.09.2011. godine počeo ispočetka pred većem Višeg suda u Požarevcu, kojim predsedava sudija Dragan Stanojlović⁸².

Optuženi negiraju krivicu. Optuženi se brane sa slobode.

63

Na suđenju ne učestvuju oštećeni iz porodica Derguti i Miftari.

Tužilac je predložio da se obavi ekshumacija leševa i obdukcija pokojnih, što je nemoguće uraditi bez obraćanja i saradnje sa pravosuđem Kosova i EULEX-om. Sudsko veće je donelo odluku da se glavni pretres odloži na neodređeno vreme.

79 Nakon prestanka rada srpskih institucija na Kosovu, u junu 1999. sudije i tužioci sa Kosova nastavili su sa radom u Srbiji, u sudovima i tužilaštvima koji su nosili naziv sudova i tužilaštava koji su nastavili da funkcionišu na Kosovu pod supervizijom UNMIK-a.

80 U toku 2008. godine održano je dva dana suđenja, dok u toku 2009. i 2010. nije bilo suđenja.

81 Zakon o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava od 22.12.2008. predvideo je da od 1. januara 2010. godine umesto okružnih sudova postupaju viši sudovi.

82 U toku 2011. održan je jedan sudeći dan, tokom kojeg su saslušani optuženi.

14. Slučaj Oto Palinkaš i dr.

64 Vojno tužilaštvo u Nišu podiglo je 8.09.1999. godine optužnicu, koja je izmenjena 6.06.2000. godine, protiv Ota Palinkaša i Miodraga Miškovića, kojom ih tereti, pod tačkom 1, da su polovinom aprila 1999. godine u Gornjoj Klini/Klinë e Epërme, opština Srbica/Skenderaj, zajedno sa okrivljenim Draganom Milosavljevićem⁸³ lišili života Shefqeta Sejdiu i još pet NN lica albanske nacionalnosti. Tužilac ih tereti da su šestoricu Albanaca izveli iz pritvora, odveli ih 200 do 300 metara, od objekta gde su bili zatvoreni, poređali pored jedne kuće, nakon čega su sa udaljenosti od oko 10 metara pucali u njih iz automatskog oružja, i na mestu ih ubili. Okrivljeni Dragan Milosavljević je tela petorice Albanaca bacio u bunar u dvorištu pomenute kuće, a okrivljeni Oto Palinkaš je u bunar ubacio telo šeste žrtve, sipao benzin na leševe ubijenih i potom ih zapalio. Ove radnje okrivljenih tužilac je okvalifikovao kao krivično delo ubistva iz čl. 47 st. 2 tač. 6 KZRS, u saizvršilaštvu u vezi sa čl. 22 KZ SRJ. Istom optužnicom, pod tačkom 2, okrivljenima Otu Palinkašu i Igoru Mijatoviću tužilac je stavio na teret da su polovinom aprila 1999. godine u Donjoj Klini/Klinë e Epërme, opština Srbica/Skenderaj, zajedno sa okrivljenim Draganom Milosavljevićem, lišili života dva Albanca neutvrđenog identiteta, koje su izveli iz izbegličke kolone koja se kretala putem Kosovska Mitrovica - Peć, potom ih odveli oko jedan kilometar od kolone i, u dvorištu jedne napuštene kuće, iz automatskih pušaka u njih ispalili više metaka. Nakon ubistva, okrivljeni Dragan Milosavljević je tela ubijenih Albanaca bacio u bunar u dvorištu pomenute kuće. Ove radnje okrivljenih tužilac je takođe okvalifikovao kao krivično delo ubistva iz čl. 47 st. 2 tač. 6 KZRS, u saizvršilaštvu u vezi sa čl. 22 KZ SRJ.

Okružni sud u Kraljevu, u veću kojim je predsedavao sudija Ivica Vukićević, doneo je 7.06.2000. godine presudu kojom su okrivljeni Oto Palinkaš, Miodrag Mišković i Igor Mijatović oslobođeni od optužbe. Na

83 Okrivljeni Dragan Milosavljević se vodi kao lice nestalo u ratu. Protiv njega je razdvojen postupak.

ovu presudu žalio se Okružni javni tužilac u Kraljevu, pa je Vrhovni sud Srbije ukinuo presudu i predmet vratio na ponovno suđenje.

U ponovljenom postupku, Viši sud u Kraljevu, u veću kojim je predsedavala sudija Dragica Pančić, 12.05.2011. godine ponovo je doneo presudu kojom je okrivljene Ota Palinkaša, Miodraga Miškovića i Igora Mijatovića⁸⁴ oslobodio optužbe.

Sudsko veće⁸⁵ Apelacionog suda u Kragujevcu 6.10.2011. godine donelo je presudu kojom je odbijena žalba Višeg javnog tužioca u Kraljevu i potvrđena presuda Višeg suda u Kraljevu kojom su okrivljeni Oto Palinkaš, Miodrag Mišković i Igor Mijatović oslobođeni odgovornosti.

U svojoj odbrani datoj u prethodnom postupku, istražnom sudiji Vojnog suda pri Komandi Prištinskog korpusa, okrivljeni Oto Palinkaš je priznao izvršenje krivičnih dela koja mu se optužnicom pod tačkama 1 i 2 stavljaju na teret. On je istakao da je navedena ubistva, zajedno sa ostalim okrivljenima, izvršio po naređenju pretpostavljenog oficira, potpukovnika Slobodana Stošića⁸⁶. Okrivljeni Miodrag Mišković je takođe, u svojoj odbrani u prethodnom postupku, priznao ubistva iz tačke 1 optužnice, istakavši da mu je okrivljeni Palinkaš preneo naređenje potpukovnika Stošića da zajedno sa Draganom Milosavljevićem treba da likvidiraju pritvorenih šest Albanaca, što su oni i učinili. Takođe, u prethodnom postupku je okrivljeni Igor Mijatović priznao izvršenje ubistava iz tačke 2 optužnice, navodeći da mu je okrivljeni Palinkaš preneo da je potpukovnik

84 Okrivljenom Igoru Mijatoviću je suđeno u odsustvu, s obzirom da je u bekstvu i nije bio dostupan državnim organima.

85 Članovi veća bili su sudija Sonja Pavlović, kao predsednik veća i sudije Milevka Milenković i Branislav Stanić.

86 Protiv potpukovnika Slobodana Stošića, u ovom postupku svedoka, vođena je istraga zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 KZ SRJ, u vezi sa čl. 22 KZ SRJ, ali je vojni tužilac u odnosu na njega odustao od daljeg krivičnog gonjenja.

Stošić naredio da njih dvojica zajedno sa Draganom Milosavljevićem likvidiraju dva Albanca izdvojena iz kolone izbeglica. Na glavnom pretresu okrivljeni Palinkaš je izmenio svoju odbranu i naveo da je ubistva šest Albanaca iz tačke 1 optužnice izvršio Dragan Milosavljević, dok je za ubistva dvojice Albanca iz tačke 2 optužnice negirao da su se uopšte dogodila, te da je svoje priznanje pred istražnim sudijom Vojnog suda pri Komandi Prištinskog korpusa dao pod prisilom. Takođe, okrivljeni Miodrag Mišković i Igor Mijatović osporili su svoja priznanja data u prethodnom postupku, ističući da su priznali pod batinama pripadnika Vojne policije i da su morali da potpišu zapisnik koji je sastavio istražni sudija na osnovu službenih beleški Vojne policije, a ne u skladu sa njihovim iskazima.

66

I U obrazloženju svoje odluke od 12.05.2011. godine, kojom je okrivljene oslobodio optužbe iz tačke 1 dispozitiva optužnice, Viši sud u Kraljevu je naveo da nije mogao da utvrdi mesto izvršenja krivičnog dela usled nedostatka dokumentacije iz istražnog postupka – zapisnika o uviđaju, skice lica mesta događaja i fototehničke dokumentacije. Sud nije utvrdio ni vreme izvršenja krivičnog dela iz tačke 1 dispozitiva optužnice, pozivajući se na nepreciznost sudskog veštaka dr Zorana Stankovića. Sud je ocenio da je dr Stanković, koji je 10.06.1999. izvršio spoljašnji pregled šest leševa, suviše široko odredio vremenski period u kojem je nastupila njihova smrt (od sredine marta do sredine maja 1999. godine), što ostavlja mogućnost da ova lica nisu zajedno i istovremeno ubijena već odvojeno i nezavisno jedno od drugog.

Iz činjenice da su se u selu Gornja Klina/Klinë e Epërme, u periodu od 2.04. do 10.05.1999. godine, kada je u njemu bila smeštena jedinica u čijem su sastavu bili optuženi, nalazile i druge vojne i policijske jedinice, sud je zaključio da se sa sigurnošću nije moglo utvrditi da „su ova lica [iz tačke 1 dispozitiva optužnice], čija su tela kasnije pronađena, isključivo ubijena od pripadnika vojne jedinice, u čijem su se sastavu nalazili optuženi.“⁸⁷

87 Presuda Višeg suda u Kraljevu, IK. I/10, 12. maj 2011, str. 23.

Sud je, u obrazloženju odluke, dalje naveo da nijedan od saslušanih svedoka nije bio očevidac događaja i da nijedan nije potvrdio činjenične navode iz tačke I dispozitiva optužnice da su optuženi Palinkaš i Mišković, zajedno sa Milosavljevićem, ubili šestoricu Albanaca. Na osnovu razlika u iskazima svedoka u pogledu broja zarobljenih lica, njihove starosne dobi i garderobe koje su nosili, sud je zaključio da se „na osnovu njihovih iskaza nije moglo tačno utvrditi da li je tom prilikom bilo šest zarobljenih lica ili je taj broj bio veći ili možda manji, a posebno se nije moglo utvrditi da li su oni opisali ista lica.“⁸⁸ Sud ukazuje da su na glavnom pretresu samo optuženi Palinkaš i svedok Slobodan Stošić⁸⁹ izjavili da su trojica zarobljenih Albanaca nosili uniforme OVK, a da su preostala trojica Albanaca bila u civilnoj odeći. Svi ostali svedoci su naveli da su sva zarobljena lica imala civilnu odeću ili se nisu sećali kakvu garderobu su zarobljeni nosili.

Prvostepeni sud ukazuje na zapisnike o spoljašnjim pregledima leševa, koje je 10.06.1999. sačinio dr Stanković, gde je detaljno opisana odeća i obuća zatečena na leševima, na osnovu kojih je utvrdio „da su sva lica bila obučena u građanska odela i da niko od njih na sebi nije imao nijedan deo vojničke uniforme ili opreme“.⁹⁰

67

Optuženi Palinkaš i Mišković su u svojim odbranama u prethodnom postupku, prilikom prvog saslušanja, priznali da su ubili šest Albanaca.

Ovakve izjave su dali na zapisniku o ispitivanju okrivljenih pred istražnim sudijom Vojnog suda pri Komandi Prištinskog korpusa. U zapisniku je

88 Presuda Višeg suda u Kraljevu, IK. I/10, 12. maj 2011, str. 17.

89 Potpukovnik Slobodan Stošić je u vreme izvršenja dela obavljao dužnost komandanta pozadinskog bataljona u čijem su se sastavu, kao dobrovoljci, nalazili i optuženi. Protiv njega je vođena istraga zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 u vezi sa članom 22 KZ SRJ, ali je vojni tužilac u odnosu na njega odustao od krivičnog gonjenja, te je krivični postupak obustavljen.

90 Presuda Višeg suda u Kraljevu, IK. I/10, 12. maj 2011, str. 20.

konstatovano da je u svojstvu istražnog sudije postupao Milutin Zeković. Na glavnom pretresu, Zeković je objasnio da u vreme ispitivanja okrivljenih nije bio imenovan za sudiju. U istim zapisnicima je pomenuto da je doneto rešenje o postavljanju branilaca po službenoj dužnosti za optužene Palinkaša i Mijatovića, dok je taj podatak izostavljen u zapisniku o ispitivanju Miškovića. U prethodnom postupku, Palinkaš nije bio upozoren da može da koristi maternji jezik. Iz svih ovih razloga, Viši sud u Kraljevu je „odbrane optuženih date u pretkrivičnom postupku ocenio kao dokaz na kome se ne može zasnivati sudska odluka jer su po načinu pribavljanja u suprotnosti sa odredbama ZKP koji je važio u to vreme“.⁹¹

Sud je, u obrazloženju presude koja se odnosi na tačku 2 dispozitiva optužnice, naveo da nije mogao da utvrdi mesto i vreme izvršenja dela s obzirom da „nema dokaza da je u vezi sa ovim događajem izvršen uviđaj, da je sačinjena fototehnička dokumentacija i izvršena kriminalističko-tehnička obrada lica mesta“.⁹² Takođe, pošto tela dvojice NN Albanaca nisu pronađena, sud je zaključio da se optužba zasniva „samo na šturim priznanjima optuženih, datih prilikom prvih ispitivanja, u postupku koji nije zakonito sproveden“.⁹³

68

II Apelacioni sud u svojoj odluci zaključuje da je prvostepeni sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje u skladu sa dokazima koje je pribavio, izveo i cenio. Po stavu Apelacionog suda, prvostepeni sud je pravilno konstatovao da nije dokazano da su okrivljeni izvršili krivično delo iz tačke I optužnice. Takođe, po oceni Apelacionog suda, prvostepeni sud je zaključio, kao pravilno i jedino moguće, da nije dokazano da su okrivljeni izvršili krivično delo koje im je stavljeno na teret pod tačkom 2 optužnice.

91 Presuda Višeg suda u Kraljevu, IK. I/10, 12. maj 2011, str. 23.

92 Presuda Višeg suda u Kraljevu, IK. I/10, 12. maj 2011, str. 27.

93 Presuda Višeg suda u Kraljevu, IK. I/10, 12. maj 2011, str. 27.

Nasuprot ovakvom nalazu Apelacionog suda, stoje brojni dokazi koji dovode u pitanje pravilnost i osnovanost zaključaka prvostepenog suda.

Pre svega, u obrazloženju svoje odluke, prvostepeni sud je naveo da tokom postupka nisu utvrđeni mesto i vreme izvršenja krivičnog dela pod tačkom I optužnice. Suprotno ovome, stoji činjenica da su kao svedoci saslušani Slaviša Vuksanović, Sveta Stanišić, Rade Krsmanović i veštak dr Zoran Obradović, koji su bili deo uviđajne ekipe koja je dana 10.06.1999. godine izvršila uviđaj na mestu izvršenja ovog krivičnog dela. Međutim, sud je propustio da oceni njihove iskaze, osim iskaza dr Zorana Stankovića, navodeći da oni nisu bili očevici događaja i da su saslušani samo na okolnosti uviđaja, iako ti iskazi upravo mogu biti dokaz o mestu izvršenja ovog krivičnog dela. Sud, takođe, navodi da nije mogao da identifikuje mesto događaja, pozivajući se na to da od vojnih vlasti nije dobio skicu lica mesta, foto-tehničku dokumentaciju i zapisnik o uviđaju, iako o mestu događaja u svojim iskazima govore kako okrivljeni Palankaš na glavnom pretresu, tako i svedok Đurđević. Podaci o mestu izvršenja se mogu utvrditi i iz zapisnika o spoljašnjem pregledu pronađenih leševa. Kada je u pitanju vreme izvršenja krivičnog dela pod tačkom I Optužnice, o njemu govore svi okrivljeni na glavnom pretresu, kao i svedoci Stošić, Đurđević, Atanasijević, Vukadinović, Bežanović, a takođe i veštak dr Stanković, koji se okvirno izjasnio o starosti pronađenih leševa. Isto potvrđuje i utvrđena činjenica vremena u kojem je jedinica, čiji su pripadnici bili okrivljeni, boravila na prostoru izvršenja zločina, kao i činjenica da su se navedena ubistva dogodila u to vreme od strane njenih pripadnika, koju potvrđuju, manje-više jedinstveno, i okrivljeni i svi saslušani svedoci.

Neobjektivnost suda posebno dolazi do izražaja kod prihvatanja nalaza prvostepenog suda da nije mogao da utvrdi tačan broj ubijenih Albanaca, iako o tome jasno govore okrivljeni Palankaš i Mišković, kao i svedoci Stošić, Đurđević, Bežanović i Sudarski. Prvostepeni sud čak u svojoj oceni ide do toga da konstatuje kako nije mogao da utvrdi da su sva ubijena lica Albanci, iako je opšte poznata činjenica da u samoj Gornjoj Klini/Klinë e Epërme i širem području oko nje živi isključivo albansko

stanovništvo. Ostaje nejasno da li Apelacioni sud u Kragujevcu smatra da nacionalna pripadnost žrtava određuje karakter krivičnog dela ubistvo koje je okrivljenima stavljeno na teret.

70

Najznačajniji i po ishod ovog postupka najrelevantniji propust Apelacionog suda je prihvatanje obrazloženja prvostepenog suda o neprihvatanju priznanja okrivljenih, koja su dali u prethodnom postupku, pozivajući se na činjenicu da Milutin Zeković nije nikada bio u profesionalnoj vojnoj službi, pa shodno tome nije mogao biti postavljen za sudiju vojnog suda. Suprotno ovome, sudija Vojnog suda pri komandi Prištinskog korpusa Zdravko Đorđević svedočio je da je taj sud formiran iz redova ljudi koji su bili u civilnom pravosuđu, a mobilisani tokom rata. Istakao je da je ovaj predmet regularno radio kolega Zeković. Svedok Milutin Zeković je jasno naveo da je njegove zapisnike potpisivao sudija Đorđević, jer u to vreme on nije bio imenovan za sudiju. Postavlja se pitanje zašto je Apelacioni sud prenebregao činjenicu da i u redovnim situacijama stručni saradnici obavljaju posao istražnog sudije, a da njihove zapisnike potpisuju izabrane sudije, te da je to svakako bila i praksa u ratnom stanju, u sudu koji je formiran na opisani način i u navedenim uslovima. Važno je napomenuti i da propust da se u zapisnik unese upozorenje okrivljenom Palinkašu da se može koristiti maternjim jezikom predstavlja relativno bitnu povredu odredaba postupka, te da to ne može biti razlog da se njegov iskaz izuzme iz dokazne građe. Kao značajno treba istaći i da je Milutin Zeković naveo da okrivljene Palinkaša i Miškovića niko nije prisilio da potpišu zapisnike i da su oni sačinjeni isključivo na osnovu njihovih iskaza. Iako i sâm prvostepeni sud konstatuje da su okrivljeni saslušavani od strane suda koji je formiran u posebnim ratnim prilikama, van sedišta suda, na području gde su se odvijala ratna dejstva, uprkos tome on zaključuje da su ti iskazi pribavljeni protivno odredbama ZKP-a pa se ne mogu prihvatiti kao dokaz na kome se zasniva sudska odluka.

Posebno treba skrenuti pažnju da je obrazloženje prvostepene odluke u ponovljenom postupku od 12.05.2011. godine prepisano iz teksta prve prvostepene odluke od 7.06.2000. godine, koju je Vrhovni sud ukinuo, uz obrazloženje da je tom prilikom prvostepeni sud jednostrano uzeo

u obzir neke razlike u iskazima saslušanih svedoka, bez utvrđivanja i brižljive ocene okolnosti zbog kojih se te razlike pojavljuju. Vrhovni sud dalje navodi da je prvostepeni sud očigledno propustio da sa više pažnje uzme u obzir i oceni činjenicu da su okrivljeni u prethodnom postupku, sasvim jasno i nedvosmisleno priznali dela za koje se terete, a da iskazi pojedinih svedoka u pogledu njihovih saznanja, makar i posredno, ukazuju na okrivljene kao na izvršioce. Svojom ukidajućom odlukom Vrhovni sud je naložio prvostepenom sudu da u ponovljenom postupku izvede sve moguće i dostupne dokaze te da, imajući u vidu da je ovaj krivični postupak započet u vreme ratnog stanja, donese pravilnu i zakonitu odluku. Međutim, u ponovljenom postupku prvostepeni sud nije postupio po ovom nalogu i prepisivanjem prethodne odluke prvostepenog suda nedvojbeno je ostavio utisak o unapred formiranom mišljenju i donetoj odluci.

Imajući u vidu da je Apelacioni sud potvrdio ovakvu, prepisanu odluku, suprotnu uputstvima Vrhovnog suda, nejasno je da li se stavovi žalbenih sudova u Republici Srbiji razlikuju u zavisnosti od njihovog sastava ili je u pitanju očigledna pristrasnost i svesno donošenje odluke koja je u suprotnosti sa zakonom.

Na kraju, ovakva odluka nameće i nekoliko pitanja koja su ostala nerazjašnjena. I pored naloga iz ukidajuće odluke, u ponovljenom postupku prvostepeni sud je saslušao samo tri svedoka, dok su iskazi ostalih pročitani. Imajući u vidu promene u iskazima okrivljenih i pojedinih svedoka, kao i poštovanje načela neposrednosti, sud je očigledno trebalo da sasluša i druge svedoke čiji su iskazi pročitani, a koji su od značaja za razjašnjenje ove pravne stvari. Pitanje je i zašto nisu saslušani još neki pripadnici jedinice kojoj su pripadali okrivljeni, a za koje je sam okrivljeni Palinkaš naveo da su bili očevici predmetnog događaja.

Takođe, kako je moguće da Apelacioni sud prihvati odluku u kojoj nisu cenjeni iskazi svedoka koji su bili deo uviđajne ekipe, a koji su u nedostatku dokumentacije o obavljenom uviđaju jedini izvor informacija o pronalaženju leševa, njihovom stanju, samom izgledu mesta izvršenja

krivičnog dela i njihovoj usklađenosti sa preostalim dokazima izvedenim tokom postupka.

Isto tako, radnje tužioca, tj nepreduzimanje istih, ostavljaju utisak neprofesionalnosti i nestručnosti, naročito uzevši u obzir činjenice koje su utvrđene tokom postupka, poput nepostojanja tragova paljevine na i oko leševa ubijenih, kao i drugačije utvrđen položaj žrtava u trenutku ubistva od navedenog u optužnici. Pasivnost i neprilagođavanje optužnice činjeničnom stanju utvrđenom dokazima izvedenim u postupku svedoče o neznanju i nezainteresovanosti postupajućeg tužioca, ili o nekim drugim nezakonitim motivima - pogotovo ako se ima u vidu da su to činjenice od nevelikog značaja za biće krivičnog dela koje je okrivljenima stavljeno na teret i koje se dokazivalo u ovom postupku.

72

Poseban propust tužilaštva je pitanje kvalifikacije ovog krivičnog dela, koje je do kraja postupka suđeno kao ubistvo, iako je i sam prvostepeni sud utvrdio da su sva ubijena lica civili, likvidirani tokom ratnih sukoba od strane pripadnika jedinica Vojske Jugoslavije. Nije potrebno mnogo pravničkog znanja ni iskustva da bi se zaključilo da je u konkretnom slučaju nesumnjivo počinjen ratni zločin.

Mora se posebno apostrofirati činjenica da je FHP dana 28.03.2011. godine postupajućem zameniku višeg tužioca u ovom predmetu uputio dopis⁹⁴ koji sadrži podatke sa imenima svih žrtava, koje se u optužnici pominju kao NN lica. Na žalost po pravdu i porodice žrtava ovog zločina, ovaj dopis je ostao bez odgovora, a ishod je pravnosnažna odluka koja okrivljene za ovako teške zločine oslobađa odgovornosti.

94 Dopis FHP-a Višem javnom tužiocu u Kraljevu, HlclIndexOut 038-2656-I od 28.03.2011. godine

15. Slučaj Lovas

Pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, po optužnici TRZ od 29.11.2007.godine, vodi se krivični postupak protiv 14 optuženih - Ljubana Devetaka, Milana Devčića, Milana Radojčića i Željka Krnjajića, pripadnika lokalne civilno-vojne vlasti u Lovasu; Miodraga Dimitrijevića, Darka Perića, Radovana Vlajkovića i Radisava Josipovića, pripadnika TO Valjevo koja je po dolasku na područje Republike Hrvatske ušla u sastav Druge proleterske gardijske motorizovane brigade JNA; Petronija Stevanovića, Aleksandra Nikolaidisa, Dragana Bačića, Zorana Kosijera, Jovana Dimitrijevića i Saše Stojanovića, pripadnika dobrovoljačke jedinice *Dušan Silni*, koja je po dolasku u Lovas ušla u sastav lokalne TO i milicije, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ u saizvršilaštvu, u vezi sa članom 22 KZ SRJ.⁹⁵ Svi optuženi se brane sa slobode. Nakon puštanja na slobodu prvooptuženog Ljubana Devetaka i Petronija Stevanovića, po rešenju Apelacionog suda u Beogradu od 29.04.2011.godine, neki članovi porodica žrtava su iz protesta prestali da prate suđenje.

73

Optuženi se terete za stradanje hrvatskih civila u selu Lovas za vreme napada na selo 10.10.1991. godine koji su izvršili pripadnici Stanice milicije Tovarnik, TO Tovarnik i pripadnici dobrovoljačke jedinice *Dušan Silni*, među kojima su bili optuženi Aleksandar Nikolaidis i Petronije Stevanović, u kojem su na različite načine saučestvovali i optuženi Ljuban Devetak, Milan Devčić, Milan Radojčić i Željko Krnjajić. Tokom napada je stradao 21 hrvatski civil. Optuženi se, zatim, terete za stradanje civila nakon uspostavljanja kontrole u selu, 10.10.1991. godine, kada su, kao predstavnici nove civilno-vojne vlasti, optuženi Ljuban Devetak u svojstvu komandanta sela i direktora Zemljoradničke zadruge, optuženi

⁹⁵ Članovi sudskog veća: sudija Olivera Anđelković – predsednik veća i sudije Tanja Vuković i Dragan Mirković kao članovi veća. Optužnicu zastupa zamenik tužioca za ratne zločine Veselin Mrdak.

Milan Devčić u svojstvu komandira Stanice milicije i optuženi Milan Radojčić u svojstvu komandanta TO Lovas, naređivali protivzakonita privođenja, zatvaranja, ispitivanja i mučenja većeg broja civila, a u nekima i sami učestvovali, čime su podstakli i pomogli neidentifikovanim pripadnicima navedenih oružanih grupacija da u periodu do 18.10.1991. na raznim lokacijama u selu ubiju ukupno 27 lica. Takođe se terete za stradanje civila na minskom polju, koji su po odluci optuženih Ljubana Devetaka, Milana Devčića, Milana Radojčića te Miodraga Dimitrijevića, koji je u ime Zonskog štaba TO Valjevo bio postavljen kao koordinator za borbena dejstva u selu Lovas, 17.10.1991. godine protivzakonito zatvoreni i mučeni, a 18.10.1991. godine, upotrebljeni kao „živi štit“ u akciji izviđanja i pretresa terena, u čijem izvršenju su učestvovali pripadnici protivdiverzantskog odreda TO Valjevo čiji je komandant bio optuženi Darko Perić, optuženi Radovan Vlajković komandir čete i Radisav Josipović komandir voda, te pripadnici *Dušana Silnog* među kojima i optuženi Jovan Dimitrijević, Saša Stojanović, Dragan Bačić i Zoran Kosijer. Dolaskom do polja za koje su pripadnici navedenih formacija znali da je minirano, naredili su civilima da krenu u polje ispred njih, pa kada je došlo do aktiviranja mina, na civile je otvorena puščana paljba, te je usled oba dejstva smrtno stradalo 20 civila, a 12 je zadobilo teške i lake telesne povrede.

Tokom 2011. godine nastavljen je dokazni postupak ispitivanjem oštećenih, svedoka i veštaka vojne struke⁹⁶. Svi oštećeni ispitani su putem video-konferencijske veze sa Županijskim sudovima u Vukovaru, Rijeci, Osijeku i Zagrebu, dok je TRZ odustalo od neposrednog saslušanja četvero svedoka, obzirom da je jedan od njih u međuvremenu preminuo, dok ostali, zbog godina starosti i zdravstvenog stanja, nisu bili u mogućnosti da svedoče. Time se i u ovom predmetu pokazalo da postoji realna

⁹⁶ Suđenje je počelo 17.04.2008. i do sada je održano ukupno 167 dana suđenja, ispitano 191 svedok i 1 veštak. U toku 2011. održano je 46 dana suđenja i ispitano 88 svedoka od kojih 24 oštećena, kao i veštak vojne struke. Pet svedoka ispitano je na predlog Fonda za humanitarno pravo. Suđenje je pratilo 7 članova porodica oštećenih, čije je prisustvo obezbedio FHP.

opasnost od trajnog gubitka ove vrste dokaza zbog prevelike vremenske distance od događaja do procesuiranja. Pri tom treba imati u vidu da su izjave svedoka u ovakvim postupcima često jedino dokazno sredstvo.

Uglavnom na predlog odbrane, svedočilo je i 20 pripadnika bivše TO Valjevo. Neki svedoci detaljno su opisali svoj dolazak na teritoriju Hrvatske i u Lovas. Neki su rekli da su videli kako hrvatske civile koji su bili zatvoreni u zadrugi tuku pripadnici odreda *Dušan Silni*, te da su imali vidljive povrede kada su ih povelili na minsko polje. U isto vreme ti svedoci nisu objasnili ko je naredio da krenu prema minskom polju, niti zašto su krenuli, ko je tom akcijom komandovao i ko je, nakon eksplozije na minskom polju, pucao na civile. Svedok Dragan Lukić, koji je bio komandir čete TO iz Ljiga, naveo je da je za stradanje civila na minskom polju čuo tek sutradan od jedne meštanke, iako se sa svojim vodom nalazio na položaju udaljenom od minskog polja samo 300 metara. Samo je jedan pripadnik TO Valjevo rekao da je, po pravcu iz kojeg je čuo pucnjavu, zaključio da je na civile na minskom polju pucao „i neko sa njihove strane“. Kasnije se niko nije raspitivao o događajima na minskom polju, niti su o tome međusobno razgovarali. Iskazi preostalih svedoka, bivših pripadnika TO Valjevo, izazivaju sumnju u pogledu njihove potpunosti i želje da svedoče i iznesu sve što im je poznato.

75

Svedočilo je osam svedoka srpske nacionalnosti iz Lovasa i okolnih sela, koji su, kao pripadnici Stanice milicije Tovarnik, učestvovali u napadu na Lovas. Nastojali su da svoje učešće u događajima svedu na minimum, tvrdeći da nemaju nikakvih saznanja na koji način su prilikom napada, i u kasnijem periodu, stradali civili u Lovasu. Za stradanje civila terete dobrovoljce, navodeći da su sa meštanima Hrvatima bili u veoma korektnim odnosima, kako pre, tako i tokom samog zauzimanja Lovasa. Istovremeno, ne mogu da objasne zašto ih veliki broj oštećenih tereti, i njihove iskaze smatraju lažnim i zlonamernim.

Oštećeni su tokom svojih svedočenja detaljno opisivali sam napad na Lovas, i diskriminatorne mere koje su prema njima preduzimane po nalogu lokalne vlasti, kao što su obaveza obeležavanja kuća belim krpama

i nošenje belih traka oko ruku, koja se odnosila i na decu. Svedočili su da su pripadnici novoformiranih TO Lovas i milicije, zajedno sa dobrovoljcima, Hrvate zatvarali, tukli i ubijali zbog članstva u političkoj stranci HDZ, ili činjenice da su im članovi porodice pripadnici policije ili oružanih snaga Republike Hrvatske. Navodili su da su pod prisilom napuštali Lovas i pri odlasku morali da potpišu izjave da svu imovinu ostavljaju SAO Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema. Takođe su navodili da pripadnici JNA koji su se nalazili u selu, nisu ništa preduzimali da ih zaštite, štaviše aktivno su učestvovali u odvođenju civila na minsko polje. Optuženog Ljubana Devetaka oštećeni označavaju kao najodgovornijeg za zatvaranja, ubijanja i proterivanja. Njihova međusobno saglasna svedočenja značajno su doprinela utvrđivanju činjeničnog stanja i potvrdila mnoge navode iz optužnice, a poseban značaj imaju zbog činjenice da ukazuju na prisilno premeštanje civilnog stanovništva, koje u konkretnom slučaju nije predmet optužbe.

76

U svom nalazu, i tokom svedočenja na glavnom pretresu, veštak vojne struke Boško Antić izneo je mišljenje da je u napadu na selo Lovas angažovanim jedinicama komandovao komandant Druge pešadijske gardijske motorizovane brigade (2. PGMBR). TO Valjevo, TO Lovas, bez obzira ko ju je i kako formirao, milicija Lovasa i dobrovoljci odreda *Dušan Silni* bili su potčinjeni komandantu 2. PGMBR do 14.10.1991. godine, a nakon toga optuženom Miodragu Dimitrijeviću, tada potpukovniku, koji je bio najstariji po činu. Veštak je utvrdio da je minsko polje postavio inženjerijski bataljon 2. PGMBR 13.10.1991. godine. Za akciju „pretresa terena“, kada su civili povedeni kao „živi štit“, naveo je da su sve angažovane jedinice morale biti pod jedinstvenom komandom najstarijeg u angažovanom sastavu, a to je, ukoliko nisu bili prisutni potpukovnik optuženi Miodrag Dimitrijević, i kapetan I klase optuženi Darko Perić, bio komandir čete protivdiverzantskog odreda TO Valjevo, odnosno optuženi Radovan Vlajković.

TRZ je podnelo sudu 28.12.2011. godine preciziranu optužnicu, kojom se optuženi Željko Krnjajić tereti da je, dana 10.10.1991. godine, učestvovao u napadu na civilno stanovništvo u selu Lovas u

svojstvu komandira Stanice milicije Tovarnik, inače jedinice koja je, zajedno sa pripadnicima TO Tovarnik i dobrovoljačke grupe *Dušan Silni* u sastavu Druge gardijske pešadijske motorizovane brigade, a po naredbi komandanta te brigade, učestvovala u napadu na Lovas, koji je imao za posledicu smrt najmanje 7 lica hrvatske nacionalnosti. Optuženi Ljuban Devetak, Milan Radojčić i Milan Devčić terete se da su nakon 10.10.1991. godine, po zaposedanju Lovasa, samovlasno i faktički uspostavili novu lokalnu vlast civilno-vojnog karaktera, te da su u narednom periodu optuženi Ljuban Devetak u svojstvu komandanta sela i direktora Zemljoradničke zadruge, optuženi Milan Devčić u svojstvu komandira Stanice milicije, optuženi Milan Radojčić u svojstvu komandanta TO Lovas, naređivali pripadnicima TO Lovas, milicije i oružane grupe *Dušan Silni*, a u pojedinim situacijama i neposredno, prema civilnom stanovništvu hrvatske nacionalnosti, preduzimajući radnje nečovečnog postupanja i prisiljavanja na prinudni rad, mučenja, povrede telesnog integriteta, te ubistva, što je, u periodu do 18.10.1991. godine, imalo za posledicu lišenje života 18 civila. Takođe, optuženima Ljubanu Devetaku i Miodragu Dimitrijeviću, tada aktivnom vojnom licu u činu potpukovnika, u svojstvu koordinatora za dejstva TO Valjevo, i kao najvišem po činu i rangu vojnom starešini u Lovasu, stavlja se na teret da su 17.10.1991. godine zajednički doneli odluku da se hrvatski civili zatvore u dvorište Zemljoradničke zadruge, te da se narednog dana, odnosno 18.10.1991. godine, kao „živi štit“ upotrebe u akciji čišćenja i pretresa terena, mada su znali da je neke od lokacija, nekoliko dana ranije, minirala Inženjerijska jedinica PGMBR. Optuženi Darko Perić u svojstvu komandanta protivdiverzantskog odreda, Radovan Vlajković u svojstvu komandira protivdiverzantske čete i optuženi Radisav Josipović u svojstvu komandira I voda iste čete, terete se da su zajedno sa optuženim Jovanom Dimitrijevićem, Sašom Stojanovićem, Draganom Bačićem i Zoranom Kosijerom kao pripadnicima dobrovoljačke grupe *Dušan Silni* učestvovali u akciji čišćenja i pretresa terena u kojoj su civili korišćeni kao „živi štit“ u toku koje su civili, po naredbi neidentifikovanog pripadnika odreda *Dušan Silni*, korišćeni i za razminiranje minskog polja, kada je, nakon što je došlo do aktiviranja nekoliko mina, na civile otvorena vatra, pa je smrtno stradalo 18, a teže i lakše telesne povrede zadobilo

12 civila. Preciziranom optužnicom optuženi Aleksandar Nikolaidis i Petronije Stevanović terete se da su, kao pripadnici odreda *Dušan Silni* i podstrekavani od strane optuženog Ljubana Devetaka, nečovečno postupali prema hrvatskim civilima, nanosili im telesne povrede, te po naređenju optuženog Ljubana Devetaka učestvovali u ubistvima neutvrđenog broja civila u periodu od 14. do 18.10.1991. godine.

Ovako izmenjena optužnica prilagođena je činjeničnom stanju utvrđenom na osnovu izvedenih dokaza.

16. Slučaj *Skočić*

78

Pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, po optužnici Tužilaštva za ratne zločine od 30.04.2010. godine, vodi se krivični postupak protiv optuženih Sime Bogdanovića, Damira Bogdanovića, Zorana Stojanovića, Tomislava Gavrića, Đorđa Ševića i Zorana Alića kao pripadnika dobrovoljačke jedinice poznate pod nazivom *Simini četnici*, zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ, u saizvršilaštvu u vezi sa članom 22 KZ SRJ.⁹⁷

Optuženi se terete da su, kao pripadnici dobrovoljačke grupe *Simini četnici*, pod komandom optuženog Sime Bogdanovića, dana 12.07.1992. godine u selu *Skočić*, opština Zvornik, BiH, u jednoj kući sakupili 27 Roma, među kojima je bilo dece, žena i odraslih muškaraca, od kojih su oduzeli sve vredne stvari, zatim ih tukli rukama, nogama, kundacima pušaka i drugim predmetima, jednog muškarca ubili, jednom broju muškaraca naredili da se svuku i vrše među sobom oralni seks iako su svi bili bliži

⁹⁷ Članovi sudskog veća: sudija Rastko Popović – predsednik veća, sudije Vinka Behara–Nikačević i Snežana Nikolić–Garotić članovi veća. Optužnicu zastupa zamenik TRZ Milan Petrović. Suđenje je počelo 14.09.2010. godine.

i dalji srodnici, tri Romkinje, od kojih su dve bile maloletne, više puta silovali, a zatim ih sve kamionom odvezli u susedno selo Malešić. Nakon dolaska u Malešić, izdvojili su iz grupe tri Romkinje i u narednom periodu ih seksualno iskorišćavali i primoravali na ropski rad, a ostale odvezli do jame u naselju Hamzići, te ih pojedinačno izvodili iz vozila i ubijali iz vatrenog oružja i upotrebom noževa, a leševe bacali u jamu, pa su tako ubili 22 civila, od kojih i jednu ženu u vidnoj trudnoći, i ranili oštećenog Ziju Ribića, rođenog 16.02.1984. godine, koji je jedini preživeo, iako su na njega pucali i uboli ga nožem, a zatim ga bacili u jamu.⁹⁸

U toku 2011. godine nastavljen je dokazni postupak ispitivanjem svedoka, od kojih su dva svedoka oštećene.⁹⁹

Tužilaštvo za ratne zločine podiglo je 23.02.2011. godine optužnicu protiv Zorana Alića, koji je kao pripadnik dobrovoljačke grupe *Simini četnici* naknadno identifikovan, pa je postupak protiv njega spojen sa postupkom koji se vodi protiv optuženih Sime Bogdanovića, Damira Bogdanovića, Zorana Stojanovića, Tomislava Gavrića i Đorđa Ševića.

79

Optuženi Zoran Alić negirao je izvršenje krivičnog dela. U svojoj odbrani naveo je da je bio pripadnik jedinice *Simini četnici*, te da je sa pripadnicima jedinice, među kojima su bili optuženi Sima Bogdanović i Zoran Stojanović, te Bogdan Milovanović, Rusmir Suljić, Savo Lazić i osobe koje poznaje kao Savkića, Slavicu i Zlatana iz Dubnice, jednom prilikom otišao u selo Skočić. On i Bogdan Milovanović ostali su kod kamiona i džipa, dok su ostali pripadnici jedinice otišli do džamije. Nakon nekog vremena čula se eksplozija, a džamija se srušila. Zatim su optuženi Sima Bogdanović

98 Fond za humanitarno pravo podneo je 2008. godine tužilaštvu za ratne zločine krivičnu prijavu protiv Sime Bogdanovića i dr. zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, uz koju je dostavio i izjavu jedinog preživelog – oštećenog Zije Ribića.

99 Do sada je održano ukupno 15 dana suđenja i ispitano 28 svedoka, od kojih u toku 2011. godine – 6 dana suđenja tokom kojih je ispitano 8 svedoka. Suđenje, u organizaciji Fonda za humanitarno pravo, prati oštećeni Zijo Ribić.

i drugi pripadnici jedinice otišli u jedno dvorište, u blizini mesta gde je bio parkiran kamion kojim su došli. Nakon 45 minuta pripadnici jedinice su do kamiona doveli grupu civila koji su se popeli u prikolicu kamiona. Među civilima bilo je i žena, dece i starijih ljudi. Nije video da je neko civilima oduzimao zlato ili novac, niti da ih je neko zlostavljao. Takođe nije video da je tom prilikom bilo silovanja. Jedino je video da optuženi Zoran Stojanović pendrekom tuče jednog civila.

Nakon iznetih navoda optuženi je odbio dalje iznošenje svoje odbrane i zatražio veštačenje svoje procesne sposobnosti.

Dr Miodrag Blagojević, veštak psihijatrijske struke, u svom nalazu je konstatovao da je optuženi Zoran Alić sposoban da prisustvuje glavnom pretresu i iznese svoju odbranu, kao i da se dosadašnji deo njegove odbrane može uzeti kao validan. Nakon ovakvog nalaza veštaka, optuženi je naveo da više ne želi da iznosi svoju odbranu, jer mu se „sve pobrkalo u glavi“.

Svedoci ispitani tokom 2011. godine nisu imali neposrednih saznanja o događajima u selu Skočić. Svedoci Milan Pantić, Željko Pantić i Radojka Pantić, Srbi iz zaseoka Pantići, koje je od Malešića udaljeno oko 2 kilometra, svedočili su o susretu sa oštećenim Zijom Ribićem i njegovom odvođenju u bolnicu u Zvornik. O stradanju Roma u Skočiću čuli su mnogo kasnije, dok je svedok Radojka Pantić izjavila kako nije ni znala da u Skočiću žive i Romi. Svedok Muradif Hamzić, Musliman, svedočio je da je o događajima u selu Skočić saznao od Spasoja Spasojevića, inače komšije, koji je pak u svojoj izjavi kategorički poricao da bilo šta zna i da je uopšte razgovarao sa Muradifom. Takođe je i svedok Radosav Jeremić kategorički poricao da ima bilo kakvih saznanja o predmetnom događaju, a nakon predočavanja da je i protiv njega vođen postupak u istom predmetu, odnosno da je bio obuhvaćen zahtevom za sprovođenje istrage, odgovorio je da on čak nije ni bio u Bosni.

Oštećena Senija Bećirević, koja je u vanbračnoj zajednici sa optuženim Tomislavom Gavrićem, i oštećena Munevera Bogdanović kojoj je optuženi Damir Bogdanović suprug, a optuženi Sima Bogdanović svekar, iskoristile su svoje zakonsko pravo da ne svedoče. Karakteristično za ove oštećene je da su obe, posle događaja u selu Skočić, bile zarobljene i mimo svoje volje zadržane u jedinici *Simini četnici*.

Do sada ispitani svedoci srpske nacionalnosti navode da ne znaju ništa ili da su kasnije čuli da su neki Romi ubijeni.

TRZ je podiglo 22.12.2011. godine optužnicu za isto krivično delo protiv Zorana Đurđevića i Dragane Đekić, pripadnika dobrovoljačke grupe *Simini četnici* koji su naknadno identifikovani. Protiv Zorana Đurđevića pred istim sudom, po optužnici Tužilaštva za ratne zločine od 05.06.2011. u predmetu *Bijeljina*, vodi se postupak zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ u vezi sa članom 22 KZ SRJ.

81

17. Slučaj Podujevo

Presudom Odeljenja za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu od 11.02.2011. godine¹⁰⁰ potvrđena je presuda Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu od 22.09.2010. godine, kojom je okrivljeni Željko Đukić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina zbog krivičnog dela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ, u saizvršilaštvu u vezi sa članom 22 KZ SRJ.

¹⁰⁰ Sudsko veće: sudija Radmila Dragičević–Dičić kao predsednik veća, i sudije Siniša Važić, Sonja Manojlović, Sretko Janković i Miodrag Majić kao članovi veća.

TRZ je podiglo 14.04.2008. godine optužnicu protiv Željka Đukića, Dragana Medića, Dragana Borojevića i Miodraga Šolaje, zbog krivičnog dela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ, u saizvršilaštvu, u vezi sa članom 22 KZ SRJ izvršenog tako što su za vreme rata – oružanog napada bombardovanjem tadašnje Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) od strane koalicioni snaga NATO pakta, i istovremeno oružanih sukoba između vojnih snaga SRJ i policijskih snaga Republike Srbije sa jedne strane, te sa druge strane Oslobođilačke vojske Kosova – kao pripadnici jedinice *Škorpioni*, koja je bila u sastavu MUP-a Republike Srbije, kršili pravila međunarodnog prava. Dolaskom jedinice *Škorpioni* u Podujevo, 28.03.1999. godine, zajedno sa pravosnažno osuđenim Cvjetan Sašom¹⁰¹ i drugim NN pripadnicima jedinice, optuženi su otvorili vatru iz automatskog oružja na grupu civila albanske nacionalnosti među kojima je bilo žena i dece, sa namerom da ih liše života, usled čega je smrtno stradalo 14 civilnih lica (od kojih su 7 bili maloletni), a teško ranjeno 5 maloletnih civila.

82

U ovom slučaju TRZ je prvi put pokrenulo novi krivični postupak na osnovu dokaza izvedenih u krivičnom postupku protiv optuženog pripadnika *Škorpiona* Saše Cvjetana.

I Suđenje je počelo 08.09.2008. godine pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu.¹⁰² Tokom suđenja ispitana su 34 svedoka, od kojih su 7 svedoka oštećeni¹⁰³, dok je jedan svedok imao status zaštićenog svedoka i svedočio pod pseudonimom *PI*. Presudom od 18.06.2009. godine optuženi su oglašeni krivim i osuđeni, i to Željko Đukić, Dragan Medić i Dragan Borojević na kazne zatvora u trajanju od

101 Vrhovni sud Republike Srbije potvrdio je 22.12.2005. presudu Okružnog suda u Beogradu od 17.06.2005. godine kojom je okrivljeni Saša Cvjetan osuđen na 20 godina zatvora za isto krivično delo.

102 Sudsko veće: sudija Snežana Garotić–Nikolić kao predsednik veća, sudije Vinka Behara–Nikićević i Rastko Popović, koji je u januaru 2010. zamenio sudiju Veska Krstajića.

103 Učešće oštećenih obezbedio je FHP.

po 20 godina, a optuženi Miodrag Šolaja na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 15 godina. Analizirajući izvedene dokaze, sud je nesumnjivo utvrdio da su okrivljeni bili u grupi pripadnika jedinice *Škorpioni*, koja je 28.03.1999. godine u dvorištu porodične kuće Gashi u Podujevu pucala u grupu od 19 albanskih civila i lišila života njih 14 (od kojih 7 maloletnih), a ostalih petoro, starosti od 6 do 14 godina, teško ranili. Najmlađa žrtva imala je samo 21 mesec, a najstarija 71 godinu. Odluku o krivici optuženih Dragana Medića, Dragana Borojevića i Miodraga Šolaje sud je zasnovao na iskazima zaštićenog svedoka *PI*, svedoka Gorana Stoparića i veoma uverljivom svedočenju četvero preživlele dece – oštećenih Sarande, Jehone, Lirie i Fatos Bogujevci, i njihovom prepoznavanju optuženih Dragana Medića i Miodraga Šolaje. U odnosu na učešće okrivljenog Željka Đukića u izvršenju krivičnog dela, sud je svoju odluku zasnovao isključivo na iskazu zaštićenog svedoka *PI*, ocenjujući ga kao ubedljiv i jasan.

II Odlučujući po žalbama okrivljenih Željka Đukića, Dragana Borojevića i Miodraga Šolaje, i žalbama branilaca svih okrivljenih, Apelacioni sud u Beogradu doneo je 24. i 25.05.2010 godine presudu kojom je potvrdio prvostepenu presudu u odnosu na okrivljene Dragana Medića, Dragana Borojevića i Miodraga Šolaju, nalazeći da je, u odnosu na njih, prvostepeni sud na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pravilno primenio krivični zakon. Takođe, Apelacioni sud nalazi da je prvostepeni sud pravilno cenio sve okolnosti od značaja za visinu kazne, te tim okolnostima dao adekvatan značaj i pravilno izrekao maksimalne kazne zatvora u trajanju od po 20 godina okrivljenima Draganu Mediću i Draganu Borojeviću, kao i jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 15 godina okrivljenom Miodragu Šolaji, posebno ceneći okolnost da je u vreme izvršenja krivičnog dela bio mlađe punoletno lice. Apelacioni sud je ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno postupanje u delu u kojem je optuženi Željko Đukić oглаšen krivim i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, smatrajući da je učinjena bitna povreda odredaba Zakonika o krivičnom postupku, jer je prvostepeni sud svoju odluku u odnosu

na ovog optuženog, suprotno zakonu, zasnovao isključivo na iskazu zaštićenog svedoka *PI*.

84 III Ponovljeno suđenje počelo je 8.07.2010. godine pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, tokom kojeg je neposredno saslušan jedan svedok. Na pretresu održanom 20.09.2010. godine, TRZ je preciziralo optužnicu tako što okrivljenog Željka Đukića tereti da je sa osuđenima Sašom Cvjetanom, Draganom Medićem, Draganom Borojevićem i Miodragom Šolajom izvršio krivično delo ratni zločin prema civilnom stanovništvu iz člana 142 stav 1 KZ SRJ u vezi sa članom 22 KZ SRJ. Sud je 22.09.2010. godine doneo presudu kojom je okrivljenog Željka Đukića ponovno oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina. U obrazloženju presude, sud je naveo da je učesće okrivljenog u izvršenju krivičnog dela nesumnjivo utvrđeno na osnovu iskaza koje su dali oštećeni, zaštićeni svedok *PI* i svedoci pripadnici jedinice *Škorpioni* Dragan Brajić, Siniša Božić i Goran Stoparić, koji identično opisuju njegov fizički izgled. Iskaz svedoka Gorana Stoparića u delu u kojem iznosi zaključke i uverenja da okrivljeni Željko Đukić nije učestvovao u izvršenju krivičnog dela, sud nije uzimao u obzir, smatrajući da se radi o ličnim stavovima svedoka, a posebno je pri tome cenio činjenicu da je sa ovim svedokom, pre nego što je trebalo da svedoči, stupila u kontakt supruga okrivljenog i uputila svedoka da se javi tadašnjem braniocu okrivljenog.

IV Odlučujući po žalbama okrivljenog i njegovih branilaca, Apelacioni sud u Beogradu doneo je dana je 11.02.2011. godine presudu kojom je žalbe okrivljenog Željka Đukića i njegovih branilaca odbio kao neosnovane i potvrdio prvostepenu presudu, našavši da je prvostepeni sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje i pravilno primenio krivični zakon.

Potvrđivanjem izrečene kazne zatvora u trajanju od 20 godina optuženom Željku Đukiću, Apelacioni sud u Beogradu je opravdano ocenio da se, imajući u vidu teške posledice dela, starosno doba žrtava (među njima sedmoro dece, od kojih je najmlađe imalo samo 21 mesec),

teške povrede sa trajnim posledicama kod oštećenih koji su preživeli masakr i sve izuzetno teške okolnosti pod kojima je delo izvršeno, samo maksimalnom kaznom može ostvariti svrha kažnjavanja.

18. Slučaj *Emini*

Apelacioni sud u Nišu¹⁰⁴ je pravosnažnom presudom od 17.11.2011. godine odbio žalbu Višeg javnog tužilaštva u Nišu i potvrdio presudu Višeg suda u Nišu od 7.07.2010. godine, kojom su optuženi Miloš Simonović i Dragiša Marković oslobođeni optužbe za krivično delo ubistva iz čl. 113 KZ učinjenog 5.05.1999. godine, na štetu albanskog civila Ise Eminija iz Prištine/Prishtinë.

Paralelno Okružno javno tužilaštvo u Prištini, sa sedištem u Nišu, 12.02.2001. godine je podiglo optužnicu protiv Miloša Simonovića i Dragiše Markovića, u to vreme pripadnika rezervnog sastava MUP Srbije, zbog krivičnog dela ubistvo iz čl. 47 KZ RS. Optužnicu je preciziralo Okružno javno tužilaštvo u Nišu 2.02.2007. godine¹⁰⁵, a koje je zastupalo javnu optužbu u ovom postupku koji je počeo 8.10.2004. godine. Optuženima je stavljeno na teret da su, po prethodnom dogovoru, obučeni u maskirne uniforme policije i naoružani, oko 18:30 časova 5.05.1999. godine, pod pretnjom oružjem ušli u stan Ise Eminija, u Ul. Jurija Gagarina br. 2/8 u Prištini/Prishtinë. U stanu su se tada nalazili Isa i njegova supruga Ramiza. Optuženi Marković je oštećenu Ramizu odveo

¹⁰⁴ Predsednica veća je bila sudija Vera Milošević, a članovi veća sudije Ljiljana Miljković i Ranko Banković.

¹⁰⁵ Prvobitna optužnica od 12.02.2001. navodi čl. 47 KZ RS ("Sl. glasnik SRS" 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89, 21/90 i "Sl. glasnik RS" 16/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03, 67/03), dok se zbog ukidanja ovog zakona i stupanja na snagu Krivičnog zakonika ("Sl. glasnik RS", br. 85/05; 88/05 i 107/05, 72/09, 111/09), u preciziranoj optužnici od 2.02.2007. navodi čl. 113 KZ, kojim je propisano krivično delo ubistva.

u drugu sobu gde joj je vezao ruke i noge i tukao je, dok je optuženi Simonović u dnevnoj sobi iz pištolja ispalio dva metka u glavu oštećenom Isi, nanevši mu smrtonosne povrede.

Suđenje je počelo 8.10.2004. godine pred Okružnim sudom u Nišu, pet i po godina posle ubistva, iako je uviđaj izvršen iste večeri kada se ubistvo dogodilo, zahtev za sprovođenje istrage protiv optuženih podnet dva dana kasnije, a optužnica podignuta još 12.02.2001. godine.

Posle skoro trogodišnjeg postupka¹⁰⁶ veće Okružnog suda u Nišu je 15.06.2007. godine donelo oslobađajuću presudu¹⁰⁷. Sud je u obrazloženju presude naveo da je analizom izvedenih dokaza utvrdio da je Isa Emini ubijen 5.05.1999. godine u svom stanu, ali ne u vreme navedeno u optužnici, već sat vremena kasnije, kada je optuženi Simonović bio na straži. Prema nalazu suda nije utvrđeno da su optuženi učestvovali u ubistvu oštećenog, navodeći da ih od svih izvedenih dokaza tereti jedino iskaz oštećene Ramize. Njen iskaz sud je okarakterisao kao nedosledan, nelogičan i neuverljiv.

86

Odlučujući po žalbi Okružnog javnog tužilaštva u Nišu, Vrhovni sud Srbije je 30.06.2008. godine ukinuo presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje, pred izmenjenim većem. Sud je u obrazloženju naveo da nije potpuno utvrđeno činjenično stanje, ističući da prvostepeni sud nije dovoljno pažnje posvetio iskazu oštećene Ramize Emini, naročito na okolnost da nije menjala iskaz u delu gde je optužene teretila za ubistvo supruga, kao i da njen iskaz nije doveden u vezu sa svedočenjem Nikole Čolakovića.

¹⁰⁶ Održano je 22 dana suđenja na kojima su saslušani optuženi, oštećena, 3 veštaka i 14 svedoka.

¹⁰⁷ Predsednik veća je bio sudija Zoran Krstić, a članovi veća sudija Milan Nikolić i sudije protnici Aleksandar Milenović, Gordana Krsmanović i Zagorka Cvijić.

Novo prvostepeno suđenje je počelo 16.03.2009. godine¹⁰⁸ pred izmenjenim većem Okružnog suda u Nišu¹⁰⁹. Viši sud u Nišu¹¹⁰ je 7.07.2010. godine doneo presudu kojom je optužene Miloša Simonovića i Dragišu Markovića oslobodio optužbe.

Veće se u obrazloženju presude držalo navoda iz presude donete nakon prvog prvostepenog postupka, a koju je Vrhovni sud Srbije ukinuo. U njemu stoji da je sud prihvatio odbrane optuženih kao logične i uverljive, jer su podržane izjavama nekoliko svedoka, inače njihovih kolega, prijatelja i rodbine. Nasuprot tome, iskaz oštećene Ramize sud nije prihvatio u onom delu u kome ona kao ubice njenog supruga označava optužene. Kao razlog u obrazloženju se navodi da su "iskazi oštećene, a bilo ih je nekoliko u toku čitavog krivičnog postupka, nedosledni, kontradiktorni, nelogični, neuverljivi i da je osnovna karakteristika njenih iskaza... da [ih] je stalno dopunjavala prilagođavajući ih novim situacijama". Činjenicu da je oštećena tokom celog postupka kao ubice označavala optužene i da taj deo njenog svedočenja nije menjan tokom celog postupka sud nije prihvatio kao dovoljan dokaz da optužene ogłosi krivim. Ponovna analiza iskaza svedoka Nikole Čolakovića i dovođenje u vezu sa iskazom oštećene, za sud je predstavljao potvrdu stava da je iskaz oštećene nedosledan.

87

Postupanje suda ostavilo je utisak da je tokom postupka učinjen niz ustupaka optuženima. Sud je u više navrata tolerisao nedolazak optuženih na glavni pretres, pravdajući njihovo nepojavljivanje neažurnom dostavom

108 Tokom postupka održano je 7 dana suđenja u toku kojih su saslušani optuženi i oštećena po tri puta i još 5 svedoka.

109 Predsednik veća je bio sudija Radomir Mladenović, a članovi veća: sudija Bratislav Krstić i sudije porotnici Slavica Lepojević, Jelena Stamenković i Petar Vujović.

110 Na osnovu Zakona o uređenju sudova („Sl. glasnik RS“ br.116/08 i 104/09), ukinut je Okružni sud u Nišu i predmet je od 1.1.2010. preuzeo Viši sud u Nišu. Postupak je nastavljen pred novim većem čiji je predsednik bio sudija Mirko Drašković, a članovi veća sudija Aleksandar Teodosić i sudije porotnici Ljiljana Parmać, Jasminka Petković i Dragana Lalović.

poziva što je znatno odugovlačilo postupak. Uporno je izbegavao da prisustvo optuženih obezbedi naredbom o privođenju ili određivanjem pritvora. Na kraju, iskaz oštećene Ramize, koja je bila očevidac ubistva supruga počinjenog, po njenoj tvrdnji, od strane optuženih koji su bili njene komšije iz zgrade, sud je okarakterisao kao nedosledan i neuverljiv a da pri tom u obrazloženju nije naveo dovoljno jasne i ubedljive argumente za takvu ocenu.

19. Slučaj *Beli Manastir*

TRZ je 23.06.2010. godine podiglo optužnicu protiv Zorana Vukšića, Slobodana Strigića, Branka Hrnjaka i Velimira Bertića zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. I KZ SRJ. Reč je o predmetu koji je Državno odvjetništvo Republike Hrvatske ustupilo TRZ Republike Srbije na osnovu Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida.

88

Optužnicom im se stavlja na teret da su, kao pripadnici SUP-a Beli Manastir, u periodu od avgusta do kraja 1991. godine u Belom Manastiru iz diskriminatornih razloga zastrašivali, nezakonito pritvarali i zlostavljali veći broj hrvatskih civila i ubili najmanje šest civila.

Optuženi su lišeni slobode 24.12.2009. godine. Optuženi Zoran Vukšić se i dalje nalazi u pritvoru Višeg suda u Beogradu, dok je prema ostalim optuženima pritvor ukinut pre početka suđenja¹¹¹. Niko od optuženih nije priznao izvršenje krivičnih dela koja im se stavljaju na teret.

¹¹¹ Optuženom Slobodanu Strigiću pritvor je ukinut 12.02.2010, a optuženima Velimiru Bertiću i Branku Hrnjaku 14.05.2010.

Suđenje optuženima Vukšiću, Strigiću, Hrnjaku i Bertiću počelo je 1.11.2010. godine¹¹² pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu,¹¹³

Tužilaštvo je u dosadašnjem toku postupka izvelo veliki broj dokaza kojima je potkrepilo navode iz optužnice. Utvrđivanju bitnih činjenica naročito su doprinela svedočenja oštećenih¹¹⁴. Posebno je bilo upečatljivo svedočenje oštećene Ane Barić, koja je bila očevidac ubistva svog supruga Adama, kojom prilikom je i sama ranjena od strane optuženog Vukšića. Oštećena je prepoznala optuženog Vukšića i označila ga kao ubicu njenog muža. Svedočila su i devetorica oštećenih koji su nezakonito pritvarani i zlostavljani. Oni su svedočili kako su privođeni i zatvarani u prostorije za zadržavanje SUP-a Beli Manastir, gde ih je tukao veći broj policajaca i terao ih da pevaju četničke pesme. Među policajcima koji su ih zlostavljali prepoznali su optužene Vukšića i Bertića. Optuženi Vukšić, Bertić i Hrnjak su negirali da su znali za takve događaje kao i da su učestvovali u njima. Za razliku od njih, optuženi Strigić je izjavio da je video kada su optuženi Vukšić i Hrnjak terali pritvorene da pevaju četničke pesme. Svedočenja dvadeset petorice tadašnjih policajaca o zlostavljanju pritvorenih lica su bila prilično neubedljiva. Naime, oni su svedočili kako ne znaju da je bilo takvih dešavanja, izgovarajući se najčešće “da se to možda dešavalo noću kada oni nisu radili“, ili „da se njihove kancelarije nalaze u drugom delu zgrade pa da nisu ni mogli da čuju bilo šta”.

Dana 28.08.1991. godine, združene snage TO, JNA i SUP-a Beli Manastir izvršile su “čišćenje” sela Kozarac, u opštini Beli Manastir. Prema

¹¹² Tokom glavnog pretresa u 2011. održano je 23 dana suđenja i saslušano 55 svedoka od kojih 13 svedoka oštećenih.

¹¹³ Predsednik veća je sudija Dragan Mirković, a članovi veća sudija Tatjana Vuković i sudija Olivera Anđelković.

¹¹⁴ Svi oštećeni su državljani Republike Hrvatske i svedočili su putem video konferencijske veze iz prostorija Županijskog suda u Osijeku.

svedočenju Milana Jarića¹¹⁵, u akciji je učestvovalo oko hiljadu boraca. O napadu na Kozarac i zločinima koji su se desili tokom te akcije saslušano je nekoliko svedoka. Najupečatljivije je bilo svedočenje oštećenog Josipa Vida koga je optuženi Vukšić maltretirao i pucao mu u nogu. Oštećeni je tokom svog svedočenja prepoznao optuženog Vukšića. Tokom napada na Kozarac ubijen je Ivo Melek. Njegova supruga je svedočila da je njen suprug ubijen za vreme napada dok se ona skrivala u blizini kuće. Nije videla ko ga je ubio, već je od komšija čula da ga je ubio optuženi Vukšić. Optuženi Vukšić je u svoju odbranu rekao da prilikom napada na Kozarac nije nikog ranio niti ubio. Matilda Vranić iz Kozarca, koja je ranjena prilikom napada, zbog starosti i bolesti nije pristupila sudu, ali su činjenice vezane za njeno ranjavanje utvrđene saslušanjem lekara hitne pomoći koji joj je pružio pomoć. Takođe, svedok Milan Jarić je izjavio da je čuo od kolega da je optuženi Bertić prilikom napada ranio neku babu. Optuženi Bertić je negirao da je pucao u bilo koga za vreme akcije. Iskazi oštećenih koji su svedočili o napadu na Kozarac delovali su logično i ubedljivo. Krajnje neubedljiva i kontradiktorna su bila svedočenja policajaca koji su učestvovali u napadu. Dok su jedni govorili da tog dana u Kozarcu nije bilo pucnjave, drugi su govorili da se “pucalo na sve strane” iako u selu nisu naišli na pripadnike hrvatskih snaga.

Na okolnosti ubistva Vinka, Mate, Ivana i Ante Čička 17.10.1991. godine u okolini Belog Manastira svedočilo je nekoliko svedoka. Oštećena Jadranka Čičak, supruga ubijenog Ivana, u svom svedočenju je rekla da su tog dana u njihovo dvorište dolazili optuženi Vukšić, Hrnjak i Zoran Madžarac i tražili da sva četvorica muškaraca dođu u stanicu policije na saslušanje u vezi sa navodnom krađom svinja. Kako tog jutra nisu svi bili kod kuće, popodne su svojim autom otišli u SUP Beli Manastir. Otad ih nije videla. Podudarno svedočenje dala je i njena svekrva Anđa Čičak. Optuženi Vukšić, Strigić i Hrnjak nisu negirali da su oni odvezli

¹¹⁵ Milan Jarić je bio komandant Jedinice za posebne namene SUP-a Beli Manastir, čiji su pripadnici u vreme napada na Kozarac bili optuženi Vukšić, Strigić i Bertić. On je predvodio Jedinicu u ovom napadu.

četvoricu Čičkovih nadomak Belog Manastira i da su tada ubijeni. Za njihovo ubistvo optuženi su se međusobno optuživali. Optuženi Strigić i Hrnjak su optuživali optuženog Vukšića i Zorana Madžarca, dok je optuženi Vukšić optuživao njih dvojicu.

Nakon što su saslušani svjedoci predloženi od strane Tužilaštva, 12.12.2011. godine počeli su da svedoče svjedoci odbrane optuženih.

20. Slučaj *Bijeljina*

TRZ je 5.06.2011. godine podiglo optužnicu protiv Dragana Jovića, Zorana Đurđevića i Alena Ristića¹¹⁶ zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. I KZ SRJ. Optuženima se stavlja na teret da su u večernjim satima 14.06.1992. godine u Bijeljini, zajedno sa Miloradom Živkovićem¹¹⁷ i Danilom Spasojevićem¹¹⁸, pod pretnjom oružjem ušli u kuću oštećenog Rame Avdića. Rama i njegovu suprugu odvojili su u jednu sobu, a njegovu ćerku Nizamu i snahu Hajrete u drugu sobu. Dok su jedni pazili na ukućane da ne pobegnu, drugi su pretresali stan i oduzeli oštećenom Rami oružje koje je legalno posedovao, kao i novac i nakit koji su pronašli u kući. Zatim su oštećenima Nizami i Hajreti naredili da sa sebe skinu svu odeću nakon čega su ih silovali i nad njima vršili protivprirodni blud. Optuženi Jović je oštećenom Rami stavio vrh cevi svoje puške u usta i ispalio metak, nakon čega je oštećeni pao mrtav. Odmah posle toga optuženi su napustili kuću i sa sobom povelii oštećene Nizamu i Hajrete koje su bile bez odeće. Zatim

116 Optuženi Ristić se nalazi u pritvoru Višeg suda u Beogradu od 8.02.2011, a optuženi Jović i Đurđević od 18.02.2011. Sva trojica su na ratište u BiH otišli kao dobrovoljci Srpske radikalne stranke.

117 Okrivljeni je u bekstvu.

118 Okružno tužilaštvo u Bijeljini [BiH] je 17.11.2009. podiglo optužnicu protiv Danila Spasojevića zbog učesća u ovom zločinu.

su otišli do obližnje kuće, odakle su od oštećene Dese Todorović oduzeli novac, nakit i ključeve od auta kojim su krenuli ka Brčkom. Kada su došli do mesta Ljeljenča, zaustavili su auto, izveli oštećene Nizamu i Hajretu, ponovo ih silovali i nad njima vršili protivprirodni blud, nakon čega su napustili lice mesta, a oštećene ostavili na putu.

Suđenje je počelo 4.07.2011. godine¹¹⁹ saslušanjem optuženih pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu¹²⁰.

Tokom dosadašnjeg postupka, okolnosti događaja su u velikoj meri razjašnjene, naročito svedočenjima oštećene Fate Avdić, njene ćerke Nizame i snahe Hajrete¹²¹. Oštećene Fata i Nizama su neposredno svedočile.

Optuženi su priznali da su upali u kuću oštećenih, a optuženi Jović priznao je ubistvo Rame Avdića. Niko od optuženih nije priznao silovanje oštećenih Nizame i Hajrete, kao ni krađu dragocenosti iz kuća Rame Avdića i Dese Todorović. Odbrane optuženih bile su usmerene na minimiziranje njihovog učešća u ovom zločinu. Optuženi Jović tvrdi da je oštećenog Ramu ubio iz nehata i sa udaljenosti od jednog metra. Odbranu optuženih doveli su u pitanje oštećeni i sudsko-medicinski veštak koji je potvrdio da je oštećeni Ramo ubijen na način opisan u optužnici. Saslušan je i policijski inspektor koji je saslušavao optužene koji su bili uhapšeni iste noći kada je izvršen napad. On je svedočio da su kod optuženih pronađene ukradene dragocenosti iz

119 Do kraja 2011. godine održano je 7 dana suđenja, na kojima je saslušano 10 svedoka od kojih 4 svedoka oštećenih.

120 Predsednik veća je sudija Vinka Beraha-Nikićević, a članovi veća su sudija Snežana Garotić-Nikolić i sudija Rastko Popović.

121 Oštećena Hajrete Avdić je pristala da da izjavu sudu, ali zbog trauma koje je preživela od strane optuženih nije želela da se sretne sa njima, niti je želela da joj se pokazuju njihove fotografije. Iz tog razloga predsednica veća je 12.12.2011. ispitala oštećenu u prostorijama Ambasade Republike Srbije u Beču, gde oštećena trenutno živi.

kuća Rame Avdića i Dese Todorović, koje su porodicama vraćene. Radi potpunog razjašnjenja okolnosti slučaja, kao svedok je pozvan i Danilo Spasojević.

21. Slučaj *Bitići/Bytyqi*

Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije je 23.08.2006. godine podiglo optužnicu protiv Sretena Popovića i Miloša Stojanovića zbog krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz čl. 144 KZ SRJ. Optuženom Sretenu Popoviću, koji je u vreme događaja bio komandir voda Operativno-poternih grupa (OPG) koje su pripadale 124. interventnoj brigadi PJP MUP-a Srbije, stavljeno je na teret da je naredio optuženom Milošu Stojanoviću, pripadniku voda Operativno poterne grupe (OPG), da sa još nekoliko pripadnika jedinice, oštećene Agrona, Yllija i Mehmeta Bytyqi, pripadnike dobrovoljačke grupe *Atlantske brigade* oružane formacije OVK, nakon izlaska iz Okružnog zatvora u Prokuplju, liši slobode i dovede u Nastavni centar PJP-a u Petrovom Selu kod Kladova. Optuženi Stojanović se tereti da je 8.07.1999. godine trojicu braće Bytyqi lišio slobode prilikom njihovog izlaska iz zgrade Okružnog zatvora u Prokuplju, nakon izdržane kazne zbog ilegalnog prelaska granice. Oštećene je sa kolegama prevezao do Nastavnog centra PJP, gde ih je predao optuženom Popoviću. Optuženi Popović ih je zatvorio u prazan magacin u okviru Nastavnog centra. U večernjim satima 9.07.1999. godine, iako je mogao znati da će oštećeni biti likvidirani, predao ih je nepoznatim pripadnicima SAJ i MUP-a koji su ih vezali žicom i vozilom odvezli do jame za odlaganje smeća, takođe u okviru Nastavnog centra. Tu su iz vatrenog oružja pucali u potiljačni deo glave sve trojice, od čega je nastupila njihova smrt. Posmrtni ostaci oštećenih su ekshumirani 14.06.2001. godine iz masovne grobnice, skrivene na prostoru kampa PJP u Petrovom Selu. Ruke su im bile vezane žicom, a na potiljku su imali prostrelne rane nanete vatrenim oružjem.

I Suđenje je počelo 13.11.2006. godine pred Većem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu¹²². Optuženi su u svoju odbranu izjavili da su oštećene preuzeli po naređenju generala Vlastimira Đorđevića, koji je u vreme događaja bio pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Republike Srbije. Nisu znali da su oštećeni bili pripadnici OVK i nisu ih smatrali ratnim zarobljenicima. Prema njima su postupali korektno. Kao mogući razlog zbog koga su oni, kao pripadnici PJP, bili angažovani za deportaciju braće Bytyqi, naveli su da su trojica Albanaca bili američki državljani, pa je bilo potrebno da se zadatak obavi što profesionalnije. Oštećene su odveli u Nastavni centar Petrovo Selo, koji se nalazi blizu granice sa Rumunijom, jer su verovali da ih je tamo trebalo deportovati. Kao razlog zašto nisu imali pismeno naređenje generala Đorđevića za deportaciju oštećenih, naveli su da kod njih u jedinici usmeno naređenje ima istu snagu kao pismeno, kao i da ovakva vrsta poslova ne spada u njihovu primarnu nadležnost, tako da nisu upoznati sa procedurom u takvim slučajevima.

94

Svi saslušani svedoci su pripadnici MUP-a Republike Srbije. Većina njih su bili pripadnici JSO koji su bili angažovani kao instruktori obuke u kampu u Petrovom selu. Pred sudom su tvrdili da su za ubistvo braće Bytyqi i masovnu grobnicu u okviru Nastavnog centra u Petrovom Selu saznali iz medija nekoliko godina kasnije, a da u vreme dok su bili u kampu nisu primetili ništa sumnjivo. Nekoliko svedoka, koji su na obuku u Petrovom Selu došli iz policijskih stanica i jedinica koje nisu učestvovalе u oružanim sukobima na Kosovu, svedočili su o strahu koji je vladao u kampu i zabrani kretanja. Tok prvostepenog suđenja redovno su pratili dvojtroje pripadnika bivše JSO, što je kod posmatrača suđenja, porodice oštećenih i njihovih punomoćnika stvaralo utisak da svojim prisustvom pokušavaju da zastraše svedoke.

¹²² Predsednik veća je bio sudija Vesko Krstajić, a članovi veća sudija Vinka Beraha-Nikićević i sudija Snežana Nikolić-Garotić.

Posle gotovo tri godine trajanja postupka, 22.09.2009. godine, sud je doneo presudu kojom su optuženi Popović i Stojanović oslobođeni optužbe. U obrazloženju presude veće je navelo da navodi optužnice nisu dokazani i da u postupcima optuženih nije bilo protivpravnosti, već da su oni postupali u skladu sa pravilima službe.

II Postupajući po žalbi TRZ, Apelacioni sud u Beogradu je 1.11.2010. godine ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Posle višemesečnih odlaganja, ponovljeno suđenje je počelo 23.09.2011. godine pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu¹²³.

Optuženi Popović i Stojanović¹²⁴ su se izjasnili da ne priznaju izvršenje krivičnog dela, i da ostaju pri odbrani koju su dali na glavnom pretresu u prvom prvostepenom postupku.

Svi dosad saslušani svedoci¹²⁵ takođe tvrde da su o sudbini braće Bytyqi i masovnim grobnicama u policijskom kampu u Petrovom Selu saznali iz medija.

123 Predsednik veća je sudija Rastko Popović, a članovi veća sudija Vinka Beraha-Nikićević i sudija Snežana Nikolić-Garotić.

124 Optuženi se brane sa slobode i obavljaju svoje redovne dužnosti u odredima Žandarmerije gde su stalno zaposleni.

125 Do kraja 2011. godine održana su tri dana suđenja na kojima su saslušani optuženi i ispitano 8 svedoka.

22. Slučaj *Ćuška/Qushk*¹²⁶

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, u veću kojim predsedava sudija Snežana Garotić-Nikolić¹²⁷, otvorilo je glavni pretres dana 20.12.2010. godine u postupku protiv okrivljenih Toplice Miladinovića, Srećka Popovića, Slaviše Kastratovića, Bobana Bogićevića, Zvonimira Cvetkovića, Radoslava Brnovića, Vidoja Korićanina, Veljka Korićanina i Abdulaha Sokića zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 KZ SRJ, u saizvršilaštvu u vezi sa čl. 22 KZ SRJ.

Optužnicom Tužilaštva za ratne zločine od 10.09.2010. godine okrivljenima je stavljeno na teret da su, za vreme oružanog sukoba između snaga SRJ – VJ/MUP RS sa jedne strane, i koalicije NATO snaga i pripadnika OVK sa druge strane, koji se odvijao u periodu od 23.03. do 20.06.1999. godine, na području Kosova, okrivljeni Toplica Miladinović, komandant 177. VTO Peć/Pejë, pokojni Nebojša Minić, komandir prvog voda 177. VTO, zvanog *Šakali*, kao i pripadnici te jedinice okrivljeni Srećko Popović, Slaviša Kastratović, Zvonimir Cvetković i Boban Bogićević a zajedno sa okrivljenima Rankom Momićem, Zoranom Obradovićem, Milojkom Nikolićem, Sinišom Mišićem, Sinišom Dunderom i Predragom Vukovićem prema kojima je krivični postupak razdvojen, kao i sa ostalim NN pripadnicima *Šakala* i pripadnicima TO, među kojima i sa okrivljenim

96

126 Švedsko tužilaštvo podiglo je 11.09.2011. godine optužnicu protiv Milića Martinovića, pripadnika Operativno poternih grupa Posebnih jedinica policije MUP Republike Srbije, kojima je komandovao Goran Radosavljević zvan *Guri*, za zločine protiv čovečnosti. Tužilac Lars Hedval optužio je Martinovića za učešće u ubistvu 44 Albanca u selu *Ćuška/Qushk*, 14.05.1999. godine. Za ratne zločine počinjene u selu *Ćuška/Qushk*, sudi se i u Srbiji, pred sudskim većem Odeljenja za ratne zločine, s tim da se za ubistvo albanskih civila terete pripadnici 177. Vojno-teritorijalnog odreda a ne pripadnici PJP. U toku glavnog pretresa, pred Okružnim sudom u Stockholmu svedočili su zamenik tužioca za ratne zločine Republike Srbije, Dragoljub Stanković, na poziv odbrane optuženog Martinovića, i Nataša Kandić, u svojstvu eksperta ljudskih prava, na poziv Tužilaštva.

127 Članovi sudskog veća su sudija Rastko Popović i sudija Vinka Beraha Nikićević.

Veljkom Korićaninom i okrivljenima Zoranom i Vidojem Jašovićem prema kojima je krivični postupak razdvojen, i sa pripadnicima rezervnog i aktivnog sastava policije među kojima i okrivljenima Vidojem Korićaninom i Radoslavom Brnovićem, koji su se dobrovoljno pridružili jedinici *Šakali*, u cilju proterivanja albanskog stanovništva sa ovog područja, uspostavljanja potpune kontrole nad celom teritorijom Kosova i stvaranju etnički čistog područja, naredili i dana 14.05.1999. godine izvršili oružani napad na celokupno civilno stanovništvo sela Čuška/Qushk. Tom prilikom su vršili pojedinačna i grupna ubistva, primenjivali mere zastrašivanja i terora, paljenjem uništavajući kuće, prateće objekte i motorna vozila. Lišeno je života ukupno 44 civila i uništeno više od 40 porodičnih kuća i više od 40 pratećih objekata, 3 kamiona, 5 putničkih vozila i 3 traktora. Prisvajali su imovinu albanskih civila oduzimajući od njih novac (ukupno više od 125.000 DM), nakit i dragocenosti u neutvrđenoj vrednosti i oduzeli više putničkih vozila i dva kamiona, bez opravdane vojne potrebe. Izvršili su i raseljavanje preživelog civilnog stanovništva, sa ciljem da se ono preseli u Republiku Albaniju, proteravši na taj način iz sela Čuška/Qushk više od 400 žena, dece i staraca.

97

Nakon podizanja optužnica¹²⁸ protiv okrivljenih Zorana Obradovića, Milojka Nikolića, Ranka Momića i Siniše Mišića, krivični postupci protiv njih spojeni su sa prethodno započetim postupkom protiv okrivljenih Toplice Miladinovića i dr.

TRZ je odustalo od krivičnog gonjenja okrivljenih Saše Džudovića, Vidoja i Zorana Jašovića, pa je sud dana 02.09.2011. godine u odnosu na njih rešenjem obustavio postupak.¹²⁹

128 TRZ je podiglo optužnicu protiv Zorana Obradovića 01.04.2011. godine, protiv Milojka Nikolića 27.04.2011. godine, protiv Ranka Momića 31.05.2011. godine i protiv Siniše Mišića 07.11.2011. godine.

129 Saša Džudović, Vidoje Jašović i Zoran Jašović bili su obuhvaćeni Zahtevom za sprovođenje istrage TRZ od 13.03.2010. godine zajedno sa preostalim okrivljenima.

U svojim odbranama, svi okrivljeni su negirali izvršenje krivičnog dela koje im je optužnicom stavljeno na teret. Pojedini ističu da nikada nisu bili u selu Ćuška/Qushk, da su za počinjene zločine čuli tek po okončanju ratnih sukoba, iz medija ili, poput prvookrivljenog Miladinovića, tek po pokretanju sudskog postupka. Sa druge strane, okrivljeni Popović, Bogićević, Sokić, Obradović, Nikolić i Momić priznaju da su kritičnog dana bili u selu Ćuška/Qushk, kao pripadnici 177.VTO, ali poriču da su učestvovali u izvršenju zločina.

98

Tokom dokaznog postupka ispitan je veći broj svedoka¹³⁰, koji su svojim iskazima značajno doprineli utvrđivanju činjeničnog stanja, potvrđujući u većem delu sve navode optužnice. Kao zajednička karakteristika svih izjava oštećenih može se navesti identičan opis scenarija po kome se odvijao napad na selo Ćuška/Qushk: pretres kuća, isterivanje ukućana i njihovo okupljanje na jednom mestu; pljačkanje i otimanje lične imovine, dokumenata, novca, dragocenosti i motornih vozila; potom izdvajanje pojedinih lica, uglavnom muškaraca, i lišavanje života izdvojenih, u više navrata na očigled okupljenih seljana; a zatim proterivanje iz sela preostalog dela stanovništva i paljenje njihovih kuća. Treba istaći i da je kod pojedinih svedoka, prilikom davanja iskaza, bilo upadljivo „kratko pamćenje“, strah i želja da se otkloni bilo kakva mogućnost sopstvene umešanosti i eventualne odgovornosti za počinjene zločine, kao i prebacivanje odgovornosti za propuste u radu, sa vojske na policiju i obrnuto. Ovo je posebno bilo uočljivo kod svedoka Borislava Vlahovića, tadašnjeg načelnika SUP-a Peć, Milička Jankovića, tadašnjeg komandanta Oklopnog bataljona 125. motorizovane brigade VJ i Duška Antića, tadašnjeg komandanta Vojnog odseka Peć.

Najznačajni i najubedljiviji svedok je svakako zaštićeni svedok PS - Zoran Rašković. Na početku svog šestodnevnog svedočenja, Zoran Rašković je zahtevao da svedoči bez mera zaštite, pod punim imenom

¹³⁰ Tokom 2011. godine ispitano je ukupno 37 svedoka, od čega 21 svedok oštećenih.

i prezimenom, uz obrazloženje da želi da gleda okrivljene u oči i da svima kaže šta misli o njima i zločinima koje su počinili. Sudsko veće mu je odobrilo da svedoči bez mera zaštite i svedok je svoje izlaganje započeo detaljnim opisom svog dolaska i priključenja 177. VTO, pojašnjavajući komandnu strukturu jedinice kao i njen sastav. Opisao je komandira prvog voda 177. VTO Nebojšu Minića, zvanog Mrtvi, kao surovog čoveka, jako nezgodnog karaktera, koji je prethodno 15 godina proveo u zatvoru, dodajući da je Minić prvog „Šiptara“ ubio kada je imao samo 13 godina. Nakon početka bombardovanja, Minić je odmah sutradan okupio desetoricu svojih prijatelja među kojima su bili okrivljeni Ranko Momić, Zoran Obradović, Siniša Mišić, Miloško Nikolić, Slaviša Kastratović i Srećko Popović. Svedok je slikovito objasnio da u to vreme nisu imali uniforme i da su više ličili na „ekipu“ nego na vojsku. Kritičnog dana, a pošto je prethodno bio u komandi VJ kod prvookrivljenog Toplice Miladinovića, Minić naređuje pokret rečima da idu da „love Nemce“. Oko 25 do 30 pripadnika jedinice *Šakali*, sa 7 do 10 vozila, nakon što su lice namazali garom i bojama, krenuli su u selo Čuška/Qushk, gde se već nalazilo oko 10 pripadnika rezervnog sastava TO i više pripadnika policije. Zaustavili su se u centru sela i krenuli „po ustaljenom principu“, pošto im ovo nije bila prva akcija. Dele se u 4 grupe, tako što jednu predvodi Minić, drugu okrivljeni Popović, treću okrivljeni Momić i četvrtu okrivljeni Nikolić. Svedok je posebno naglasio da u tom trenutku u selu Čuška/Qushk nije bilo „terorista“, niti je iko pucao na njih. Žena, deca i starci skupljaju se u centru sela i, po rečima svedoka, „počinje ratište“. U trenutku kada su stigli u selo, video je kako okrivljeni Sokić ubija dva Albanca, koji su krenuli ka njima i pitali ih „treba li nešto“. Nešto kasnije video je okrivljenog Popovića kako strelja tri Albanca ispred jedne kuće, a video je i 25 muškaraca koji stoje u vrsti na drugom kraju sela i nakon toga čuo pucnjavu. Svedok je video i okrivljene Momića, Nikolića i Mađa Vukovića kako uvode 15 Albanaca u jednu kuću, nakon čega su se iz iste čuli rafali. Nakon što su im pripadnici jedinice *Šakali* oduzeli novac i druge dragocenosti, albanski civili bivaju prisiljeni da pakuju stvari na traktore i druga vozila i napuste selo. Iz sela Čuška/Qushk *Šakali* se upućuju u selo Pavljane/Pavlan, gde na ulazu u samo selo sreću jednog Albanca kome okrivljeni Popović,

uz reči „za Srbiju“, puca u glavu. U istom selu, okrivljeni Momić siluje i ubija jednu Albanku, za koju svedok pretpostavlja da je bila trudna. Posle 40 minuta napuštaju selo Pavljane/Pavlan i stižu u selo Zahać/Zahaq, gde se ponovo dele u više grupa, ulaze u kuće, pljačkaju, pale ih i proteruju zatečeno stanovništvo. Nakon povratka u Peć/Pejë, prvi put čuje ime Agim Čeçu i saznaje da mu je Minić u selu Čuška/Qushk zaklao oca. Sakupljaju oteti novac i dragocenosti i odlaze u štab kod okrivljenog Toplice Miladinovića. Reagujući na njegovo svedočenje, okrivljeni Mišić nazvao je svedoka „Vukom Brankovićem“. Na ove reči, svedok je rekao da mu je posebno drago što je izdajnik, kada ga takav čovek naziva izdajnikom, i da će uvek biti izdajnik takvog Srbina.

100

Govoreći o brutalnosti pripadnika jedinice *Šakali*, naveo je da su okrivljeni Sokić i još neki članovi jedinice bacali bombe u krilo deci od 4-5 godina starosti. Svedok je *Šakale* opisao kao najsuroviju jedinicu na Kosovu 1999. godine, koja je obavljala najprljavije poslove koje niko drugi nije hteo. Za njihove akcije i brutalnosti znalo se na području šireg rejona Peći/Pejë, tako da su i oficiri VJ morali biti upoznati sa njihovim delovanjem. Uglavnom bi, posle svake akcije, svedok pratio Nebojšu Minića do komande VJ, gde bi Minić išao na sastanak sa okrivljenim Toplicom Miladinovićem. Govoreći o akcijama jedinice *Šakali*, svedok je naveo da su pored Čuške/Qushk, pripadnici ove jedinice izvršili teške zločine i opustošili selo Ljubenić/Lubeniq, Pašino selo/Katundi i Ri i naselje Brežanik/Brezhenik u Peći/Pejë. Prema svedoku, najteži zločin izvršili su u Ljubeniću/ Lubeniq, gde je na gomili bilo naslagano 100 leševa albanskih civila. Kao posledica delovanja jedinice *Šakali*, kolone proteranih Albanaca su, iz dana u dan, išle ka Albaniji. Jedina naredba komadanta Nebojše Minića zvanog Mrtvi uvek je bila „da se ćera gamad“. Istakao je da se okrivljeni Zvonimir Cvetković, Vidoje Korićanin i Veljko Korićanin nisu nalazili u selu Čuška/Qushk u vreme izvršenja zločina, kao ni okrivljeni Radoslav Brnović.

Branioci i okrivljeni pokušali su da degradiraju kredibilitet svedoka navodeći da je višestruko osuđivani kriminalac i narkoman. Okrivljeni Srećko Popović ga je tokom ispitivanja nazivao pogrdnim imenima i u

jednom momentu uputio salve ružnih reči i uvreda zameniku tužioca. Ovakva atmosfera i konstantni ispadi okrivljenih prinudili su sudsko veće da promenom sudnice pokuša da očuva red i bezbednost tokom glavnog pretresa.

Svedok Zoran Rašković zatražio je zaštitu od suda zbog pretnji i pritisa kojima je izložen, a nakon što je započeo višednevno davanje svog iskaza. Naveo je da mu je visoki funkcioner policije, koji je zadužen za njegovu bezbednost, rekao da su i Albanci vršili zločine, ali da oni svoje svedoke ubijaju, pa da ne može ni on da očekuje da ga neko tapše po ramenu. Njegovim roditeljima koji žive u izbegličkom kampu prećeno je smrću, a brat, koji nikad nije učestvovao u ratu, maltretiran je u prostorijama MUP-a. Policajac koji treba da mu pruži zaštitu naziva ga "smradom" i govori mu da mu se gadi. Na kraju, postavio je pitanje da li je društvo u Srbiji spremno za ovakva svedočenja i zatražio da mu se kaže ako nije, pošto ne želi da „završi bez glave“, kao neki zaštićeni svedoci, dodavši da njega mogu i da ubiju, ali istinu ne.

101

Početak glavnog pretresa obeležili su neprofesionalni istupi branilaca koji su na sve načine, protivno zakonu i kodeksu profesionalne etike advokata, pokušavali da ospore pravo punomoćnicima oštećenih¹³¹ da učestvuju u postupku. Iako za to nisu imali zakonsko utemeljenje, insistirali su da se punomoćnicima onemogući dalje zastupanje oštećenih. Postavljanjem pitanja njihove stručnosti pokušavali su da omalovaže njihov rad, tražili da im se ograniči pravo postavljanja pitanja, pa čak i nepristojno dobacivali, koristeći se vulgarnim jezikom i uvredama. Ovakvo ponašanje branilaca navelo je punomoćnika oštećenih, advokata Mustafu Radoniqi, da istakne kako oseća neprijateljstvo od strane svojih kolega. Isto tako, upadljiva su i nastojanja određenih branilaca da unošenjem politike u ovaj postupak, skrenu fokus pažnje sa teških

131 U ime FHP-a, punomoćnici oštećenih bili su Nataša Kandić, advokat Mustafa Radoniqi i Slavica Jovanović.

zločina koji se okrivljenima stavljaju na teret i pretvore sudnicu u poligon za odbranu „nacionalnih interesa“.

Predsednica veća je dobrim i sigurnim rukovođenjem glavnim pretresom stavila do znanja da neće tolerisati ometanje postupka. Na žalost, i pored toga, u nastavku pretresa, dolazilo je do ispada određenih branilaca, kojima su remetili red i usporavali postupak.

Ovakvoj atmosferi, svojim neformalnim ponašanjem i ležernim pristupom, delom doprinosi i zastupnik javne optužbe¹³². Često uzimanje reči protivno pravilima postupka, neprikladno komentarisanje i ulaženje u verbalne rasprave kako sa braniocima, tako i sa većem, na način nedostojan nosiocu tako važne državne funkcije, devalvira značaj samog postupka. Postupajući zamenik tužioca očigledno je nesvestan da time izaziva nepoverenje oštećenih i ohrabruje okrivljene i njihove branioce u iskazivanju nepoštovanja prema njemu samom i drugim učesnicima u postupku, a posredno i državi, koju upravo on i predstavlja i čiji autoritet na ovakvim suđenjima neizbežno biva testiran.

102

Imajući u vidu činjenično stanje utvrđeno u dosadašnjem delu postupka, može se očekivati da Tužilaštvo za ratne zločine proširi optužnicu i istom obuhvati i zločine počinjene u selima Pavljane/Pavlane, Zahać/Zahaq i Ljubenić/Lubeniq.

23. Slučaj Zvornik II

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, u veću kojim je predsedavala sudija Tatjana Vuković, donelo je, dana 22.11.2010. godine,

¹³² Zamenik tužioca za ratne zločine Dragoljub Stanković.

presudu kojom je okrivljene Branka Grujića i Branka Popovića oglasilo krivim za izvršenje krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 KZ SRJ, kao saizvršioce, u vezi sa čl. 22 KZ SRJ, a okrivljenog Branka Popovića i u pomaganju, u vezi sa čl. 24 KZ SRJ i osudilo ih na kazne zatvora - okrivljenog Branka Grujića u trajanju od 6 godina, a okrivljenog Branka Popovića u trajanju od 15 godina.

Apelacioni sud u Beogradu je dana 3.10.2011. godine svojom presudom u potpunosti potvrdio prvostepenu presudu i odbio kao neosnovane žalbe Tužioca za ratne zločine, okrivljenih i njihovih branilaca.

I Prvostepenom presudom utvrđeno je da su, za vreme oružanog sukoba na teritoriji BiH, u periodu od maja 1992. do jula 1992. godine, na području opštine Zvornik, kao pripadnici srpske strane u sukobu, Branko Grujić, u svojstvu predsednika Privremene vlade i člana Ratnog štaba i Ratnog sekretarijata i Branko Popović, pod lažnim imenom Marko Pavlović, u svojstvu komandanta Štaba Teritorijalne odbrane, člana Ratnog štaba i komandanta Vojno-teritorijalne komande, koje funkcije su obavljali u novoformiranoj srpskoj opštini Zvornik, po prethodnom dogovoru i zajedničkoj odluci, uzeli za taoce civile, vojno sposobne muškarce muslimanske nacionalnosti i to dana 27.05.1992. godine 174 lica iz sela Divič, a dana 1.06.1992. godine oko 700 lica iz sela Klisa, Đulići, Grbavci, Kučić Kula, Grebe, Šetići, Čelišmani, Radave, Sjenokosa i drugih mesta naseljenih muslimanskim stanovništvom.

Iz grupe od oko 500 civila muslimanske nacionalnosti iz sela Divič, po naređenju Branka Popovića, naoružani pripadnici TO Zvornik izdvojili su 174 muškarca i sproveli ih do upravne zgrade preduzeća *Novi izvor*, gde su boravili u zatvorenoj prostoriji, pod stražom, dva dana, da bi potom 29.05.1992. godine preostala 162 lica (nakon odvođenja jedanaest i odlaska u razmenu jednog lica) prebacili i zatvorili u Dom kulture u Čelopeku. Tu su ih kao taoce držali do 1.07.1992. godine, iako u ovom Domu nije bilo minimalnih propisanih uslova za boravak - ležaja, pokrivača, uslova za održavanje lične higijene, vode za umivanje, kupanje i sl, a što su svesno propustili da obezbede, čime su nečovečno postupali

prema njima, ugroživši im mentalno i fizičko zdravlje. Dana 1.07.1992. godine nerazmenjeni i preživeli taoci, njih oko 116, prebačeni su u zatvor osnovan u zgradi Suda za prekršaje u Zvorniku, odakle su 15.07.1992. godine preživela 83 zatvorenika prebačena u logor *Batković*, na razmenu.

Nakon postignutog dogovora o iseljenju Muslimana iz Klise, Đulića i drugih sela naseljenih muslimanskim stanovništvom, između predstavnika srpske opštine Zvornik i predstavnika Muslimana iz Klise, okrivljeni su odlučili da se ovaj dogovor ne ispoštuje i iz grupe od 5000 civilnih lica, po naređenju okrivljenih, pripadnici TO Zvornik silom su izdvojili oko 700 muškaraca, vojno sposobnih Muslimana i zatvorili ih u *Tehničko-školski centar (TŠC)* u Karakaju, u prostoriju potpuno neodgovarajuću njihovom broju, bez dovoljnog dotoka svežeg vazduha, usled čega se u toj prostoriji, istog dana, ugušilo više lica. Na ovaj način okrivljeni su prema njima nečovečno postupali, propustivši da im obezbede minimalne propisane uslove za boravak, kao garanti njihove zaštite, ostavljajući ih u takvim uslovima sve do 5.06.1992. godine, kada su taoce izmestili u Dom kulture u Pilici.

104

Dana 26.06.1992. godine okrivljeni su, po prethodnom međusobnom dogovoru i zajedničkoj odluci, prinudno raselili muslimansko stanovništvo sela Kozluk, ukupno 1649 lica, koje su pripadnici TO i policije Zvornik, kao i pripadnici tenkovske čete JNA i čete vojne policije Zvorničke brigade, nakon što su prvo vojno zauzeli Kozluk, uz oružanu pratnju odveli u Loznicu (Srbija). Posle toga, ovi civili su prebačeni na Palić kod Subotice, gde im je SUP Subotica po ubrzanom postupku izdao putne isprave, sa kojima nakon par dana prelaze u Mađarsku, a potom i u druge evropske zemlje.

Navedenom presudom utvrđeno je i da je osuđeni Branko Popović nečovečno postupao prema oštećenima Ramizu Smailoviću i Spomenki Stojkić, tako što je dana 16.05.1992. godine, sa jednim neidentifikovanim pripadnikom TO, došao u zatvor u Sudu za prekršaje u Zvorniku, naredio Ramizu Smailoviću da legne leđima na pod, nakon čega ga je NN pripadnik TO, koji je bio u pratnji osuđenog Popovića, a uz njegovu saglasnost,

tukao po grudima, nogama na kojima je imao obuvane vojničke čizme, dok je Spomenku Stojić prilikom ispitivanja vređao, nazivajući je pogrdnim imenima i tukao je šamarima. Takođe, osuđeni Popović je oštećenu Spomenku Stojić i Abdulaha Buljubašića zvanog Bubica lišio prava na pravilno i nepristrasno suđenje, tako što je naredio da se Spomenka Stojić zatvori u Sudu za prekršaje, bez odluke suda, nakon čega je premeštena u zgradu *Novog izvora*, gde je ukupno provela 76 dana, dok je oštećeni Bubica po njegovom naređenju, bez odluke suda, bio zatvoren na poljoprivrednom dobru *Ekonomija*, gde su ga pripadnici TO Zvornik ispitivali, tukli i mučili, posle čega je prebačen u zatvor Suda za prekršaje, odakle je odveden i lišen života od strane nepoznatih pripadnika TO. Osuđeni Popović je svesno propustio da zaštiti njegov život, čime je pomogao NN pripadnicima TO u njegovom lišenju života.

U periodu od 29.05. pa do 01.07.1992. godine, za vreme dok su u Domu kulture u Čelopeku bila zatvorena 162 taoca, civila prebačena iz zgrade *Novog izvora*, osuđeni Popović svesno je propustio da zaštiti njihov život i telesni integritet, čak i nakon upoznavanja sa činjenicom da pripadnici TO ulaze u Dom kulture u Čelopeku i ubijaju i nanose telesne povrede zatočenima, čime je pomogao u ubijanju i telesnom povređivanju oštećenih, od kojih je najmanje 27 ubijeno a 20 ranjeno. Isto tako, propustio je da obezbedi život i telesni integritet talaca zatvorenih u TŠC u Karakaju, u periodu od 01.06. do 05.06.1992. godine, a potom u Domu kulture u Pilici, u periodu od 05.06. do 08.06.1992. godine, a koje su pripadnici TO tukli, fizički mučili i ubijali, čime je pomogao neposrednim učiniocima u njihovom lišavanju života. Od ukupnog broja talaca zatvorenih u TŠC u Karakaju, od kojih su preživeli prebačeni u Dom kulture u Pilici, u masovnim grobnicama pronađeno je i identifikovano ukupno 352 lica.

Neki pripadnici TO Zvornik, pod komandom osuđenog Branka Popovića, kao neposredni učinioci navedenih ubistava i telesnih povređivanja civila muslimanske nacionalnosti, osuđeni su pravnosnažnom presudom u predmetu *Zvornik I*, dok je nekima od njih izrečena prvostepena presuda u predmetu *Zvornik III/IV*.

Svestranom i temeljnom ocenom dokaza izvedenih tokom postupka, prvostepeni sud je utvrdio uglavnom pravilno i detaljno činjenično stanje. Međutim, sud je našao da nije dokazano da su optuženi prinudno i nezakonito raselili Muslimane iz sela Skočić dana 26.06.1992. godine, te je ta radnja izostavljena iz izreke presude. Ovakav zaključak suda teško se može opravdati i krajnje je diskutabilan, imajući u vidu da je i sâm sud utvrdio da je na području cele opštine Zvornik, pa tako i u selu Skočić, vladala atmosfera straha, da se pucalo po selima, da su kuće, sena i štale paljene, stanovništvo isterivano iz kuća i zastrašivano, čak i od strane naoružanih komšija Srba, da su se meštani Skočića žalili svedoku Fadilu Banjanoviću (predsedniku Mesne zajednice Kozluk) kako ne mogu više da trpe teror, da su bili upoznati sa nezakonitim zatvaranjima Muslimana sa područja opštine Zvornik, da je Skočić udaljen od Kozluka svega 2 km, da su Skočićani u familijarnim vezama sa meštanima Kozluka, da je Banjanović vodio brigu o njima kad god su imali neki problem, te da je bilo potpuno prirodno da i oni krenu sa meštanima sela Kozluk, a kako navodi svedok Banjanović „da su ostali ne znam šta bi bilo sa njima“. U prilog ovome svakako govori i činjenica da je dana 11.07.1992. godine u Skočiću ubijeno 22 civila, koji nisu napustili selo, a povodom čega je u toku krivični postupak u predmetu *Skočić*, što je sudu svakako poznato. Kao potvrda da se karakter ovakvog raseljavanja ne može ceniti kao dobrovoljan, govori i praksa MKTJ.¹³³

U datom obrazloženju presude, sud navodi da je nesumnjivo utvrđeno da je iz prostorija *Novog izvora*, a pre prebacivanja Divičana u Dom kulture u Čelopeku, odvedeno 11 lica, čiji su posmrtni ostaci kasnije ekshumirani iz jedne od masovnih grobnica, ali se zaključuje da ovaj događaj nije stavljen na teret okrivljenima, pa je izostavljen iz izreke presude. Dalje, u obrazloženju je sud kao nesumnjivo utvrdio da je dana 1.06.1992. godine u Klisi i na Bijelom Potoku ubijeno 6 civila, koji su ekshumirani

¹³³ U predmetu *Stakić* (2006.), Žalbena veće je utvrdilo da su nasilje, pritvaranja, psihološki pritisci i zloupotreba vlasti stvorili atmosferu u opštini Prijedor koja je bila takve prisilne prirode, da se ne može govoriti o dobrovoljnom raseljavanju.

iz jedne masovne grobnice, ponovo navodeći da ubistva, iako prvobitno sadržana u njenoj izreci, nisu preciziranom optužnicom stavljena na teret okrivljenima, pa su morala biti izostavljena iz izreke presude. Ovakvi propusti i aljkavost u radu Tužilaštva za ratne zločine, kojih je bilo kako prilikom podizanja optužnice, tako i tokom samog postupka kada su otkrivene nove činjenične okolnosti, doveli su do izostavljanja pojedinih radnji izvršenja iz izreke sudske odluke, što ne menja samu suštinu ove presude, ali je pokazatelj kvaliteta rada tužilaštva.

Na ovako utvrđeno činjenično stanje, sud je ispravno i precizno primenio materijalno pravo, i to kako odredbe unutrašnjeg krivičnog zakonodavstva, tako i međunarodnog humanitarnog prava, pa je radnje okrivljenih okvalifikovao kao ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Kao oblik učešća okrivljenih u izvršenju krivičnog dela, pored saizvršilaštva, utvrđeno je i pomaganje nečinjenjem, od strane osuđenog Popovića. Na ovaj način, prvi put u praksi domaćih sudova, primenjen je institut koji prema stavu većeg broja autora obuhvata sve aspekte komandne odgovornosti, u slučaju kada je nadređeni znao za zločine. Primena ovog instituta krivičnog prava ima poseban značaj i predstavlja pokušaj da se, usled nemogućnosti primene instituta komandne odgovornosti, koji u vreme izvršenja dela nije bio propisan domaćim zakonodavstvom, premosti ova praznina. Ovakvo razmišljanje ima oslonac i u praksi MKSJ.¹³⁴

107

Odluka o krivičnoj sankciji kojom je osuđenom Branku Popoviću utvrđena kazna zatvora u trajanju od 15 godina, a osuđenom Branku Grujiću kazna zatvora u trajanju od 6 godina, nikako se ne može ceniti kao odluka koja je srazmerna težini izvršenog zločina, prouzrokovanim posledicama, stepenu krivične odgovornosti okrivljenih, a pogotovu kao dovoljna za ostvarivanje svrhe kažnjavanja. Stav suda da je imao

¹³⁴ U predmetu *Krnjelac* (2002.), Pretresno veće je zauzelo stav da je, u slučaju kada su istovremeno ispunjeni uslovi za odgovornost lica i kao pomagača i kao nadređenog, ispravnije okarakterisati radnje okrivljenog kao pomaganje.

u vidu kako su najteže posledice zločina nastupile kao rezultat propusta osuđenog Popovića, učinjene pomaganjem, koji je najblaži oblik sasučesništva, ne samo da nije prihvatljiv već je i u suprotnosti sa činjenicom da se odgovornost okrivljenog može podvesti pod komandnu odgovornost, koja nikako ne može biti blaži oblik saučesništva, već je oblik odgovornosti koji povlači za sobom veći stepen odgovornosti, u ovom slučaju verovatno veći i od samog izvršilaštva. Iako nije mogao da primeni institut komandne odgovornosti, prvostepeni sud je trebalo da ga ima u vidu prilikom izricanja kazne zatvora. Prilikom obrazloženja odluke o krivičnoj sankciji, sud je naveo i da je pri odmeravanju kazne cenjena i očigledna involviranost drugih lica u ovim događajima - bilo neposrednih izvršilaca, bilo onih sa ovlašćenjima sličnim ovlašćenjima okrivljenih - koja nisu izvedena pred lice pravde. Konstatacija o umešanosti još nekih lica je apsolutno tačna, a proizilazi iz brojnih dokaza i iz iskaza mnogih svedoka, koji su naveli da je u vršenju zločina postojao „neki sistem“, da se „politika dogovorila“, da se o svemu odlučivalo na sastancima SDS-a. Ipak, ako se zna da je osuđeni Grujić bio predsednik odbora SDS-a u Zvorniku, da je više svedoka navelo da su čuli da je osuđeni Popović saradnik Resora DB Republike Srbije, da je nekima to i lično rekao, jasno je da su, pored još nekih lica, njih dvojica među kreatorima plana i ljudi čiji je zadatak bio da ovaj zločin sprovedu u delo, pa učešće drugih lica ne može biti cenjeno kao olakšavajuća okolnost za njih. Pogotovo neprimereno odmerenom kaznom osuđenom Grujiću, na granici posebnog minimuma za ovo krivično delo, obesmišljena je svrha kažnjavanja i takvom kaznom ne ostvaruju se njihovi ciljevi - specijalna, a naročito generalna prevencija.

II U obrazloženju svoje odluke, Apelacioni sud navodi da u prvostepenoj presudi nije bilo povreda odredaba krivičnog postupka, da je činjenično stanje tačno i potpuno utvrđeno, da je na isto pravilno primenjeno materijalno pravo, kao i da je odluka o krivičnoj sankciji u skladu sa težinom krivičnog dela i svrhom kažnjavanja.

Međutim, pažljiva analiza činjeničnog stanja, utvrđenog na pomenuti način, dovodi do zaključka da bi po standardima savremenog

unutrašnjeg i međunarodnog krivičnog prava, pravna kvalifikacija bila nešto drugačija. U skladu sa rečenim, radnje okrivljenih koje čine ubistva, mučenja, nečovečna postupanja, povrede telesnog integriteta, prinudno raseljavanje i preseljavanje, uzimanje talaca, lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje, pljačkanje imovine stanovništva, u datim okolnostima i na utvrđeni način predstavljaju progon kao najteži oblik zločina protiv čovečnosti, koji, u vreme izvršenja krivičnog dela, nije bio predviđen u domaćem krivičnom zakonu. Naime, u prilog činjenici da je na širem području opštine Zvornik izvršen progon muslimanskog stanovništva jasno ukazuje mnoštvo dokaza izvedenih pred prvostepenim sudom. Navešćemo samo neke, koji jasno potvrđuju iznesenu tvrdnju.

Iz saglasnih iskaza svedoka, sâm sud je utvrdio i u obrazloženju svoje odluke navodi da je, nakon preuzimanja vlasti u Zvorniku od strane srpske strane u sukobu, početkom aprila 1992. godine muslimansko stanovništvo bilo prisiljeno da se geografski pomera ka Klisi, da su u danima koji su prethodili 1.06.1992. godine, u Klisu počeli da pristižu Muslimani iz sela: Pod Pećinom, Divića, Bijelog Potoka, Lopara, Garevića, Grbavaca, Hajdarevića, Hamzića, Radave, Kučić Kule, Lupa, Đulića, Mahmutovića, Mrakodola, Spreke, Tahića, Ramića, Čelišmana, Đine, Sjenokosa, Kaludrana, Šetića i Tršića, kao i da je predstojalo njihovo iseljavanje. Ovakvo stanje posebno upečatljivo opisuje svedok Fatima Jašarević, koja ističe da je još u aprilu počela pucnjava, da su na pojedina sela bacane granate, da je u maju jedno po jedno selo „čišćeno“ i da se cela okolina Zvornika slivala u Klisu, da je od polovine maja srpska vojska tenkovima prolazila kraj kuća, da su pucali rafali, nestajalo je struje, niko nigde nije smeo da se makne, svi su bili, po rečima svedokinje, „takoreći u loncu“. Svedok Dragan Đokanović u svom iskazu ističe da je u Zvornik došao 11.06.1992. godine kao poverenik Predsedništva Srpske Republike BiH, da je zatekao Zvornik ispražnjen od Muslimana, da je bio prisutan kada je Momčilo Krajišnik u nekom govoru u martu 1992. godine predlagao da se započne sa etničkim razdvajanjem i prisilnim preseljavanjem ljudi, da ne zna ko je podržavao čelne ljude u Zvorniku, ali da je očigledno da su imali nalog

da se Zvornik isprazni od muslimanskog stanovništva i da je sigurno da se zvorničko rukovodstvo nije smelo upustiti u takvu stvar, već je to „neko moćan njima naredio“. Tokom dokaznog postupka pročitana je naredba komandanta brigade srpske vojske *Birač*, majora Svetozara Andrića, od 28.05.1992. upućena Štabu TO Zvornik, a koja je izvedena kao dokaz i pred MKTJ u predmetu *Krajišnik*, u kojoj se između ostalog spominje „...iseljavanje muslimanskog stanovništva koje mora biti organizovano i uvezano sa opštinama preko kojih se vrši iseljavanje, da se iseljavati mogu samo djeca i žene, a muškarce sposobne za borbu ostavljati u logorima radi zamjene...“ Takođe, čitanjem redovnog borbenog izveštaja komandanta Zvorničke brigade, potpukovnika Vidoja Blagojevića, upućenog komandi Istočno-bosanskog korpusa, od 26.06.1992. godine, sud utvrđuje da on obaveštava komandu da je izvršeno iseljavanje muslimanskog stanovništva iz sela Kozluk i zaključuje da to ukazuje na učešće u prinudnom iseljavanju Kozlučana i jedinica koje su tada formalno pripadale Zvorničkoj brigadi vojske Srpske Republike.

110

Imajući u vidu sve navedeno, u konkretnom slučaju je nesumnjivo postojao zločin protiv čovečnosti, uz genocid, jedno od dva najteža krivična dela iz korpusa međunarodnog krivičnog prava.

Predmet *Zvornik II* je jedan od više predmeta pred domaćim sudovima koji se vode ili su se vodili za ratne zločine izvršene na teritoriji opštine Zvornik, ali ga najznačajnijim, a samim tim i predmetom najveće pažnje čini status i odgovornost osuđenih, koji su svojim činjenjem i nečinjenjem, stvorili uslove za zločine drugih lica protiv kojih su vođeni ili se vode preostali postupci. Delovanje osuđenih Branka Grujića i Branka Popovića ne treba posmatrati izolovano, već u kontekstu svih dešavanja na tom prostoru u to vreme i s obzirom na kumulativni efekat, koji se ogleda u etničkom čišćenju celokupnog područja opštine Zvornik. O njihovoj ulozi najbolje govori svedok Milorad Davidović, komandant Savezne brigade Saveznog SUP-a, objašnjavajući da je politika stranke SDS, čiji je predsednik u opštini Zvornik bio Branko Grujić, bila da se Muslimani „organizovano,

planski i sistematski isele sa prostora Republike Srpske“, kao i da je „alfa i omega“ svih zbivanja u Zvorniku bio Branko Popović.

MKSJ je u više svojih odluka zauzeo jasan stav da progon, kao najteži oblik zločina protiv čovečnosti, iziskuje posebno strogu kaznu.¹³⁵

Sve prethodno navedeno upravo dovodi do najvećeg problema i nedostatka konačne odluke Apelacionog suda, a to je odluka o krivičnoj sankciji ili, preciznije, visina izrečenih kazni zatvora osuđenima. Izrečenim kaznama ne samo da nije ostvarena svrha kažnjavanja, već nije ispunjena ni društvena uloga suda kao institucije. U aktuelnom društvenom, istorijskom i političkom trenutku, kada dela ovakve vrste i težine ne prati adekvatna društvena i moralna osuda, Apelacioni sud je morao imati u vidu da njegove odluke nisu samo odraz individualnih stavova i shvatanja svakog sudije i veća pojedinačno, već snažna poruka celom društvu, kojom se iznosi vrednosni sud i pravi civilizacijski otklon prema zločinima najteže vrste, što ovaj u konkretnom slučaju svakako jeste.

III

24. Slučaj *Zvornik III/IV*

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je 13.05.2010. rešenje kojim je krivični postupak protiv optuženih Gorana Savića zvanog Savo i Saše Čilerdžića zvanog Saša zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 KZ SRJ u vezi sa čl. 22 KZ SRJ spojen sa postupkom koji je zbog istog krivičnog dela pokrenut protiv optuženog Darka Jankovića zvanog Pufta.¹³⁶

¹³⁵ Presuda Pretresnog veća u predmetu *Blaškić* (2000.), presuda Pretresnog veća u predmetu *Todorović* (2001.), presuda Pretresnog veća u predmetu *Sikirica* (2001.)

¹³⁶ Optužnicu protiv okrivljenih Gorana Savića i Saše Čilerdžića TRZ je podiglo dana 14.03.2008. godine, a glavni pretres je počeo 04.09.2008. godine. Protiv okrivljenog Darka Jankovića optužnica je podignuta dana 26.04.2010. godine.

Nakon toga, dana 10.09.2010. godine, TRZ je izmenilo i preciziralo optužnicu protiv optuženih Jankovića, Savića i Čilerdžića zbog izvršenja krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl. 142 st. 1 KZ SRJ, u vezi sa čl. 22 KZ SRJ.

Sudsko veće Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, kojim je predsedavala sudija Tatjana Vuković¹³⁷, donelo je 16.12.2011. godine, nakon tri godine suđenja, presudu¹³⁸ kojom je optuženog Darka Jankovića zvanog Pufta oglasilo krivim i osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina, optuženog Gorana Savića oglasilo krivim i osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 1 godine i 6 meseci, dok je optuženog Sašu Čilerdžića oslobodilo krivične odgovornosti.¹³⁹

112 Sud je utvrdio da su optuženi Janković i Savić, zajedno sa osuđenima Draganom Slavkovićem i Ivanom Koraćem, došli 5.05.1992. godine u prostoriju poljoprivrednog dobra Ekonomija u Zvorniku, gde su bili zatvoreni civili muslimanske nacionalnosti, među kojima i Muhamet Redžić, Kemal Kortuković, Bego Bukvić, Nesib Dautović, Ismet Čirak, Abdulah Buljubašić zvani *Bubica* i zaštićeni svedoci *U, 4, H, T, F* i *Beta*, nakon čega su ih tukli rukama i raznim predmetima.

Isto tako, utvrđeno je da su optuženi Savić i osuđeni Dragan Slavković 11. ili 12.05.1992. godine ušli u prostorije Ekonomije, gde je osuđeni Slavković teško pretukao zatvorenog Muslimana Abdulaha Buljubašića, dok je optuženi Savić stajao u neposrednoj blizini, sa puškom u ruci. U jednom trenutku optuženi Savić je vrhom cevi svoje puške skinuo zlatan lanac sa vrata oštećenog Buljubašića uz reči: „Ovo ti više neće trebati.“

137 Članovi veća bili su sudija Olivera Anđelković i sudija Dragan Mirković.

138 Održan je 31 dan suđenja tokom kojeg su ispitana 34 svedoka, od kojih 9 zaštićenih svedoka i 2 svedoka prethodno osuđena u predmetu *Zvornik I*, Ivan Korać i Dragan Slavković.

139 Do momenta pisanja izveštaja objavljena presuda nije pismeno izrađena.

U drugoj polovini juna 1992. godine, optuženi Janković izveo je Ismeta Čiraka iz prostorija Ciglane u Zvorniku, gde su bili zatvoreni civili muslimanske nacionalnosti, i odveo ga u drugu prostoriju, gde ga je porezao po vratu, a potom ubacio u prtljažnik svog automobila i odvezao u nepoznatom pravcu, nakon čega ga je lišio života. Sud je utvrdio da je optuženi Janković ubio Čiraka vatrenim oružjem. Posmrtni ostaci oštećenog pronađeni su u masovnoj grobnici na Crnom Vrh. Istom prilikom, optuženi Janković je naredio zatvoreniku Enveru Dautoviću da skine, kako zna i ume, tetovažu polumeseca sa ruke. Kada ovaj nije uspeo, odsekao mu je kožu sa ruke. Tužilaštvo nije dokazalo da su optuženi Savić i Čilerdžić bili prisutni u prostoriji kada je Janković povređivao zatvorenike Čiraka i Dautovića.

Optuženi Janković je osuđen i što je zarobljene Muslimane, u periodu od 12. maja do kraja juna 1992. godine, vodio u pljačku napuštenih kuća u Zvorniku, dok sud nije našao da su optuženi Savić i Čilerdžić na bilo koji način učestvovali u tome.

Uoči Bajrama, 10. ili 11.06.1992. godine, optuženi Janković je zajedno sa pokojnim Dušanom Vučkovićem i nekoliko nepoznatih osoba pripadnika TO Zvornik, izveo na binu Doma kulture u Čelopeku, u kome su bili zatvoreni civili muslimanske nacionalnosti, Fikreta Jahijagića i njegovog sina Valmira, Mehmedaliju Bikića i njegovog sina ili sinovca Šabana, i naredio im da se skinu i potom vrše oralni seks među sobom. Optuženi Janković je tom prilikom porezivanjem po vratu nožem ubio Zaima Pezerovića, Hasana Atlića, Sakiba Kapidžića i Fikreta Jahijagića a zatim, zajedno sa pokojnim Vučkovićem, ubodnim udarcima nožem lišio života Šabana Bikića. Nakon toga, Janković i još jedan vojnik naredili su zatvorenima da očiste prostoriju i iznesu tela ubijenih. Leševe su izneli Hasan Halilović, Salih Zahirović, Husein Salihović, Nesib Okanović i Sead Džihić, utovarili ih u prethodno pripremljeni kamion i zajedno sa nepoznatim vojnicima odvezli se u nepoznatom pravcu, odakle se nikada nisu vratili. Njihova tela su po okončanju rata ekshumirana iz masovne grobnice na Crnom Vrh. Istom prilikom optuženi Janković je naredio svedoku G da izađe na binu, da se svuče i da sedne u položaj za molitvu.

Kada je svedok to učino, Janković mu je zadao više uboda nožem u butine leve i desne noge.

Takođe, nakon Bajrama, dana 13.06.1992. godine, optuženi Janković je došao u Dom kulture sa nekoliko pripadnika TO Zvornik i nožem odsekao penis Zulkanreinu Efendiću i uho Enesu Čikariću, prisilivši ih da odsečene delove tela pojedu.

U obrazloženju visine kazne, predsednica veća je kao olakšavajuće okolnosti u slučaju optuženog Jankovića navela da je u vreme izvršenja dela bio mlađe punoletno lice, da je sada porodičan čovek, kao i da je neosuđivan. Kao otežavajuće okolnosti, navela je brojnost izvršenih radnji, naročito ispoljenu brutalnost i bezobzirnost, činjenicu da su oštećeni bili nemoćna lica koja su držana u uslovima nedostojnim za život i izlagana teškim telesnim i duševnim patnjama. Predsednica veća je za optuženog Savića istakla nepostojanje otežavajućih okolnosti, a od olakšavajućih okolnosti – da je bio mlad u vreme izvršenja dela i da je sada porodičan čovek, ali nije posebno obrazložila da li su te okolnosti takve da imaju značaj osobito olakšavajućih okolnosti koje opravdavaju izricanje kazne zatvora ispod zakonskog minimuma (pet godina).

Presuda u odnosu na optuženog Jankovića je pravična, a kazna u skladu sa težinom krivičnog dela. U ovom trenutku, dok nema uvida u pisano obrazloženje presude, ostaje nejasno kojim razlozima se vodio sud prilikom donošenja oslobađajuće presude Čilerdžiću i izricanja kazne zatvora ispod zakonskog minimuma u slučaju optuženog Savića.

III Regionalna saradnja

U 2011. godini pravosudni organi Srbije i Hrvatske nastavili su da razmenjuju dokaze i sudske predmete u pogoršanim uslovima, uzrokovanim hapšenjem hrvatskog državljanina Tihomira Purde u BiH po poternici

Republike Srbije, odbijanjem TRZ Republike Srbije da hrvatskom pravosuđu ustupi optužnicu i dokaze protiv hrvatskog državljanina Veljka Marića, aktiviranjem optužnice Vojnog tužilaštva bivše JNA protiv 44 državljanina Hrvatske, kao i donošenjem Zakona o ništetnosti, koji je Hrvatski sabor usvojio 21.11.2011. godine. Između Srbije i BiH nije došlo do dogovora o ukidanju paralelnih istraga i razmene dokaza. Republika Srbija je nastavila da zahteva hapšenje optuženih za zločine u Dobrovoljačkoj ulici u Sarajevu, bez obzira na pravni poraz koji je pretrpela pred britanskim sudom za ekstradiciju, povodom zahteva za izručenje državljanina BiH, Ejupa Ganića.

TRZ je u 2011. godini nastavilo da pokreće postupke protiv stranih državljanina sa čvrstim stavom da je nadležno da štiti interese srpskih žrtava na celoj teritoriji nekadašnje SFRJ. U slučaju poternice za generalom Armije BiH, Jovanom Divjakom, austrijski sud je odbio zahtev Republike Srbije za ekstradiciju, sa obrazloženjem da se „u Beogradu ne bi moglo očekivati pošteno suđenje”. U slučaju hrvatskog branitelja Tihomira Purde, TRZ je pokazalo da prema nasleđenoj dokumentaciji i predmetima Vojnog tužilaštva bivše JNA nema profesionalnu distancu. Zahtevalo je izručenje hrvatskog državljanina od pravosudnih organa BiH na osnovu optužnice bivše JNA, koja se zasniva na izjavi Tihomira Purde iznuđenoj tokom njegovog zatočeništva u Srbiji. TRZ je podiglo optužnicu protiv hrvatskog državljanina Veljka Marića iako je Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske zahtevalo ustupanje predmeta u skladu sa Sporazumom o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zaključenog između Srbije i Hrvatske 2006. godine. U novembru 2011. godine, TRZ je Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske prosledilo optužnicu Vojnog tužilaštva bivše JNA protiv 44 državljanina Hrvatske za ratne zločine u Vukovaru 1991. godine, ponovo zanemarujući Sporazum o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina. Iako je donošenje Zakona o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tela bivše JNA, SFRJ i Republike Srbije, koji je 21.11.2011. godine doneo Hrvatski sabor, pre svega protiv interesa građana Hrvatske, treba imati u vidu da je srpsko TRZ snažno podstaklo donošenje tog zakona koji je zapretio da poništi sve dobre rezultate nadležnih tužilaštava Hrvatske i Srbije, postignute u razmeni dokaza i ustupanju predmeta ratnih zločina.

Osim toga, BiH i Srbija još uvek nisu potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja ratnih zločina, kojim je između ostalog predviđeno sprečavanje paralelnih istraga.¹⁴⁰ Medždžida Kreso, predsednica Suda BiH, smatra da taj „protokol ne bi donio ništa novo u odnosu na trajni problem koji imamo sa srbijanskim tužilaštvom, a to je bezuslovno ustupanje svih istraga protiv naših državljana za djela ratnog zločina počinjenog na teritoriji BiH koje su otvorene na osnovu prijave bivše JNA ili naknadno dostavljene od raznih udruženja iz BiH”.

I. Slučaj *Divjak*

Austrijska policija je 3.03.2011. godine u Beču uhapsila generala Armije BiH Jovana Divjaka, na osnovu poternice koju je za njim raspisala Republika Srbija 2009. godine, okrivljujući ga da je učestvovao u izvršenju ratnog zločina u Dobrovoljačkoj ulici u Sarajevu, prilikom povlačenja kolone JNA, u maju 1992. godine.

116

Nadležni austrijski sud je zatim doneo odluku o puštanju Divjaka iz ekstradicionog pritvora, izdajući mu zabranu da napusti Austriju i da plati kauciju od pola miliona evra.

Dana 9.03.2011. godine, tužilac za ratne zločine Vladimir Vukčević dostavio je Ministarstvu pravde Republike Srbije, kao nadležnom organu za podnošenje zahteva za ekstradiciju, dokumentaciju o slučaju *Divjak*. Odmah zatim, Srbija je zatražila izručenje Divjaka.

S obzirom da je Tužilaštvo BiH sprovodilo svoju istragu o slučaju Dobrovoljačka, 23.03.2011. godine i BiH je zatražila izručenje Divjaka.

¹⁴⁰ *Glas Republike Srpske*, izjava Bruna Vekarića, zamenika tužioca za ratne zločine Republike Srbije, 25.11.2011.

Austrijski sud je 29.07.2011. godine odbio zahtev Republike Srbije za izručenje, sa obrazloženjem da se „u Beogradu ne bi moglo očekivati pošteno suđenje“. Sud se takođe pozvao na MKSJ koji je našao da nema dovoljno dokaza za otvaranje istrage protiv Divjaka i drugih koje Republika Srbija tereti za zločine počinjene u Dobrovoljačkoj ulici.

2. Slučaj Purda

Dana 5.01.2011, policija BiH je na graničnom prelazu Orašje, prema Republici Hrvatskoj, uhapsila hrvatskog državljanina Tihomira Purdu, za kojim je Ministarstvo pravde Republike Srbije 2007. godine raspisalo poternicu zbog počinjenih ratnih zločina. Istom poternicom, Republika Srbija je raspisala poternicu i za još dvojicom pripadnika hrvatskih oružanih snaga, Dankom Maslovom i Petrom Janjićem, zbog sumnje da su u novembru 1991, na području Vukovara, izvršili krivično delo ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika iz čl. 143 stav I KZ SFRJ, tako što su pucali u ranjene vojnike JNA i ubili dvojicu, dok je treći umro u bolnici. Poternica je zasnovana na optužnici nekadašnjeg Vojnog tužilaštva JNA, koju je TRZ preuzelo.

117

Ministarstvo pravde Srbije podnelo je 20.01.2011. nadležnim organima BiH molbu za izručenje Purde.

FHP je 5.03.2011. godine objavio saopštenje, kritikujući TRZ što posle profesionalnog poraza pred britanskim sudom za ekstradiciju, u slučaju Ejupa Ganića, i odbijanja austrijskog suda da izruči generala Jovana Divjaka, nije preispitalo i ukinulo poternice i optužnice preuzete od Vojnog tužilaštva nekadašnje JNA, koje se ne zasnivaju na čvrstim dokazima. Jedini dokaz koji je TRZ pružilo javnosti je priznanje koje je okrivljeni Purda dao tokom zatočeništva u logoru u Srbiji, a pri tom nije imalo podatke o identitetu žrtava za koje ga tereti.

Okrivljeni Purda je saslušan 21.02.2011. godine u Tužilaštvu BiH u Sarajevu, u prisustvu zamenika tužioca za ratne zločine Republike Srbije Dušana Kneževića i istražnog sudije Odeljenja za ratne zločine Višeg suda u Beogradu Milana Dilparića. Okrivljeni Maslov je saslušan 24.02.2011. godine u Županijskom sudu u Zagrebu, a okrivljeni Krešimir Devčić 24.02.2011. u Županijskom sudu u Vukovaru. Tokom saslušanja obojice okrivljenih bili su prisutni i predstavnici Ministarstva pravde Republike Srbije.

TRZ je 3.03.2011. godine donelo odluku o odustajanju od krivičnog gonjenja Purde, Maslova i Janjića usled nedostatka dokaza da su učinili krivično delo ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika. Stoga je istog dana Sud BiH doneo rešenje o obustavi ekstradicionog postupka protiv Purde, i rešenje o ukidanju pritvora.

I u slučaju Purde, TRZ je postupilo neprofesionalno. Umesto da je preispitalo dokaze na kojima se zasniva optužnica Vojnog tužilaštva nekadašnje JNA, i zaključilo da priznanje pod torturom ne može predstavljati validan dokaz za pokretanje krivičnog postupka, TRZ je ponovo postupilo na štetu pravosuđa Republike Srbije.

118

3. Slučaj Šeks

TRZ Republike Srbije je 10.08.2011. godine uputilo Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske optužnicu Vojnog tužilaštva bivše JNA protiv 44 pripadnika hrvatskih oružanih snaga zbog krivičnog dela genocida i ratnih zločina izvršenih na području Vukovara 1991. godine. Optužnicom su, između ostalih, optuženi i tadašnji predsednik Kriznog stožera RH za Slavoniju i Baranju Vladimir Šeks¹⁴¹, ratni ministar unutrašnjih poslova

141 U oktobru 2011, u vreme kada je optužnica protiv 44 državljana Hrvatske obelodanjena, Šeks je obavljao dužnosti potpredsednika tada vladajućeg HDZ-a i Hrvatskog sabora.

Hrvatske Ivan Vekić, šef Kriznog štaba Osijeka Branimir Glavaš i ratni pomoćnik ministra unutrašnjih poslova Hrvatske Tomislav Merčep. Dana 14.09.2011. godine, hrvatski ministar pravosuđa je optužnicu prosledio nadležnom sudu u Osijeku.

4. Slučaj Veljka Marića

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je 23.09.2011. godine presudu kojom je optuženog Veljka Marića, hrvatskog državljanina, oglasilo krivim i osudilo na 12 godina zatvora¹⁴² zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 KZ SRJ¹⁴³.

Osnovni nedostatak ovog suđenja je to što se Veljku Mariću, umesto u Hrvatskoj, sudilo u Srbiji. Iz razloga efikasnosti, pravičnosti i u duhu dobre saradnje pravosudnih organa dve države, Republika Srbija je trebalo da optuženog izruči Hrvatskoj i da Državnom odvjetništvu RH ustupi dokaze protiv njega, u skladu sa Sporazumom o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina iz 2006. godine.

119

5. Zakon o ništetnosti

Vlada Republike Hrvatske je ubrzo po dostavljanju optužnice protiv Šeksa i dr, i nakon prvostepene presude Veljku Mariću pred Višim sudom u Beogradu, uputila Saboru na usvajanje Predlog zakona o ništetnosti,

¹⁴² U toku glavnog pretresa je održano ukupno šest sudećih dana, tokom kojih je ispitano deset svedoka, među kojima jedan svedok oštećeni, i jedan veštak.

¹⁴³ Tužilaštvo za ratne zločine je podiglo optužnicu protiv Veljka Marića 12.08.2010. godine.

koji je Sabor usvojio 21.11.2011. godine, većinom glasova zastupnika a ne većinom glasova svih zastupnika.

Zakonom su proglašeni ništavim pravni akti pravosudnih tela bivše JNA, SFRJ i Republike Srbije, kojima su osumnjičeni, optuženi i/ili osuđeni državljani RH za krivična dela protiv vrednosti zaštićenih međunarodnim pravom koja su počinjena na području RH. Njime su predviđeni i izuzeci od ništavosti – “ništetnost se ne odnosi na akte za koje pravosudna tijela Republike Hrvatske utvrde da udovoljavaju pravnim standardima iz kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske”. Prema čl. 3 Zakona, „Pravosudna tijela Republike Hrvatske neće postupati po zamolnicama pravosudnih tijela Republike Srbije za pravnu pomoć u kaznenim postupcima ako je postupanje po takvim zamolnicama u suprotnosti s pravnim poretkom Republike Hrvatske i šteti njezinoj suverenosti i sigurnosti. Odluku o postupanju po takvim zamolnicama donosi ministar pravosuđa Republike Hrvatske.“¹⁴⁴

120

Iako su predsednik Republike Hrvatske Ivo Josipović, glavni tužilac Republike Hrvatske Mladen Bajić, opozicioni političari i nevladine organizacije ocenili da Zakon o ništetnosti ugrožava državljane RH koji su eventualno neutemeljeno optuženi od strane TRZ Republike Srbije, jer te optužnice egzistiraju nezavisno od toga što nisu priznate u hrvatskom pravnom sistemu, ne treba prenebregnuti činjenicu da je TRZ, svojim neprofesionalnim postupanjem i političkim stavom da je nadležno za procesuiranje zločina počinjenih prema svim srpskim žrtvama, dovelo u pitanje dobru saradnju sa Tužilaštvom RH, posebno u u razmeni dokaza u predmetima u kojima su optuženi nedostupni pravosudnim telima Hrvatske ili Srbije.

¹⁴⁴ Zakon o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, SFRJ i Republike Srbije, NN 124/11; Predsednik RH Ivo Josipović, u skladu sa svojim ovlašćenjima, zatražio je od Ustavnog suda RH ocenu ustavnosti ovog zakona. Isto je, u martu 2012, učinila i nova Vlada RH. Ustavni sud RH još uvek nije doneo odluku po ovim zahtevima.

IV Zaštićeni svedoci

Specijalni izveštilac Saveta Evrope za zaštitu svedoka Jean-Charles Gardetto, na sastanku Potkomiteta za pitanja kriminala i borbu protiv terorizma koji je održan 28.10.2011. godine u Beogradu, ocenio je da zaštitu svedoka u Srbiji treba poboljšati. Preporučio je prelazak JZS u nadležnost Ministarstva pravde, bolju zaštitu identiteta zaštićenih svedoka i stvaranje političke klime u kojoj će svedoci-insajderi biti ohrabreni da svedoče.

FHP podseća da su dvojica policajaca, ranije zaštićeni svedoci u predmetu 37. Odred PJP, javno svedočili FHP-u, u medijima i na regionalnoj konferenciji o suđenjima za ratne zločine, održanoj u Beogradu 16.09.2011. godine, da ih je Tužilaštvo za ratne zločine odvrćalo da svedoče protiv okrivljenih pripadnika 37. Odreda PJP, a pripadnici JZS im pretili da će loše proći ako nastave da otkrivaju imena pripadnika policije koji su činili ratne zločine. Jednom zaštićenom svedoku ukinut je status zaštićenog svedoka 29.10.2009. godine bez ikakvog obrazloženja, a drugi je 4.07.2011. godine napustio program zaštite jer nije mogao da izdrži psihičko maltretiranje od strane TRZ i JZS.

O svedoku koji je saznao da mu je ukinut status zaštićenog svedoka kada su pripadnici JZS došli u njegov stan i naredili mu da se spakuje jer ga vraćaju kući¹⁴⁵, TRZ kaže¹⁴⁶ da je on vršio pritisak na tužioca Dragoljuba Stankovića da ga zaposli u Tužilaštvu i da mu isplaćuje dnevnice. Kada je tužilac to odbio, ovaj je „počeo da iskazuje svoje nezadovoljstvo lansiranjem lažnih optužbi“. O drugom svedoku, TRZ kaže da je on „sve vreme ucenjivao postupajućeg tužioca [Stankovića], jer nije hteo da

145 Prošireni izveštaj o nezakonitostima u procesuiranju ratnih zločina u Republici Srbiji, FHP, septembar 2011.

146 TRZ RS, Primenbe na izveštaje FHP-a, http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/VESTI_SAOPTENJA_2011/S_2011_11_14_CIR.pdf

svedoči dok mu tužilac ne ishodi ponovno zapošljavanje u MUP-u (...) Zato se svedok nije odazvao u toku istrage na više poziva istražnog sudije da svedoči, pa na kraju ni o čemu nije ni želeo da posvedoči.“¹⁴⁷

Dramatičan položaj svedoka-insajdera pokazuje se i u predmetu *Ćuška/Qushk*. Tokom davanja iskaza na glavnom pretresu 25.01.2012. godine, svedok Zoran Rašković, bivši pripadnik 177. Vojno-teritorijalnog odreda VJ, zatražio je zaštitu od sudskog veća, istakavši da nema kome drugom da se obrati, da se oseća nesigurnim, da ga vređaju i prete mu čak i policajci koji su zaduženi za njegovu bezbednost, da su članovi njegove porodice izloženi pritiscima i maltretiranju od strane policije, te da od TRZ nije dobio nikakvu pomoć osim verbalne podrške. Tražio je da mu se kaže ako društvo nije spremno za svedočenja poput njegovog i kazao da ne želi da „završi bez glave“ kao neki zaštićeni svedoci¹⁴⁸.

V Ograničavanje kritičke reči

Postojeće zakonodavstvo Republike Srbije ozbiljno ograničava kritičko mišljenje o procesuiranju ratnih zločina. Krivični zakonik Republike Srbije propisuje zatvorsku (6 meseci) i novčanu kaznu za svakoga „ko za vreme trajanja postupka pred sudom, a pre donošenja pravnosnažne sudske odluke, u nameri da povredi pretpostavku nevinosti ili nezavisnosti suda, daje javne izjave u sredstvima javnog informisanja.“¹⁴⁹

¹⁴⁷ Reč je o zaštićenom svedoku K-79, koji je svedočio u dva suđenja pred Haškim tribunalom: u predmetu br. IT-02-54, *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, i u predmetu br. IT-05-87/1, *Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića*. U presudi V. Đorđeviću, Pretresno veća se poziva na svedočenje ovog svedoka, koje ocenjuje veoma pouzdanim. U izjavi FHP-u, ovaj svedok tvrdi da ga je tužilac Stanković odvrćao da svedoči.

¹⁴⁸ Videti pod II, tačka 22 - slučaj *Ćuška/Qushk*.

¹⁴⁹ Krivični zakonik Republike Srbije, član 336a - Nedozvoljeno javno komentarisanje sudskih postupaka.

Zakon o parničnom postupku ograničava pristup pravdi pojedincima, organizacijama, nezavisnim telima, asocijacijama i medijima. Članovi 499 i 500 Zakona o parničnom postupku prete svakome ko iznosi kritičke stavove o javnim stvarima visokim novčanim naknadama.¹⁵⁰

Zakonik o krivičnom postupku, član 50 stav I tačka 3, uspostavlja advokatski monopol u zastupanju interesa žrtava krivičnih dela i ukida njihovo pravo da sebi izaberu zastupnika koji nije advokat. Time je u predmetima ratnih zločina ekspertima ljudskih prava onemogućeno da zastupaju žrtve ratnih zločina, osim ako nisu advokati.¹⁵¹

VI Odbrana okrivljenih

Iako se sud trudi da stvori atmosferu koja podstiče i afirmiše punu zaštitu prava okrivljenih u skladu sa međunarodnim standardima, branioci to najčešće zloupotrebljavaju raznim opstrukcijama, odugovlačenjem i, pre svega, pokušajem prevođenja krivičnog u politički postupak. Takođe, pojedini branioci koriste ova suđenja za iznošenje svojih „patriotskih“ stavova. Malo je branilaca optuženih koji poznaju i koriste praksu MKSJ u odbrani svojih klijenata.

123

¹⁵⁰ Zakon o parničnom postupku („Sl.glasnik RS“, br. 72/2011), stupio na snagu 1.02.2012.

¹⁵¹ Zakonik o krivičnom postupku („Sl.glasnik RS“, br. 72/2011), čl.50 st.I tač.3. U postupcima za krivična dela organizovanog kriminala i ratnih zločina ovaj zakonik se primenjuje od 15.01.2012.

VII Primena međunarodnog krivičnog prava

U praksi domaćih sudova upadljiv je otpor prema široj primeni međunarodnog krivičnog prava i većem oslanjanju na praksu MKSJ. Kako su po Ustavu R. Srbije pravila međunarodnog običajnog prava sastavni deo unutrašnjeg pravnog poretka¹⁵², ne postoje prepreke za njihovu primenu. Ako se prihvati stav da postoje prepreke za primenu pojedinih instituta međunarodnog krivičnog prava, ostaje nesporno da se oni uvek moraju imati u vidu, a naročito prilikom izricanja krivične sankcije.

¹⁵² Ustav Republike Srbije, čl. 16, čl. 142 i čl. 194.

Sadržaj

I Rezime	3
1. Regionalna saradnja.....	4
2. Mali broj optuženih	6
3. Većina predmeta su ustupljeni	6
4. Postupci pred sudovima opšte nadležnosti imaju ozbiljne nedostatke.....	8
5. Apelacioni sud u Beogradu ažurno postupa	9
6. Odluke Apelacionog suda u Beogradu nisu ujednačenog kvaliteta	9
7. Odbrana okrivljenih	11
8. Zaštićeni svedoci.....	12
9. Ograničavanje kritičke reči	13
10. Primena međunarodnog krivičnog prava.....	14
II Slučajevi	15
1. Slučaj <i>Stara Gradiška</i>	15
2. Slučaj <i>Vukovar</i>	18
3. Slučaj <i>Lički Osik</i>	21
4. Slučaj <i>Prijedor</i>	25
5. Slučaj <i>Tenja</i>	30
6. Slučaj <i>Medak</i>	33
7. Slučaj <i>Banski Kovačevac</i>	38
8. Slučaj <i>Suva Reka/Suharekë</i>	43
9. Slučaj <i>Tuzlanska kolona</i>	48
10. Slučaj <i>Gnjilanska grupa</i>	51
11. Slučaj <i>Rastovac</i>	56
12. Slučaj <i>Kušnin/Kushnin</i>	58
13. Slučaj <i>Orahovac/Rahovec</i>	62
14. Slučaj <i>Oto Palinkaš i dr.</i>	64
15. Slučaj <i>Lovas</i>	73
16. Slučaj <i>Skočič</i>	78

17. Slučaj <i>Podujevo</i>	81
18. Slučaj <i>Emini</i>	85
19. Slučaj <i>Beli Manastir</i>	88
20. Slučaj <i>Bijeljina</i>	91
21. Slučaj <i>Bitići/Bytyqi</i>	93
22. Slučaj <i>Ćuška/Qushk</i>	96
23. Slučaj <i>Zvornik II</i>	102
24. Slučaj <i>Zvornik III/IV</i>	111
III Regionalna saradnja	114
1. Slučaj <i>Divjak</i>	116
2. Slučaj <i>Purda</i>	117
3. Slučaj <i>Šeks</i>	118
4. Slučaj <i>Veljka Marića</i>	119
5. Zakon o ništetnosti	119
IV Zaštićeni svedoci	121
V Ograničavanje kritičke reči	122
VI Odbrana okrivljenih	123
VII Primena međunarodnog krivičnog prava	124

Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011.

Izdavač:

Fond za humanitarno pravo

Za izdavača:

Nataša Kandić

Grafičko oblikovanje:

Dejana i Todor Cvetković

Štampa:

Publikum

Tiraž:

400 primeraka

Beograd, april 2012.

ISBN 978-86-7932-046-9

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

341.322.5:343.11(497.11)"2011"

IZVEŠTAJ o suđenjima za ratne zločine u
Srbiji 2011.. - Beograd : Fond za humanitarno
pravo, 2012 (Beograd : Publikum). - 124 str.
; 24 cm

Tiraž 400. - Napomene i bibliografske
reference uz tekst.

ISBN 978-86-7932-046-9

a) Ратни злочини - Судски процеси - Србија
- 2011
COBISS.SR-ID 190369804